

TAMPEREEN YLIOPISTO

Heidi Alajoki

KÄRSIMYSNÄYTELMÄ MEDIAN MUKAAN
Retorinen analyysi Passion of the Christ –elokuvasta suomalaisessa lehdistössä

Tiedotusopin pro gradu –tutkielma
Kesäkuu 2005

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

ALAJOKI HEIDI: Kärsimysnäytelmä median mukaan – Retorinen analyysi Passion
of the Christ –elokuvasta suomalaisessa lehdistössä

Pro gradu –tutkielma 94s., 7 liites.

Tiedotusoppi

Kesäkuu 2005

Tutkin suomalaisen median suhtautumista Passion of the Christ-elokuvaan retoriikan keinoin. Passion edustaa uskontoa ja on esimerkki suomalaisesta uskontokeskustelusta mediassa. Aineistona on maaliskuun 2004 Helsingin Sanomat, Aamulehti, Ilta-Sanomat, Iltalehti, Suomen Kuvalehti, Kotimaa ja Sana. Lehdet edustavat suomalaista julkista keskustelua monipuolisesti. Mukana ovat suurimmat päivä- ja iltapäivälehdet, aikakauslehti ja kaksi kristillistä viikkolehteä. Elokuvan ensi-ilta oli maaliskuussa ja keskustelu lehdissä oli kiivaimmillaan tuona aikana. Miten genre esiintyy jutuissa? Miten yleisöä puhutellaan ja minkälaisia vakuuttamisen keinoja käytetään?

Passion kuuluu Jeesus-elokuvien genreen, mutta ammentaa myös katolilaisten passionäytelmien perinteestä, johon kuuluu kärsimyksen korostaminen. Vaikka Passion on Jeesus-elokuvien genreä, on sen väkivaltaisuus hämmentänyt yleisöä ja filmi on liitetty myös väkivaltaelokuvien joukkoon. Problematiikka näkyy aineiston artikkeleissa, eikä siitä ole yhteneväistä käsitystä. Aristoteleen mukaan puheen suostutteleva aines on puhujan luonteesta nouseva ethos, puhujan johdattelema tunnetila pathos ja argumentaatio logos, jonka avulla asia osoitetaan todeksi tai todelta näyttäväksi. Valtamedian lehdissä ylivoimaisesti eniten käytetään ethos-puhuttelua eli yleisö suostutellaan väitteen puolelle puhujan uskottavuudella. Jutuissa on useimmiten haastateltu tieteen edustajaa, mikä osoittaa median luottamuksen tiedemaailmaa kohtaan. Toisaalta ethos ilmenee kirjoittajan oman katsomiskokemuksen kuvailun kautta. Kristillisissä lehdissä tunteet (pathos) nousevat useammin pintaan ja argumentaation keskiöön.

Yleisöä puhutellaan erottelujen kautta. Kenneth Burke kirjoittaa miten puhuja vakuuttaa yleisönsä identifikaation avulla. Hän identifioi itsensä samaan joukkoon kuulijoiden kanssa ja luo näin sosiaalisen järjestyksen. Käytän myös Chaïm Perelmin käsitteistöä yleisön puhuttelusta universaali- tai erityisyleisönä. Universaaliyleisö on oletusyleisö, jonka arvoja voi tutkia puhuttelun kautta. Valtamedian teksteissä identifioidutaan universaaliyleisöön. Suomalainen uskonnollinen kulttuuri on luterilaiseen kirkkoon kuulumista. Uskonto on selkeästi yksityisen alueen asia, eikä siitä puhuta mielellään vieraiden kanssa tai julkisuudessa. Aineiston jutuissa uskonto asetetaan kristillisen erityisyleisön asiaksi, vaikka kristilliset perusarvot (rauha, rakkaus, suvaitsevaisuus) esitetään kuuluviksi myös universaaliyleisölle. Kristillisissä lehdissä juttujen aiheet ovat kristillisen erityisyleisön kiinnostuksen pohjalta nousseita.

Valtamedian ja hengellisten lehtien välillä ei ole suuria eroja Passionista kirjoitettujen juttujen määrässä. Kaikissa lehdissä väkivalta ja katsomiskokemus nousivat keskeisimmiksi teemoiksi. Yllättävästi Ilta-Sanomat kirjoitti filmistä eniten ja monesta eri näkökulmasta. Haastateltavina ei ollut vain uskonnon tai tieteen asiantuntijoita, vaan IS oli ainoa lehti, joka oli haastatellut tavallisia elokuvankatsojia.

1. Johdanto	6
2. Kristinusko elokuvissa	7
2.1 Raamattu käsikirjoituksen pohjana	9
2.2 Raamattuun perustuvan käsikirjoituksen ongelmallisuus	10
2.3 Genre Jeesus-elokuvien pohjana	12
2.4 Passionäytelmät	15
2.5 Jeesus-elokuvat	17
2.6 Passion Jeesus-elokuvien genressä	20
3. Uskonnollisen elokuvan markkinointi	21
3.1 Miten myydään raamatullinen spehtaakkeli?	21
3.2 Lehdistö markkinoimassa Passionia Amerikassa	24
4. Uskonto ja suomalaiset	25
4.1 Uskonto suomalaisten elämässä	26
4.2 Uskonnon ja lehdistön suhteesta	28
5. Merkitys retoriikassa ja kysymyksenasettelu aineistolle	30
5.1 Merkityksen synty	31
5.2 Yleisö merkitysten antajana	33
5.3 Retoriikan juuret	34
5.4 Uusretoriikka	36
5.4.1 Burke ja identifikaatio	37
5.4.2 Argumentaatio ja yleisö	38
5.5 Kysymyksenasettelu	40
5.6 Tutkimuksen aineisto	41
5.7 Aineiston määrällinen analyysi	42
6. Aineiston sisällönanalyysi	46
6.1 Helsingin Sanomat	46
6.1.1 Kärsimystä kaikille	46
6.1.2 On niin kiva rypeä	49
6.1.3 Puhumme arameaa	51
6.1.4 Helsingin Sanomien jutuista kokonaisuutena	52
6.2 Aamulehti	53
6.2.1 Pilapiirros	53
6.2.2 Raamatun väkivalta ei riittänyt Gibsonille	54
6.2.3 Katso teidän kuninkaan	56
6.2.4 Mel Gibson tekee seuraavaksi raamatullisen	58
6.2.5 Aamulehti kokonaisuutena	59
6.3 Iltalehti	60
6.3.1 Jeesus aiheutti tappelun	60
6.3.2 Mel Gibsonin evankeliumi	61
6.3.3 Passion-elokuva täyttää roskaa	62
6.3.4 Iltalehti kokonaisuutena	63
6.4 Ilta-Sanomat	63
6.4.1 Väkivalta osoittaa kärsimyksen syvyyden	64
6.4.2 Verinen tie pelastukseen	65
6.4.3 Raaka ja verinen	67
6.4.4 Pilapiirros	68
6.4.5 Jeesuksen rooli oli tuskallinen	69
6.4.6 Ambrosius kehuu Jeesus-elokuvaa	70
6.4.7 Jeesus-filmi kirvoitti tunnustuksen	72

6.4.8 Jeesus pelastaa taas.....	72
6.4.9 Ilta-Sanomat kokonaisuutena.....	74
6.5 Suomen Kuvalehti.....	75
6.5.1 Passio.....	75
6.5.2 Tämä on minun vereni.....	76
6.5.3 Suomen Kuvalehti kokonaisuutena.....	77
6.6 Sana.....	78
6.6.1 Bolotowsky: Evankeliumit eivät ole totta	78
6.6.2 Jeesus kielletty alle 18-vuotiailta	79
6.6.3 Sana kokonaisuutena	81
6.7 Kotimaa	81
6.7.1 Jeesus-elokuva panee ottamaan kantaa	81
6.7.2 Väkivalta herättää lapsissa ahdistusta	82
6.7.3 Elokuvassa Jeesus näyttää Jeesukselta.....	83
6.7.4 Verinen ja tehokas passiodraama.....	85
6.7.5 Kristuksen kärsimykset Gibsonin mukaan	86
6.7.6 Kotimaa kokonaisuutena	87
7. Päätelmät	88
Aineisto:.....	91
Lähteet:	91

1. Johdanto

Kevättalvella 2004 **Mel Gibsonin** ohjaama kärsimysnäytelmä **Passion of the Christ** irrotti kielenkannat sekä Suomessa että maailmalla. Elokuva pidettiin mediassa aluksi pelottavan juutalaisvastaisena ja sen jälkeen vain luotaansa työntävän väkivaltaisena. Suuri osa sen nähneistä toimittajista vihastui, vaikka oli joukossa ihastuneitakin. Amerikkalaisessa lehdistössä elokuva ruodittiin ja hämmästeltiin Mel Gibsonin osuutta sen tuottajana ja ohjaajana. Samat asiat, joista keskusteltiin amerikkalaisessa lehdistössä nousivat puheenaiheiksi myös Suomessa. Amerikkalaisten aloittama kirjoittelu jatkui Suomessa saaden oman suomalaisen muotonsa.

Kristillisiä lehtiä seurattaessa ilmeni, että elokuvaan suhtautuminen ei riippunut kirkkoon kuulumisesta, sillä Suomen kirkkokansalla ei tuntunut olevan aiheesta yhteneväistä mielipidettä. Vaikutti siltä, että joissakin kirkollisissa lehdissä elokuva lyötiin pahemmin lyttyyn kuin valtamediassa. Kuitenkin sekä sekulaareissa että uskonnollisissa lehdissä kirjoitti ihmisiä, joita elokuva oli kosketanut ja jotka eivät kaihtaneet sanoa sitä ääneen.

Kun itse istuin elokuvateatterin penkkiin *Passionia* katsomaan, olin kaiken kohun keskellä jännittynyt. Elokuvan nähtyäni olo oli kepeä – eihän se nyt niin kamala ollutkaan. Itse asiassa se oli koskettava kuvaus Jeesuksen kärsimyksestä. Samalla mieleeni nousi kysymys siitä, kuinka oma katsojakokemukseni saattoi olla niin erilainen yleiseen kuuhuntaan verrattuna? Sitä kautta heräsi kiinnostukseni tutkia elokuvasta kirjoitettuja artikkeleita. Kristittynä olisin käyttänyt monia lehdissä julkaistuja argumentteja toisella tavalla. Kärsimyksen korostus pelastuksen mahdollistajana on mielestäni perusteltua, mutta tätä yhteyttä ei useissa artikkeleissa nähty.

Jokaisen kirkon katolla oleva risti kertoo paljon ristinkuoleman keskeisyydestä kristinuskossa. Suurin osa suomalaisista kuuluu kirkkoon ja jos *Passion of the Christ* -elokuva kertoo kristinuskon ytimeistä, on sen saama kritiikki hämmästyttävää. Eikö ole selvää, että kärsimys kuuluu kristinuskoon? Euroopassa eletään ns. jälkikristillistä aikaa, jolloin kirkon merkitys yhteiskunnallisena toimijana on vähentynyt. Oletukseni

on, että ihmiset ovat vieraantuneet kristinuskon sanomasta ja tottuneet tietynlaiseen uskonnolliseen kuvastoon. *Passion of the Christ* –elokuva ei sovi tähän kuvastoon ja on herättänyt sen tähden kovaa kritiikkiä. Uusretoriikassa puhutaan universaaliyleisöstä, joka tässä tapauksessa on lehtiartikkelin oletuslukijakunta. Tekstiä analysoimalla voidaan nähdä minkälaiselle lukijalle artikkeli on suunnattu.

Katson retoriikan näkökulmasta, miten lukijoita puhuteltiin *Passion of the Christ* - elokuvasta kirjoitettaessa. Uskonnollinen elokuva on tutkimuksessani esimerkkinä siitä, miten suomalainen media suhtautuu uskonnolliseen aiheeseen. Julkisuuden määrä, artikkelien näkökulmat, argumentit ja haastateltavien valinnat kertovat lehdistön asenteista ja suhtautumisesta teemaan. Tutkimuksen tarkoituksena on löytää keskustelun perustana olevia konventioita, jotka voisivat olla yleistettäviä periaatteita uskonnon ja median välisestä suhteesta Suomessa.

Tarkoituksena on tehdä mahdollisimman kattava läpileikkaus suomalaiseseen lehdistöön ja siksi aineisto on laaja. Tutkittavina ovat Aamulehden, Helsingin Sanomien, Iltasanomien, Iltalehden, Suomen Kuvalehden, Kotimaan ja Sanan Passioniin liittyvät artikkelit maaliskuulta 2004. Elokuvan Suomen ensi-ilta oli maaliskuun 2004 lopussa ja keskustelu oli kuumimmillaan juuri ennen ja jälkeen ensi-illan. Monipuolisessa aineistossa on päivälehtiä, iltapäivälehtiä, aikakauslehti sekä kristillisiä viikkolehtiä. Tutkimuksen metodina on sisällönanalyysi retoriikan keinoin. Tutkimuksessa selvitetään myös sitä, miten *Passion of the Christ* sijoittuu Jeesus-elokuvien joukkoon ja mistä se ammentaa kuvastonsa.

2. Kristinusko elokuvissa

Jeesuksen kärsimyksestä kertova *Passion* on ensisijaisesti uskonnollinen elokuva. Kertoohan se kristinuskon keskeisimmästä tapahtumasta ja siitä yhdestä tapauksesta, joka erottaa juutalaiset kristityistä. **Olli Seppälä** ja **Marko Latvanen** pohtivat kirjassaan **Vapahtajia valkokankaalla**, mikä tekee elokuvasta uskonnollisen. Jos se kertoo esimerkiksi Jeesuksesta, joka on uskonnollinen henkilö, niin heidän mukaansa voidaan puhua uskonnollisaiheisesta elokuvasta. Mutta onko Jeesuksesta kertova elokuva aina uskonnollinen?

Seppälä ja Latvanen lainaavat kulttuuriantropologi **E. Adamson Hoebelia**, joka on todennut seuraavaa: *”Mikään ihmisen älyllisen ja sosiaalisen elämän ilmentymistä ei ole niin vaikeasti määriteltävissä kuin uskonto. Kuitenkin se on niistä tärkeimpiä. Sillä uskonto koostuu uskomusten, ajattelun ja ulkoisten toimintojen järjestelmästä, jotka ovat sekä primitiivisten että kehittyneiden kulttuurien perusaineksia. Nämä järjestelmät pyrkivät näkyviin kaikkialla kulttuurien rakennelmissa, ja paikoin on vaikea sanoa, missä uskonnollinen loppuu ja muu alkaa.”* (Seppälä ja Latvanen 1996, 21) Näin on elokuvienkin laita. Uskonto on myös niissä läsnä ja jos elokuva kertoo uskonnollisesta henkilöstä, on uskonto sitä enemmän läsnä.

Vuonna 2002 **Film History** –lehdessä ilmestyi elokuvaa ja uskontoa käsittelevä teemanumero. Sen pääkirjoituksessa todetaan, että uskonnollisten spektaakkeli-elokuvien aika alkaa olla ohitse. Aihe on kaluttu loppuun, eikä enää näytä löytyvän kiinnostavaa ja tuoretta tapaa kuvata kristinuskoa. (Leab 2002)

Kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 2004 **Forbes**-lehti listasi 100 vaikutusvaltaisinta julkisuuden henkilöä. **Mel Gibson** sijoittui ensimmäiselle sijalle Jeesuksen kärsimystä kuvaavan **Passion of the Christ** –elokuvan herättämän kohun tähden. Lehti arvioi heinäkuun 2004 numerossaan Gibsonin ansainneen 210 miljoonaa dollaria Kristus-elokuvallaan viimeisten 12 kuukauden aikana. Elokuva oli heinäkuuhun mennessä tuottanut 370 miljoonaa dollaria Yhdysvaltain lippuluukuilla ja 600 miljoonaa dollaria kansainvälisesti. Forbes-lehti sanoo laskevansa henkilön julkisuusarvon yhdistämällä tämän ansaitseman rahamäärän hänestä kirjoitettuihin lehtiartikkeleihin, internet-mainintoihin sekä tv- ja radiojuttuihin. (CNNmoney 18.6.2004)

Vaikuttaa siltä, että toistaiseksi **Film History** –lehdessä oltiin väärässä. Kaikkien suureksi yllätykseksi Mel Gibsonin ohjaama ja itsenäisesti tuottama elokuva, jossa puhutaan arameaa ja latinaa, on kiinnostanut yleisöä. Se menestyi myös Suomessa kohtalaisesti ja herätti keskustelua.

Uskonnollisesta aiheesta elokuvan tekeminen on niin hankala tehtävä, että vain harva ryhtyy siihen. Erityisesti Raamatun kertomusten dramatisoiminen on kiistanalaista, koska jo käsikirjoitus itsessään herättää voimakkaita tunteita. Käsikirjoitusta muokattaessa Raamatun tapahtumien pohjalta, on tehtävä joukko valintoja. Mikä on

elokuvan näkökulma? Miten se suhteutuu alkuperäisteksteihin eli Raamatun kertomuksiin? Minkälaisia asioita tarinaan voidaan lisätä ja mitä tulisi jättää kertomatta?

2.1 Raamattu käsikirjoituksen pohjana

Lempikirjan näkeminen elokuvana on yleensä pettymys katsojalle. Tekstiä lukiessa henkilöistä, tapahtumapaikoista ja äänenpainoista on piirtynyt mieleen tietty kuva. Elokuvantekijän mielikuva asioista ei koskaan vastaa täydellisesti kunkin lukijan omaa käsitystä ja siksi elokuvan näkeminen on pettymys. Tekstin dramatisoiminen on aina vaikea tehtävä, mutta erityisen haastavan siitä tekee sen tunnettuus. Mitä tunnetumpi alkuperäiskirjoitus, sitä suuremman riskin dramaturgi ottaa.

Elokuviissa lainataan Raamattua ja käytetään raamatullisia vertauskuvia yllättävän usein. Harva on kuitenkaan lukenut itse Raamattua tietääkseen, löytyvätkö jakeet oikeasti sieltä vai kuulostavatko ne vain raamatunaikaisilta. **Nicola Denzey** luo **Journal of Religion and Film** -lehden artikkelissaan katsauksen tuoreisiin elokuviin ja niiden raamatullisiin viittauksiin.

Elokuvasa **Punainen lohikäärme**, joka kertoo **Uhrilampaiden Hannibal Lecteristä**, käytetään Raamatun jakeita johdattamaan etsivät murhaajan jäljille. Yksi jakeista on Joonan 6:8, vaikka todellisuudessa Joonan kirjassa on vain neljä lukua. Denzeyn mielestä raamatulliset viittaukset elokuvissa eivät useinkaan tarkoita mitään. Tässä tapauksessa ”Raamatun kohdat” ovat viitteitä keittokirjaan, eikä suinkaan Raamattuun. Denzeyn mukaan ne tuntuvat sanovan, että syvemmällä symboliikalla ei ole väliä, koska kukaan ei sellaista syvyyttä edes odottanut.

Toinen esimerkki on **Pulp Fictionista**, jossa **Samuel L. Jacksonin** esittämä ammattitappaja siteeraa Hesekielin kirjaa. Hänen käyttämänsä lauseet kuulostavat raamatullisilta, mutta niitä ei kirjasta löydy. Denzey huomauttaa, että monet eivät huomaa sitä, ettei Jackson oikeasti lainaa Hesekielin kirjaa. Konservatiiviset kristityt (jotka saattaisivat tunnistaa puutteen) eivät katso elokuvia, jotka loukkaavat heitä moraalisesti ja muu yleisö ei tunne Raamattua huomatakseen virheitä. (Denzey 2004)

Monet sanovat tuntevansa Raamatun ja argumentoivat sen pohjalta tuntematta sitä kuitenkaan. Passion –kirjoittelussa on huomattavaa se, kuinka artikkeleissa viitataan ”oikeaan” tulkintaan, jolla puolustetaan tai kritisoidaan elokuvan tekijää. Kuinka moni kirjoittaja on itse lukenut Raamattua tietääkseen, mitä siellä sanotaan ja kuinka moni nojautuu kuulopuheisiin asiasta?

Akateemikot kritisoivat Gibsonin Passionia kovin sanoin monilla areenoilla. **Journal of Religion and Film** julkaisi teemanumeron Passionista ja useissa artikkeleissa kritisoitiin elokuvaa. Arvostelut kulmineituvat ajatukseen siitä, että se ei ole historiallisesti oikeassa. Bostonin yliopiston professori **Paula Frederiksen** kirjoittaa, että Passion-elokuvassa on historiallisten virheiden lisäksi väärinymmärretty evankeliumeita. Gibson on hänen mukaansa sekoittanut toimintaelokuvien hyvä-paha vastakkainasettelun veren ja evankeliumien kanssa. Frederiksenin mielestä siitä seuraa myrkyllinen sekoitus. (Frederiksen 2004) Raamattua on tutkittu paljon ja silti sitä hyvin tuntevat tutkijat kiistelevät sen tulkinnoista. Ei ole siis ihme, että myös akateemisten piirien ulkopuolisessa maailmassa kiistellään Raamatun teksteistä.

Yhdysvalloissa huomattiin, että näin suuren keskustelun herättäneestä kristillisestä elokuvasta on muodostunut oma ”teologinen tapahtumansa”, jota on ollut muovaamassa markkinointitavara, media ja yleisön vastaanotto. Elokuvan kuvakieli vaikuttaa siihen, miten yleisö lukee evankeliumeita tästä eteenpäin ja miten juutalaiset ja kristityt näkevät toisensa. Elokuvaan suhtautuminen vaihtelee suuresti ja valaisee niitä teologisia eroavaisuuksia, joita yleisöstä löytyy. Passionin kaltaiset elokuvat antavat tärkeän mahdollisuuden uskonnollisen keskustelun tukemiseen koululuokissa, kirjoituksissa, kirkoissa ja synagogissa. (Flannery-Dailey 2004) Elokuva popularisoi teologian ja tuo sen kadulle keskusteluun. Vasta dialogissa teologiset eroavaisuudet tulevat näkyviin ja ne ilmenevät myös aineistoni lehtiartikkeleissa. Jutuissa näkyy erilaisten mielipiteiden kirjo.

2.2 Raamattuun perustuvan käsikirjoituksen ongelmallisuus

Raamattua filmatessaan elokuvantekijöiltä puuttuu täydellinen käsikirjoitus. Siinä ei ole tarpeeksi dialogia elokuvan käsikirjoitukseksi eikä toimintaa ole varsinaisesti kuvailtu, vaan siihen viitataan. Informaatio vaatetuksesta, ruuasta, säästä ja sosiaalisen

elämän säännöistä on puutteellista. Tämä tarkoittaa sitä, että Jeesuksesta tehtävään elokuvaan on keksittävä tapahtumapaikat (onko paikalla väkijoukko vai ollaanko tyhjällä torilla), sääolosuhteet ja tärkeimpänä – uskottava dialogi. **Pier Paolo Pasolini** rajoitti **Matteuksen evankeliumi** –elokuvansa dialogin ainoastaan Raamatusta löytyviin sanoihin. Seurauksena oli se, että elokuva ei ole vetoava eikä sen kuvaama Jeesus tempaa yleisöä mukaansa. (Flesher ja Torry, 2004)

Samat ongelmat kohtaavat kaikkia historiallisten lähteiden filmaajia. Kreikkalaisten tarustojen kuvaaminen on vaikeaa samoista syistä. On täytettävä aukkoja, jotta käsikirjoitus olisi täydellinen. Tarustot eivät ole uskonnollisista syistä ihmisille pyhiä ja siksi tekstin värittäminen ei herätä niin voimakkaita tunteita. Jeesuksen elämän kuvaamista vaikeuttaa se, että pelkästään Raamatusta on neljä näkökulmaa hänen elämäänsä. Tapahtumat on kuvattu neljän eri evankeliumin kirjoittajan silmin.

Käsikirjoittajan henkilökohtainen arvomaailma vaikuttaa siihen, miten Raamattua käytetään lähteenä. Onko hänestä kirjoituksilla jotain totuusarvoa ja haluaako hän esittää kertomukset uskottavassa valossa vai ovatko tarinat hänelle tarinoita vailla sen kummempaa historiallisuutta?

Flesherin ja **Torryn** mukaan Jeesus-elokuvien tekijät yrittävät välttää lisäysten tuomia uskottavuusongelmia alleviivaamalla lähteidensä auktoriteettiasemaa. Perustelemalla lähteen auktoriteetin ja luotettavuuden ohjaaja voi voittaa yleisön puolelleen ja saada sen hyväksymään lisäykset ja alkuperäisten kirjoitusten dramatisoinnin. Tätä uskottavuutta voidaan rakentaa erilaisilla tavoilla.

Uskottavuutta pönkitetään käyttämällä Raamatun tekstejä kirjaimellisina lähteinä Jeesus-elokuville. Tarvittavat lisäykset sovitetaan kontekstiin, jotta alkuperäisen tekstin ja lisäyksen ero ei ole huomattavissa. Tämä toimii parhaiten sellaisen yleisön kanssa, joka tuntee tekstin, mutta ei ole opiskellut sitä ulkoa tai ei tunne sitä yksityiskohtaisesti. (Flesher ja Torry 2004)

Myös historiaa voidaan käyttää luomaan uskottavuutta. Vuonna 1956 ilmestyneessä **Kymmenen käskyä** –elokuvassa historiallisuutta vahvistettiin perustamalla käsikirjoitus paitsi Raamatun teksteihin myös varhaisten historioitsijoiden

kirjoituksiin. **Montrealin Jeesus** –elokuvassa ohjaaja oli puolestaan tutkinut aikakauden sosiaalisia tapoja ja toi niiden avulla toden tuntua elokuvaansa. (emt.)

Moderni kulttuuri tuo oman realistisuutensa elokuvaan. **Jesus Christ Superstar** – elokuvassa käytettiin aikaansa sopivaa rock-musiikkia. Se vetosi 1960- ja 1970-lukujen nuoriin, mutta tuntunee vieraammalta tämän päivän ihmisistä. Mel Gibsonin *Passion* –elokuva käyttää voimakasta väkivaltaa luomaan autenttisuuden tuntua, joka sopii muutenkin väkivaltaa lietsovaan kulttuuriseen ympäristöön. Jeesus-elokuvien ytimessä on kysymys Jeesuksen elämän ja ylösnousemuksen merkityksestä tänä päivänä. Liittämällä nykyajan kulttuurin muotoja vanhaan kertomukseen, luodaan perusta tapahtumien merkitykselle tässä ajassa. (emt.)

Raamatun pohjalta ei ole helppoa työstää käsikirjoitusta, sillä aina joku on siihen tyytymätön. Taiteilijan on oltava uskollinen näkemykselleen ja ymmärrettävä, että uskonto herättää voimakkaita tunteita. Mel Gibson joutui tekemään joitain kompromisseja elokuvansa suhteen ja poistamaan ainakin kohtauksen, jossa juutalaiset huutavat ”tulokoon hänen verensä meidän päällemme”.

2.3 Genre Jeesus-elokuvien pohjana

Passion-elokuva tai siitä kirjoitetut artikkelit eivät sijaitse tyhjiössä, vaan niiden asema on toisten tekstien yhteydessä. Intertekstuaalisuus tarkoittaa sitä, että kaikki tekstit luetaan suhteessa toisiin teksteihin. Lukijoiden ei tarvitse olla tietoisia intertekstuaalisuudesta, koska se sijaitsee tekstien välissä olevassa tilassa. (Fiske 1987, 108) *Passionin* katsoja suhteuttaa sen aikaisemmin näkemiinsä elokuvaan ja yhdistää sen joidenkin tunnusmerkkien avustamana tiettyjen elokuvien joukkoon. Katsoja tekee sen luonnollisesti, huomaamattaan.

Intertekstuaalisista suhteista voidaan puhua horisontaalisina tai vertikaalisina. Horisontaalinen intertekstuaalisuus yhdistää tekstejä jollakin selvällä tavalla kuten genrellä. Vertikaalinen intertekstuaalisuus puolestaan liittää toisiinsa tekstejä, jotka viittaavat samaan alkuperäiseen tekstiin eri tavoin. (Fiske 1987, 108) *Passion* kertoo Jeesuksesta ja katsoja liittää sen Jeesus-elokuvien genreen (josta lisää

tuonnempana). Passionista kirjoitetut arvostelut ja mielipiteet ovat vertikaalisesti intertekstuaalisia elokuvaan nähden.

John Fiske pitää genreä intertekstuaalisista tekijöistä vaikuttavimpana. Hän määrittelee sen kulttuuriseksi käytänteeksi, joka pyrkii sekä tuottajien että yleisöjen mukavuuden nimissä rakentamaan järjestystä kulttuurissamme kiertävien tekstien ja merkitysten joukkoon. Fisksen mukaan genret ovat paitsi intertekstuaalisia myös pre-tekstuaalisia (ennen tekstin luomista olemassaolevia), sillä ne muodostavat joukon käytänteitä, jotka ohjaavat sekä tekstien tuottamisessa että lukemisessa. (Lehtonen 1996, 182) Ohjatessaan Passion-elokuvan Mel Gibson on tiennyt, että se liittyy Jeesuksesta kertovien elokuvien joukkoon. Esimerkiksi Passionin Jeesus näyttää tutulta Jeesukselta pitkine hiuksineen ja hulmuavine viittoineen. Katsojat ovat tottuneet tämän näköiseen Kristukseen jo alttaritauluja katsoessaan. Jeesuksen kuvaaminen aasialaisena tai tummaihoisena olisi ollut riskialtista, koska taiteesta tuttu Kristus on valkoinen.

Genrellä viitataan yleensä tekstin lajiin tai tyyppiin, siihen onko teksti mainos, toimintaelokuva vai runo. Sana 'genre' on lähtöisin latinan substantiivista 'genus' (syntyperä, suku, luokka, laji, ryhmä). Termi on jossain määrin ongelmallinen, koska genret eivät ole kiinteitä ja muuttumattomia. Niiden sisältö voi muuttua ja uusia genrejä voi syntyä. Tekstien tuotanto, levitys ja yleisöjen reaktiot muovaavat jatkuvasti geneerisiä konventioita. (Lehtonen 1996, 183)

Ongelmallista on asioiden luokittelu tiettyyn genreen kuuluviksi. Lehtosen mielestä parasta olisi tutkailla muita elokuvia, jotka kuuluvat tiettyyn genreen ja etsiä yhteisiä konventioita. *"Tietyt elokuvat ovat toimintaelokuvia, koska ihmiset pitävät niitä toimintaelokuvina."* Näihin konventioihin vaikuttavat odotukset ja prototyypit. Elokuvan ei tarvitse täyttää kaikkia geneerisiä piirteitä tullakseen luokitelluksi tiettyyn genreen. (Lehtonen 1996, 183) Passion-elokuva kertoo Jeesuksesta kuten Jeesus-elokuvat yleensä. Lajityyppiin ei ole aikaisemmin kuulunut 18 vuoden ikärajaa vaativaa väkivaltaa. Passion ei täytä tältä osin geneerisiä piirteitä ja siksi varmasti herätti katsojissa ristiriitaisia tunteita.

Genreissä on kyse sekä toistoista että eroista ja siitä kuinka ne toimivat suhteessa toisiinsa. Kohtaamme eroissa olevaa toistoa tai toistoissa olevia eroja. Näin ollen genret ovat kaksijakoisia. Niissä on sekä säännönmukainen puolensa että säännöt rikkova puolensa. Genret koostuvat paitsi teksteistä myös yhtä tärkeällä tavalla tietyistä odotusjärjestelmistä ja hypoteeseista, joita lukijat tuovat mukanaan teksteihin lukemisprosessin aikana. Genre viittaa sekä joukkoon tekstejä, että ”*suhteellisen systemaattiseen joukkoon odotuksia*”. Seurauksena on se, että odotukset vaikuttavat siihen miten teksti luetaan ja ymmärretään. (Lehtonen 1996, 184) Passionin väkivaltaisuus on odottamatonta ja hätkähdyttävää rajuudessaan. Elokuva rikkoo lajityypilleen asetettuja rajoja. Samalla tavalla **Kristuksen viimeinen kiusaus** herätti katsojissa ristiriitaisia tunteita, koska se rikkoi rajoja kuvaamalla Jeesuksen seksuaalisuutta.

Katsoja tietää, miten tarina tulee etenemään tajutessaan, minkä genren elokuvaa katsoo. Jeesus-elokuvat kuuluvat omaan genreensä, jota ohjaavat tietyt säännöt sekä tekemis- että katsomisvaiheessa. Passion of the Christ rikkoi jossain määrin genrensä tunnusmerkkejä, jonka vuoksi yleisön oli vaikea ymmärtää sitä. Toisaalta aikaisemmatkin Jeesus-elokuvat ovat rikkoneet näitä käytänteitä, mutta eri tavalla. Aikaisemmin genreä rikkoivat Jeesuksen inhimillisyyttä kuvanneet kohtaukset (esimerkiksi **Kristuksen viimeinen kiusaus**). Nyt Passionin väkivalta poikkasi genren konventioista.

On todennäköistä, että elokuvayleisön arvot ja näkemykset muokkautuvat merkittävämmiin ja pysyvämmiin toistuvien elokuvakäytänteiden kautta kuin yhden voimakkaan viestin välittävän elokuvan kautta. Yhdellä tapauksella ei ole ikonista valtaa, vaan siihen tarvitaan samantapaisten kuvien toistuminen. (Stone 1999) Passion on ehkä aloittanut uuden genren, mutta sillä ei yksin ole suurta merkitystä. Yksi filmi ei välttämättä muuta elokuvayleisön arvoja, mutta jos Passion aloittaa uudenlaisten elokuvien genren, sillä voi olla kauaskantoisempi vaikutus kulttuurissamme.

Time-lehden kriitikko toteaa Gibsonin aloittaneen uuden uskonnollisen splatter-taide-elokuva genren. (Time March 1, 2004.) Aika näyttää, onko uusi genre todella syntynyt. Passion kuuluu ainakin sekä Jeesus-elokuvien genreen että (joidenkin määritelmien mukaan) väkivaltaelokuvien genreen. Näitä kahta lajityyppiä ei ole

aikaisemmin sekoitettu ja mielestäni se selittää osaltaan elokuvasta nousutta kohua. Sen näkökulma oli aikaisempiin Jeesus-elokuviin verrattuna niin erilainen, että se hätkähdytti katsojia.

Genre purkaa osaltaan tekstin ja kontekstin välistä erottelua. Ei ole tilannetta, jossa olisi vain puhdas teksti, joka sitten asettuisi erilaisiin konteksteihin. Sen sijaan kontekstit (geneeriset konventiot) ovat jo sisällä teksteissä. Niiden tekeminen ei siis ole puhtaasti uuden luomista vaan olemassa olevien mallien hyväksikäyttöä. (Lehtonen 1996, 185)

Jeesus-elokuvien genre liittyy keskeisesti tähän työhön, koska tutkimuksen kohteena olevat artikkelit on kirjoitettu lajityyppiin kuuluvasta filmistä. Jeesus-elokuvat voi määritellä yksinkertaisesti siten, että niissä on Jeesus päähenkilönä. Passion-elokuvan taustalla ovat lisäksi passionäytelmät.

2.4 Passionäytelmät

Passionäytelmät eli kärsimysnäytelmät ovat tuhatvuotista eurooppalaista kristillistä perinnettä. Näytelmät perustuvat evankeliumeihin, jotka on Morkin mukaan alunperin kirjoitettu ääneen luettavaksi kiinnostuneelle yleisölle. Tehdäkseen ääneen luettavasta tekstistä elävämpää niistä tehtiin käsikirjoituksia, musiikki lisättiin ja ylistyksen johtajat näyttelivät keskeisimpiä rooleja. ”Pyhät luennat” muotoutuivat siten passionäytelmiksi. Tutkijat ovat pystyneet paikantamaan passionäytelmiä 900-luvulta lähtien. Taiteellisia kuvauksia Jeesuksen kärsimyksestä löytyy kiviveistoksista ja maalauksista, jotka kehittyivät näytelmien rinnalla. Pääsiäisviikon kertomus dramatisoitiin ja passion-näytelmät siirtyivät kirkkorakennuksista kaduille ja toreille. (Mork 2004.)

Tutkijat ovat löytäneet satoja erilaisia passionäytelmien käsikirjoituksia, joten ei voida puhua yhdestä passionäytelmästä. Erilaisuudestaan huolimatta kaikissa niissä on samoja elementtejä. Niitä ovat Jeesuksen saapuminen Jerusalemiin, viimeinen ateria, Jeesus pesee opetuslasten jalat, Jeesuksen jäähyväiset äidilleen, rukous Öljymäellä, Pontius Pilatus, Herodes ja ristin tie. Lisäksi osaan käsikirjoituksista sisältyy elementtejä Jeesuksen opetuksesta ja ihmeistä. Myös Raamatun ulkopuolista

kristillistä perinnettä on löydettävissä teksteistä kuten eräiden pyhimysten kohtaamisia. 1500-1600-luvuilla passionäytelmistä tuli erityisen suosittuja Keski-Euroopan katolisilla alueilla. (Mork 2004.) Passion –elokuvasta löytyvät passionäytelmille tyypilliset elementit.

Oberammergaun kaupunki eteläisessä Saksassa on tunnetuin paikka, missä passionäytelmiä on esitetty, vaikka näytelmiä on siellä nähty vasta vuodesta 1634 alkaen. Kolmekymmentävuotisen sodan aikana rutto levisi Oberammergauhun. Pieni eristyksissä oleva kylä oli tuhoutua ruton kourissa ja niinpä kylän päättäjät vannoinvat, että jos Jumala varjelisi kylän tuholta, he esittäisivät passionäytelmän seuraavana vuonna sekä joka kymmenes vuosi sen jälkeen. Rutto väistyi ja kyläläiset ovat pitäneet sanansa. Viimeksi näyteltiin vuonna 2000 ja seuraava esitys on vuonna 2010. (Mork 2004.)

Oberammergaun näytelmää pidetään prototyypisenä passionäytelmänä, koska se on niittänyt paljon mainetta. Siitä on tullut myös taloudellisesti merkittävä. Toisen maailmansodan jälkeen englantilaisia ja amerikkalaisia virtasi Saksaan passionäytelmää katsomaan. Monet heistä eivät osanneet sanaakaan saksaa ja useat olivat protestantteja eikä katolisia. Joka tapauksessa he matkustivat Oberammergauhun uskonnollisista syistä. (Mork 2004.) Samalla tavalla Passion –elokuva on tuonut sekä katolilaisia että protestantteja yhteen uskonnollisista syistä.

Keskiaikana Kristuksen kärsimysten mietiskely oli tavallinen osa kristityn elämää. Olihan pyhimys **Ignatius Loyola** kehoittanut 1500-luvulla kärsimyksen mietiskelyyn, jotta ihmisen oman synnin vaikutus tähän maailmaan tulisi selväksi. (Martin, 2004. 97) Sitä on kritisoitu sisäänpäinkääntyväksi uskonnollisuudeksi, josta ei ole mitään hyötyä tässä maailmassa. Keskiaikaa tutkinut **Ellen M. Ross** (Armstrongin mukaan) sanoo, että uskovien yhtyminen Jeesuksen myötuntoon ”*auttoi heitä näkemään Jeesuksen muissa ihmisissä*”. Se auttoi rakentamaan vahvaa, humaania keskiötä, joka piti keskiaikaista yhteiskuntaa koossa. Ihmiset uskoivat, että paras tapa saada ymmärrystä on kokemuksen kautta. (Armstrong 2004) Tällä perustellaan kärsimyksen mietiskelyä tai osallistumista passionäytelmiin tai kulkueisiin.

Passionäytelmät ovat erityisesti osa katolilaista historiaa. Kristuksen kärsimyksen omakohtainen ymmärtäminen auttaa elämään kristillistä elämää. Passion-elokuvassa kärsimysnäytelmän eri osat tulevat hyvin esille. Ottaen huomioon ohjaajan katolilaisuuden on selvää, mihin *Passion of the Christ* perustuu.

2.5 Jeesus-elokuvat

Elokuvan myötä uskonnollisia kertomuksia alettiin näytellä filmille. Vanhimmat Jeesus-elokuvat ovat passionäytelmien filmatisointeja. Kuuluisin niistä on **The Passion Play at Oberammergau** vuodelta 1898. Elokuva on kuvattu amerikkalaisen hotellin katolle lavastetussa Jerusalemissa. Ensimmäinen Suomessa esitetty kokoillan elokuva on italialaisen **Luigi Topin** ohjaama **Jeesuksen elämä ja teot**, joka on 15 minuuttia pitkä. Ensiesitys oli vuonna 1900. (Seppälä ja Latvanen 1996, 32) Passionäytelmän elokuvaaminen oli luonnollinen jatke näytelmien perinteeseen ja keskeisyyteen kristillisessä kulttuurissa. On sanottu, että evankeliumit ovat pitkillä johdannoilla varustettuja passionäytelmiä. Kristinuskon mukaan juuri Kristuksen kuolema ja ylösnousemus antavat merkityksen hänen elämälleen ja ilman sitä kristinuskoa ei olisi perustettu. (Reinharz 2004.) Tästä näkökulmasta Kristuksen kärsimyksen keskeisyys on ymmärrettävää ja se näkyy *Passion of the Christ* -elokuvassa.

Toisaalta kaupallisen menestyselokuvan tekeminen Jeesuksesta on ollut vaikeaa, koska hän ei käyttäydy yleisön sankariodotusten mukaisesti. Hän ei taistele miekka kädessä eikä suutele kauniita naisia. Yleistäen voidaan sanoa, että Jeesus kuvattiin elokuvissa 1960-luvulle saakka kiiltokuvamaisesti noudattaen kaavamaisia käsityksiä hänen ulkonäöstään ja persoonastaan. Valkokankaalla korostettiin nimenomaan Jeesuksen jumalallista puolta unohtaen hänen inhimillisyytensä. Elokuvantekijät eivät halunnet loukata maksavia katsojia, joita oli saatava joukoittain elokuvateattereihin. (Seppälä ja Latvanen 1996, 31) Myöhemmin tämä genre-määritelmä on ylitetty useaan otteeseen.

1900-luvulla Jeesus oli tavallinen aihe elokuvissa. Vuosisadan alussa tehtiin kymmeniä ellei satoja opetus- ja kaupalliseen käyttöön tarkoitettuja Jeesus- ja raamattuaiheisia elokuvia. Amerikkalainen elokuvaohjaaja **D.W. Griffith** ohjasi

vuonna 1916 valmistuneen elokuvan **Suvaitsemattomuus**, jossa kuljetetaan rinnakkain neljää tarinaa. Niiden tapahtumapaikat ovat muinainen Babylonia, Jerusalemin Jeesuksen ristiinnaulitsemisen aikoihin, Pärtylynyö Pariisissa sekä 1910-luvun Yhdysvallat. Alkuperäisen suunnitelman mukaan juutalaiset tappavat Jeesuksen elokuvassa, mutta tuottajien mielestä tämä oli loukkaavaa. Niinpä Griffith poltti nauhat suutuspäissään ja kuvasi kohtauksen uudestaan. Tällä kertaa roomalaiset sotilaat huolehtivat teloituksesta. (Seppälä ja Latvanen 1996, 33)

Mykkäelokuvan kaudella vuonna 1927 **Cecil B. DeMille** ohjasi **King of Kings** – elokuvan Jeesuksesta. Sitä on kuvailtu tunnelmaltaan pyhäksi ja kunnioittavaksi kuvaukseksi Jeesuksen elämästä. Lopussa dramatiikka kasvaa, kun maa järähtelee ja esirippu repeää Jeesuksen kuollessa ristillä. (Reinhardt 2004.)

Nicholas Ray ohjasi samannimisen, mutta pidemmän version elokuvasta vuonna 1967. **Nuoren kapinallisen** ohjaajana tunnetuksi tulleen Rayn Jeesus-elokuvaa kutsuttiin ”I was a Teenage-Jesus” –nimellä, näyttelijän nuorekkaan ulkomuodon tähden. (Reinhardt 2004) Elokuvassa on uutta sen Juudasta ymmärtävä näkökulma. (Seppälä ja Latvanen 1996, 43)

Vuonna 1965 tehtiin **Mies Nasaretista** eli **The Greatest Story Ever Told** –elokuva, joka on yksi menestyneimmistä Jeesus-elokuvista. Siinä nähdään ensimmäistä kertaa hymyilevä Jeesus valkokankaalla. Italialaisen Pier Paolo Pasolinin **Matteuksen evankeliumin** (Il vangelo secondo Matteo 1964) filmatisointi edustaa askeettisempaa Jeesus-kuvaa. Espanjalaisen opiskelijan Enrique Irazoquin näyttelemä Jeesus esitetään vihaisena nuorena miehenä. (Reinhardt 2004) Näyttelijät olivat ensikertalaisia ja vuorosanoina käytettiin vain Matteuksen evankeliumin tekstejä.

Peter Sykesin ja **John Kirshin** ohjaama ja **Brian Deaconin** näyttelemä **Jeesus** (1979) on elokuva, joka on puhuttu usealle kielelle ja jota on käytetty laajasti kristillisen julistustyön välineenä. (Seppälä ja Latvanen 1996, 47) Irazoquin ja Deaconin esittämät jeesukset ovat aivan erilaisia. **Jeesus**-elokuvan päähenkilö on yksi lempeimmistä valkokankaalle päässeistä Jeesuksista. Hän hymyilee ja nauraa usein. Pasolinin Jeesus puolestaan on synkkä ja vihainen kiittäessään eteenpäin. Molempien elokuvien tekstit ovat suoraan Raamatusta, toinen Matteuksen ja toinen Luukkaan

evankeliumin mukaan. Lopputuloksen kannalta teksteissä on enemmän kyse tekijöiden näkemyksistä kuin uskollisuudesta Raamatun sanoille. (Seppälä ja Latvanen 1996, 62-63)

Radikaalisti erilainen on musikaali-Jeesus, **Andrew Lloyd-Webberin** ja **Tim Ricen** elokuvassa **Jesus Christ Superstar** (1973), jolla on persoonallisuutta, muttei pyhyttä. Jeesusta kiinnostaa oma asemansa ja ulkomuotonsa, mutta ahdistaa pelko opetuslasten hylkäämäksi tulemisesta. (Reinhartz 2004.) **Monty Pythonin** tekemä **Brianin elämä** –elokuva (1979) herkuttelee puolestaan kaikilla Jeesus-elokuvien kliseillä dramaattisesta musiikista lähtien. Se kertoo Jeesuksen viereiseen seimeen syntyneen Brianin tarinan. Elokuva loukkasi monien uskonnollisia tunteita ja se kiellettiin mm. Norjassa kokonaan. **Martin Scorsesen** **Jeesuksen viimeisessä kiusauksessa** (1988) pohditaan, mitä olisi tapahtunut, jos Jeesus ei olisikaan kuollut ristillä, vaan olisi mennyt naimisiin. Päätös kaihertaa häntä ja lopulta hän menee kuitenkin ristille ja jättää perheensä. (emt.) Molemmat elokuvat kohtasivat suurta vastustusta ja ihmiset osoittivat mieltään elokuvateattereiden ulkopuolella.

Montrealin Jeesus (Jésus de Montréal 1989) on kanadalaisen **Denys Arcandin** elokuva, jossa päähenkilön elämä ja Jeesuksen kohtalo sekoittuvat. Se on näytelmä näytelmästä, jossa ihmiset eläytyvät yhdessä tuttuun tarinaan Jeesuksen elämästä ja kohtalosta. Se ei väitä kertovansa historiallisesta henkilöstä vaan hänen sanomastaan. Se sai jopa Yhdysvaltain etelävaltioissa positiivisen vastaanoton päinvastoin kuin edellisenä vuonna ilmestynyt Jeesuksen viimeinen kiusaus. (Seppälä ja Latvanen 1996, 75-78)

Uskonnon merkitystä on vähätelty tieteen ja kulttuurin parissa, mutta kuitenkin raamatullisia aiheita käsitteleviä elokuvia tehdään edelleen. Mel Gibsonin Passionin ohella on hiljattain muun muassa filmattu **Johanneksen evankeliumi** (Reinhartz 2004). Yhteistä Jeesuksesta kertovilla elokuvilla on se, että kukin on vuorollaan herättänyt kohua sekä pahennusta. Gibsonin elokuvan erilaisuus tiivistyy sen kapeaan näkökulmaan. Elokuvassa ei yritetäkään kertoa koko tarinaa, vain sen verinen loppu, joka on kristinuskon alku.

2.6 Passion Jeesus-elokuvien genressä

Erityisesti 1900-luvun jälkipuoliskon Jeesus-elokuvissa yritetään löytää uutta näkökulmaa tunnettuun kertomukseen. On huumoripitoinen **Brianin elämä** ja inhimillinen Kristus Scorsesen **Jeesuksen viimeisessä kiusauksessa**. Passion of the Christ –elokuvaan on myös haettu uudenlaista näkökulmaa. Jos useissa filmeissä on yritetty tuoda esille Kristuksen inhimillisyyttä tai merkitystä nykyaikana (**Montrealin Jeesus**), on Mel Gibsonilla sama päämäärä. Väkivallan voimakkaalla esittämisellä kuvataan Jeesuksen inhimillinen kärsimys ja samalla shokeeraavalla tavalla yritetään osoittaa sen merkitys ihmisen elämään.

The Passion of the Christ –elokuva on kunnianhimoinen kuvaus Jeesus Nasaretilaisen kahdestatoista viimeisestä tunnista. Se alkaa Getsemanen puutarhasta, missä Jeesus rukoilee viimeisen aterian jälkeen. Siellä Juudas Iskariot pettää Jeesuksen ja roomalaiset sotilaat vangitsevat hänet. Jeesus viedään juutalaisten ylipappien kuulusteltavaksi ja myöhemmin Rooman lähettämän maaherran, Pilatuksen eteen. Hänet tuomitaan kuolemaan, ruuskitaan lähes tunnistamattomaksi ja viedään Jerusalemin ulkopuolelle ristiinnaulittavaksi. Elokuvassa on joitakin takaumia Jeesuksen lapsuuteen ja kohtaamisiin eri ihmisten kanssa. Ne keventävät hieman muuten Jeesuksen kärsimyksen keskittävää tarinaa. Elokuva päättyy välähdykseen ylösnousemuksesta. Kuvassa näkyvät tyhjät käärinliinat ja ylösnoussut Kristus. Elokuvan kunnianhimoisesta toteutuksesta kertoo se, että siinä ei puhuta englantia vaan dialogi käydään kielillä, joita henkilöt silloin olisivat todennäköisesti käyttäneet. Juutalaiset puhuvat arameaa, roomalaiset ”katulatinää”.

Elokuvan on käsikirjoittanut Mel Gibson yhdessä **Benedict Fitzgeraldin** kanssa. Tuotantomuistiinpanoissa kerrotaan, että käsikirjoitus perustuu Matteuksen, Markuksen, Luukaksen ja Johanneksen evankeliumeihin. (Passion of the Christ Production Notes 2004) Vaikutteita Gibsonin käsikirjoitus sai myös **Anne Katherine Emmerichin** näyistä 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. Mel Gibson on katolinen ja kuuluu hyvin vanhoilliseen lahkoon. Katoliset ja protestantit kiistelevät uskonasioista,

mutta tämän elokuvan kohdalla protestantit ovat hyväksyneet Gibsonin katolilaisen näkemyksen Kristuksen kärsimyksestä.

Passion istuu omaan lajityyppiinsä oikeastaan kaiken muun kuin väkivaltaisuuden osalta. Kristus näyttää Jeesus-elokuvista tutulta ja siinä on tavoiteltu historiallista autenttisuutta, kuten tässä lajityypissä on tapana. Maalaustaiteessa tai elokuvissa ei tosin ole totuttu fyysisesti kärsineen näköiseen Jeesukseen. Yleensä Kristuksella on maalauksissa yksi viilto kyljessä, josta vuotaa verta. Hänen kasvonsa näyttävät kärsiviltä, mutta fyysisesti runneltuna häntä ei ole kuvattu. Katsojat eivät ole tottuneet katsomaan yltä päältä verisenä ristillä roikkuvaa Jeesusta. Samoin kuin yleisö ei ole tottunut ajattelemaan Kristusta eroottisessa suhteessa naiseen. Passion ei ole ensimmäinen elokuva, joka olisi haastanut totutun näkemyksen. Aikaisemmin raja on murrettu seksuaalisuuden alueella, nyt väkivallan puolella. Yleisöllä on intertekstuaalisuuteen, eli aikaisemmin näkemiinsä Kristus-elokuvaan ja uskonnolliseen kuvastoon, perustuva oletus Passionista. Elokuvan erilainen näkökulma yllätti yleisön ja tutkimusaineiston sisällönanalyysissä voi nähdä kuinka se hämmensi katsojia ja sai aikaan vastareaktion Suomessa.

3. Uskonnollisen elokuvan markkinointi

Markkinointi on elokuvalle sitä, mitä majakka perävaunulle. On osattava kertoa mielenkiintoiset asiat elokuvasta yleisölle, jotta se innostuisi maksamaan elokuvalipun hinnan nähdäkseen filmin. Viestinnän siirtomallin keskiössä on **Lasswellin** malli, jossa kysytään, ”*kuka sanoo mitä, minkä kanavan välityksellä, kenelle, millä vaikutuksella?*”. (Fiske 1998, 49-50) Kuka markkinoi Passionia ja mitä kanavaa käytetään viestinviemiseen? Kuka on puhuttelun kohteena ja mikä vaikutus sanomalla on? Uskonnollisia elokuvia markkinoidaan erityiselle yleisölle ja markkinoinnin ammattilaiset ovat kehittäneet sitä varten omat sääntönsä.

3.1 Miten myydään raamatullinen spektaakkeli?

Viestinnän siirtomalliin perustuu 1930-1960-luvuilla ylivaltaisen aseman viestintätutkimuksessa ottanut Mass Communication Research –perinne. Se keskittyy

tutkimaan etenkin viestinten vaikutusta vastaanottajiin. Tutkimuksen taustalla oli huoli elokuvien haitallisesta vaikutuksesta katsojiin. Sen ohella markkinoijat olivat kiinnostuneita vaikutuskyvystä eli mainonnan tehosta ja vaikutusmekanismeista. (Pietilä 1998, 400-401)

Se, miten **Mies Nasaretista** eli **The Greatest Story Ever Told** –spektaakkelia markkinoitiin 1960-luvulla, muistuttaa paljon Passion-elokuvan mainostamista. Tavoitteena oli saada pastorit ja hengelliset johtajat innostumaan elokuvasta ja kertomaan siitä seurakuntalaisilleen. (Hall 2002) Yksi MCR-perinteen löydöistä on mielipidejohtajat ja niin kutsuttu kaksivaihehypoteesi. Sen mukaan ihmisten mielipiteet eivät niinkään muutu joukkoviestinnän vaikutuksesta, vaan muutoksen aiheuttaa läheisen ihmisen tekemä ”käännetyö”. Ihmiset eivät elä massayhteiskunnassa vaan pienryhmien verkostossa, joka vaikuttaa heihin ja antaa vastustuskykyä joukkoviestinnän vaikutuksia kohtaan. (Kunelius 1998, 122) Tärkeää on vakuuttaa mielipidevaikuttajat, joiden näkemys menee eteenpäin massoille. Uskonnollisista ihmisistä puhuttaessa hengelliset johtajat ovat keskeisiä mielipidevaikuttajia.

Raamatullisen ja kaupallisen eepoksen kuvaaminen on ongelmallista aiheen pyhyden eli Kristuksen takia. Se oli elokuvan ohjaajan **George Stevensin** ongelma. Hän ei halunnut missään nimessä käyttää tuttuja kuvastoja, sillä sen vaarana olisi ollut uusinnan tekeminen. Hän halusi käyttää uudenlaista kuvakieltä, joka kuitenkin perustuisi perinteiseen kristilliseen kuvastoon. (Hall 2002) Sama pätee Gibsonin ohjaustyöhön. Hän rohkenee käyttää Jeesus-elokuvien –genren tuntijoille vierasta veristä kuvastoa. Jeesus näyttää elokuvassa kuitenkin perinteiseltä itseltään ja tapahtumapaikkojen historiallisesta autenttisuudesta ei kukaan ole valittanut.

Stevens halusi tehdä elokuvallaan pesäeron aikaisempiin raamatullisiin eepoksiin. Paramount –yhtiö kehitti markkinointistrategian filmin markkinoinnille. Maksava yleisö jaetaan kolmeen kategoriaan. Ensin tulevat massat, jotka eivät ole niinkään kiinnostuneita raamatullisesta elokuvasta, vaan draamasta ja spektaakkelista. Juuri se heille pitää myydä. Toinen ryhmä ovat kirkossakävijät. Heitä ei tavoita sanomalehtien ja median kautta, vaan pappien, saarnojen ja suorien yhteydenottojen avulla. Kolmas ryhmä ovat koulut, joille elokuvalla on opetuksellista arvoa. Näitä kolmea kategoriaa

ei saa ohjeiden mukaan sekoittaa. Stevens ei kuitenkaan piitannut ensimmäisestä kategoriasta, vaan keskittyi markkinoimaan kahdelle jälkimmäiselle ryhmälle. (Hall 2002)

Stevensin markkinointi sisälsi ohjeen, jonka mukaan elokuvaalipun ostamisen on tunnettava yleisöstä etuoikeudelta. On välitettävä vaikutelma siitä, että kyseessä ei ole tavallinen elokuva. Stevens piti tärkeimpänä tavoitteenaan saavuttaa kristillisten yhteisöjen jäsenet. *”Ihmisten tulee voida kuulla elokuvasta kanavien kautta, joista he eivät yleensä kuule elokuvista.”* Siksi tuotantoyhtiön tuli ottaa suoraan yhteyttä seurakuntien jäseniin ja pastoreihin. (Hall 2002)

Martin A. Grove kirjoitti maaliskuussa 2004 **Hollywood Reporterin** internet-sivuille artikkelin, jossa hän kertoo, kuinka Mel Gibson rikkoi elokuvan tekemisen kymmentä käskyä ja teki siitä huolimatta menestyksekkään filmin. Sen mukaan Gibson muun muassa ei esittänyt elokuvaansa medialle aikaisessa vaiheessa eikä käyttänyt televisiomainontaa tai pitänyt lukuisia lehdistötilaisuuksia, saati välttänyt vieraita kieliä tai väkivaltaa, jotka saattaisivat etäännyttää katsojia.

Toukokuussa 2003 neljä katolista ja kolme juutalaista tutkijaa luovuttivat Mel Gibsonille luottamuksellisen arvion *Passion*-elokuvan käsikirjoituksesta. He edustivat Ekumeenisten ja uskontojenvälisten asioiden sihteeristöä Yhdysvalloissa (Report of the Ad Hoc Scholars Group 2004) Uskonnollisten johtajien keskustellessa käsikirjoituksesta, he huolestuivat elokuvan mahdollisesti herättämästä antisemitismistä. Tutkijoiden luovuttama raportti vaikutti ilmeisesti Gibsonin tuotantoyhtiön Iconin strategiaan, miten suhtautua elokuvaa kohtaavaan kritiikkiin. Yhtiö palkkasi **A. Larry Rossin** hoitamaan elokuvan markkinointia. Hänellä on Dallasissa kristillinen pr – ja markkinointifirma. (Caldwell 2004, 211-212)

Rossin neuvo Gibsonille oli saada mahdollisimman suuri joukko ihmisiä olemaan samaa mieltä yhdestä asiasta. Sitä kautta vaikutus olisi mahdollisimman laaja. Neuvona oli kerätä erilaisia kristittyjä yhteen yhden asian ympärille. Gibson tiesi, että se olisi, *”Kristus kuoli syntiemme tähden.”* (emt. 212) Siitä voivat keskenään eri mieltä olevat kristityt olla yhtä mieltä. Tämän teesin avulla elokuvaa voitiin markkinoida usealle yleisösegmentille.

Tämä vahvisti Yhdysvalloissa meneillään olevaa kulttuurisotaa, jossa kristityt ja konservatiivit kokevat olevansa altavastajina. (Beckerman 2004) Heidän kiinnostuksen kohteitaan ei huomioida Hollywoodissa. Nyt oli julkaistu elokuva, jossa heidät otettiin huomioon ja sen puolesta kannatti taistella.

Passionin kohdeyleisö ovat kristityt. Tavoittaakseen heidät Gibson vakuutti hengelliset johtajat, jotka vaikuttavat kristittyjen mielipiteisiin. Keino toimi hyvin, sillä Passion keräsi (ainakin Yhdysvalloissa) yllättävän paljon katsojia. Varsinkin kun kyseessä on elokuva, jossa ei puhuta englantia. Amerikkalaisessa valtamediassa se herätti epäilyjä ja jopa pelkoa antisemitismin noususta.

3.2 Lehdistö markkinoimassa Passionia Amerikassa

Mel Gibsonin ohjaamasta *Passion of the Christ* –elokuvasta keskusteltiin Yhdysvalloissa pitkään ennen kuin se tuli ensi-iltaan 25. helmikuuta 2004. Edellisenä vuonna elokuva oli näytetty uskonnollisille johtajille ja erityisesti evankelisten [Englanniksi 'evangelical': Protestanttisia seurakuntia, jotka korostavat evankeliumien opetusten eteenpäin viemistä ja esilläpitämistä. Uskoon kuuluu ihmisluonnon täydellisen turmeltuneisuuden ja Raamatun yliveraisen auktoriteetin korostaminen. (Chambers Concise Dictionary 1991)] seurakuntien pastoreille ja kristillisten järjestöjen edustajille.

Lokakuussa 2003 **Newsweek** kirjoittaa Passionista otsikolla *"Who'll Buy Mel's Movie?"*. Artikkelissa mietitään Gibsonin yrityksen mahdottomuutta. Mikään levitysyhtiö ei halua olla missään tekemisissä elokuvan kanssa, jossa ei puhuta englantia ja joka esittää tiukan katolisen näkemyksen pääsiäiskertomuksesta. (Newsweek October 13, 2003) Aikaisemmin ilmestyneet artikkelit nostavat esille juutalaisvastaisuuden nousun, mutta tässä sen sijaan puhutaan vain markkinoinnista. Useassa jutussa nousee esille konfliktiteema. Kirjoitetaan esimerkiksi juutalaisvastaisuudesta Passionissa ja sen ristiriitaisuudesta kristinuskon kanssa. Tämä artikkeli puolestaan liikkuu neutraalimmalla alueella. Elokuvan kauppaaminen ei herätä yhtä voimakkaita tunteita kuin juutalaisvastaisuus.

Helmikuussa 2004 Newsweekin kansikuvassa on kärsivä Kristus orjantappuralla kruunattuna. Otsikossa kysytään, ”*Who Really Killed Jesus? Mel Gibson’s New Movie Sparks A Hollywood Firestorm*”. Lehdessä on kymmenen sivun artikkeli elokuvasta ja sen tekijöistä. Juttu on hyvin tyypillinen arvio filmistä. Kirjoituksessa vertaillaan faktoja ja elokuvan esittämiä totuuksia ja se heijastaa pelkoa antisemitismin noususta ja hämmästyä Mel Gibsonin motiiveista. (Newsweek February 16, 2004) Kansikuvajuttu herättää tavallista enemmän keskustelua, sillä yli 900 ihmistä kirjoittaa lehteen omat kiitoksensa tai moitteensa. (Newsweek March 1, 2004)

Time-lehti kirjoittaa elokuvasta maaliskuun alussa ja toteaa, että uskoa pilkataan usein populaarikulttuurissa. Gibsonia pidetään radikaalina jo pelkästään siitä syystä, että hän lähestyy evankeliumeja vakavalla naamalla. (Time March 1, 2004)

Amerikkalaisessa lehdistössä toteutui sama ilmiö kuin Suomessa. Monessakaan jutussa ei oltu haastateltu yleisöä, joka kävi katsomassa elokuvaa. Haastateltavina oli tutkijoita ja muita auktoriteetteja. Maaliskuussa Newsweek (March 8, 2004) haastatteli lyhyesti katsojia, mutta suurin osa jutusta keskittyy siihen, kuinka ”asiantuntijat” analysoivat katsojia. Elokuvayleisöstä puhuttiin, mutta he itse eivät saaneet todellista puheenvuoroa.

Aineistoni suomalaisia lehtiä lukiessa on mielenkiintoista huomata, että Yhdysvalloissa puheena olleet teemat esiintyvät myös suomalaisessa lehdistössä. Yhdysvalloissa pohdittiin juutalaisvastaisuutta huomattavasti enemmän kuin Suomessa, mikä on luonnollista, koska täällä ei ole juurikaan juutalaisia. Myös väkivalta nousi Amerikassa keskustelunaiheeksi ja se on suomalaisessa keskustelussa ollut keskeisellä paikalla. Sekä juutalaisvastaisuus että väkivalta liitetään uskontoon Passionista kirjoitettaessa.

4. Uskonto ja suomalaiset

Suomalainen ja amerikkalainen uskonnollisuus on hyvin erilaista. Yhdysvalloissa evankeliset kristityt siivittivät George W. Bushin toiselle vaalikaudelle syksyllä 2004. Suomessa kristityillä ei ole moista vaikutusvaltaa ja suomalaisten uskonnollisuus on

julkisen sijasta yksityistä. Passion on uskonnollinen elokuva ja siitä on keskusteltu suomalaisessa lehdistössä. Tutkimuksessani haluan selvittää miten uskonnosta kirjoitetaan Suomessa ja Passion-elokuva on esimerkkitapaus, jonka kautta asiaa tutkin. Millaiseen uskonnolliseen kulttuuriin Passion-keskustelu saapui?

4.1 Uskonto suomalaisten elämässä

Suomen evankelisluterilainen kirkko tutkii suomalaisten uskonnollisuutta Kirkon tutkimuskeskuksen kautta. **Kirkko muutosten keskellä** –kirjaan on kirjattu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tilastoja ja suomalaisten uskomusten tutkimusta vuosilta 2000-2003. Teoksessa on kerrottu myös suomalaisten yleisestä uskonnollisuudesta ja sen muuttumisesta.

Suurin osa suomalaisista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Vuoden 2003 lopussa kirkon tilastojen mukaan 84,1% suomalaisista kuului kirkkoon. Suomi on Euroopan muihin maihin verrattuna poikkeuksellisen yhtenäinen uskonnollisesti. Myös uskonnollisiin yhdyskuntiin kuuluvien osuus on keskimääräistä suurempi muihin Euroopan maihin verrattuna. Kirkkoon kuuluvien määrä on hiljalleen laskenut, sillä viisikymmentä vuotta sitten heidän osuutensa oli kymmenen prosenttiyksikköä korkeampi. (Kirkko muutosten keskellä 2004, 39)

Suurin ei-kristillinen ryhmä Suomessa on muslimit. Islaminuskoisten määrä on maahanmuuton seurauksena kasvanut suuresti. Virallisesti rekisteröityihin islamilaisseurakuntiin kuului vuonna 2003 reilut 2 600 jäsentä. Mutta epävirallisesti Suomessa arvioidaan olevan yli 20 000 muslimia. (emt. 41)

Suomalaiset suhtautuvat myönteisimmin kristillisiin kirkkokuntiin. Luterilaisen kirkon ohella suomalaiset asennoituvat myönteisimmin Pelastusarmeijaan ja ortodoksiseen kirkkoon. Kielteisimmin suhtaudutaan islamiin, skientologiaan, mormoneihin ja Jehovan todistajiin. (emt. 44) Monet suomalaiset eivät tunne toisen uskontokunnan edustajia ja se herättää ennakkoluuloja. Mormonit ja Jehovan todistajat tekevät ahkerasti käännätystyötä ja se on ehkä yksi syy suomalaisten negatiiviseen suhtautumiseen. Lähes kaikki kuuluvat luterilaiseen kirkkoon, eikä sen perinteeseen kuulu voimakas käännätystyö.

Uskonnollisuus on muuttunut yhteiskunnassa tapahtuneen muutoksen myötä. Perinteisen ja esiteollisen yhteiskunnan muuttuminen moderniksi ja jälkimoderniksi on vaikuttanut uskonnon asemaan yhteiskunnassa. Modernisaation on nähty johtavan sekularisaatioon eli maallistumiseen kolmella eri tasolla. Ensiksi maalliset ja uskonnolliset järjestelmät eriytyvät toisistaan, toiseksi uskonto heikkenee yksilöiden elämässä ja kolmanneksi se siirtyy yhä enemmän yksityiselle elämäntilanteelle. Uskonnon eriytyessä muista yhteiskunnan elementeistä sen vaikutus muilla elämäntilanteilla heikkenee. Uskonnolliset instituutiot ja normit ovat muusta yhteiskunnasta erillisinä omalla hengellisen elämäntilanteen alueellaan. (emt. 45-46)

Uskonnon heikkenemisellä tarkoitetaan ihmisten uskonnollisten uskomusten ja käytäntöjen vähenemistä. Moderni kirkkokansa -tutkimuksen (2003) mukaan Suomessa ei voida puhua yksiselitteisesti uskonnon heikkenemisestä yksilötasolla. Kirkkoon kuulumisen on vähentynyt samoin kuin perinteiseen uskonnolliseen toimintaan osallistuminen, mutta suomalaiset uskovat edelleen ”jollain tavoin”. He rukoilevat yhtä paljon kuin kaksikymmentäviisi vuotta sitten. Tutkimuksen tulokset ilmentävät institutionaalisen uskonnollisuuden heikentymistä, mutta samalla uskonnon kansanomaiset muodot ovat säilyneet. (emt. 46) Suomalaiset ovat vieraantuneet kirkonmenoista ja jumalanpalvelukset tuntuvat etäisiltä, vaikka jumalautus on tallella.

Pelastusta ja elämäntarkoitusta etsitään yksityisesti eikä sitä peritä vanhemmilta kuten aikaisemmin. Erityisesti nuorille kristinusko ei enää ole ainoa uskonnollinen auktoriteetti, vaan maailmankatsomuksen aineksia voidaan poimia eri uskonnoista. Suomalaiset erottuvat muista Euroopan maista julkisiin uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumattomuudella. Sellaisten määrä on myös suuri, jotka harjoittavat uskontoa yksityisesti ja rukoilevat, mutta eivät ole uskonnollisia julkisesti. (emt. 47-49) Kirkosta instituutiona voidaan jonkin verran kirjoittaa lehdissä, mutta henkilökohtaisen uskon kyseleminen tuntuu yhtä pahalta kuin tilioitteesta puhuminen. Toisaalta jos asiasta ei puhuta, ei sitä voida oppia ymmärtämään ja uskonnon yhteisöllisyys jää hyödyntämättä.

Kirkkomonitor 2004 –haastattelututkimuksen mukaan kolme neljästä suomalaisesta pitää itseään kristittynä. Uskovana itseään pitää 38% ja uskovaisena 16%. Vain 7% suomalaisista pitää itseään uudestisyntyneenä kristittynä. (emt. 51-52) Suurin osa suomalaisista pitää itseään tavalla tai toisella kristillisen vakaumuksen omaavana.

Kristillisistä uskomuksista kysyttäessä suomalaisista 61%-78% uskoo, että Jeesus on Jumalan Poika ja noussut kuolleista sekä että Jeesuksen opetukset soveltuvat elämänohjeiksi omamaailmamme. Yli puolet uskoo Raamatussa kerrottujen ihmeiden todellisuuteen, Jumalan luoneen maailman, Jeesuksen palaavan tuomitsemaan eläviä ja kuolleita ja Jeesuksen neitseestä syntymiseen. (emt. 54) Suurin osa suomalaisista hyväksyy kristinuskon perusopin, sekä uskoo periaatteessa siihen tarinaan, joka Passion –elokuvassa on kuvattu.

4.2 Uskonnon ja lehdistön suhteesta

Journalismin tavoitteena on kirjoittaa asioista, jotka kiinnostavat yleisöä ja ovat sille tärkeitä. Heldin enemmistöteorian mukaan yleinen etu määritellään enemmistöperiaatteen mukaisesti. Enemmistön valinta on se, missä yksilöiden intressien summa on suurin. (Heinonen 1995, 14) Tätä ajatusta voi soveltaa suomalaiseen kulttuuriin ja sen suhteeseen uskontoon. Jos suomalaisille uskonto on yksityisasia, josta ei keskustella avoimesti, silloin on luonnollista, että mediassakaan sitä ei oteta esille.

Toimittajia pidetään yleisesti ottaen uskontokielteisinä. Stereotypia menee näin: toimittajat eivät ymmärrä uskonnollisia ihmisiä ja siksi kirjoittavat uskoville tärkeistä asioista välinpitämättömästi. Tästä seuraa se päätelmä, että harvalla toimittajalla on omaa uskonnollista vakaumusta. **Columbia Journalism Review**'n toinen päätoimittaja, **Gal Beckerman**, pohtii toimittajien ja uskovien välistä uskon kuilua lehdessä kesällä 2004.

The Passion of the Christ on nimenomaan uskonnollinen elokuva, joka sai katsojat tutkistelemaan sielujensa tilaa ja omaa vakaumustaan. Kuitenkin Beckermanin mukaan Yhdysvalloissa juttu pelkistettiin konfliktitarinaksi. Aluksi juutalaiset ja Mel

Gibson heiluttivat sanan säilää ja sen jälkeen kiistelivät väkivallasta pahoinvoivat ja ne, joiden mielestä aihe vaati moisen verenvuodatuksen. (Beckerman 2004)

Lehdistössä spekulointiin ja arvioitiin käsikirjoituksen raamatullisuutta, alkuperäiskielten oikeellisuutta ja väkivallan motivaatiota. Beckermanin mukaan samalla menetettiin mahdollisuus tutkia mielenkiintoista ilmiötä. Elokuvayleisössä oli monia katsojia, joita elokuva todella kosketti ja he itkivät ja rukoilivat. Näille katsojille kyseessä ei ollut vain ristiriitainen elokuva vaan sydäntä raastava kokemus. Beckermanin mielestä amerikkalaiset toimittajat suhtautuivat uskonnollisten tunteiden purkauksiin osaamatta tarttua niihin. (emt. 27) Sama pätee Suomeen. Täälläkään ei osattu kysyä ihmisiltä syitä siihen, miksi elokuva oli katsojia koskettanut. Pikemminkin sitä kauhisteltiin norsunluutornista. Toimittajan ei ole tarkoitus vain listata asioita kuten ne tapahtuivat, vaan myös selvittää sitä mikä, inspiroi ihmisiä ja saa heidät toimimaan. Sitä Beckerman peräänkuuluttaa ja samaa ihmisen kohtaamista olisi tavoiteltava Suomessa.

Miten tämä kaikki sitten suhteutuu lehdistöön yleensä? Uskonto pääsee harvoin etusivun jutuksi ja silloin kyseessä täytyy olla konflikti tai suuri sensaatio. Siltikin uskonto pidetään Beckermanin mukaan käsivarren mitan päässä. Toimittaja tarkkailee uskonnollisia ihmisiä kuin muurahaisia keossaan suurennuslasin läpi. Uskonnollisten ihmisten motivaatiota uskollen ei useinkaan etsitä. (emt. 27)

Kirkon tutkimuskeskuksen mukaan Suomessa uskonnollisista tai kirkollisista aiheista median mielenkiintoa ovat viime vuosina herättäneet naispappeuteen liittyvät konfliktit. Samaa sukupuolta olevien parisuhteiden rekisteröinnin tultua lailliseksi kysyttiin myös kirkon ja herätysliikkeiden edustajien mielipiteitä. Aiempaa suurempaa kiinnostusta kirkkoa kohtaan ovat herättäneet myös New Yorkin terrori-isku vuonna 2001 ja Myyrmannin pommi-isku vuonna 2002. (Kirkko muutosten keskellä 2004, 260-261) Aivan hiljattain Aasian tsunamiin liittyen uskonnosta on jonkin verran puhuttu lehdistössä. Näissäkin tapauksissa uskonto on suuren uutisjutun sivujuonne. Uskonto ei ole itse juttu.

Toimittajat ovat tottuneita faktojen pyörittelijöitä. He tarvitsevat todisteita ja siksi kysymykset sielusta ja siitä, mitä sille tapahtuu, ovat liian abstrakteja. (Beckerman

2004) **Richard Flory** (Beckermanin mukaan) kirjoittaa esseekokoelmassa **The Secular Revolution: Power, Interests and Conflict in the Secularization of American Life** vuosista 1870-1930, jolloin journalismi otti rationaalisen ja empiirisen tieteen maailmankatsomuksen perustaksi. Tämän prosessin osana uskonto nähtiin kasvavassa määrin vaihtoehtoisena maailmankatsomuksena, jolla ei ollut samaa arvoperustaa kuin sanomalehdillä. Sen takia lehdistö tarvitsee jutun, joka on tapahtunut joko eilen tai tänään. Siksi se kirjoittaa mieluummin siitä, hyväksyvätkö katoliset abortin, kuin siitä mikä on heidän mielipiteensä taustalla. (emt. 29)

Näin palaamme jälleen konfliktijuttuun. Uskonto on lehtiartikkeleissa konfliktin keskellä. Beckermanin mielestä journalistit menettävät paljon, jos eivät ymmärrä uskontoa. Toisaalta uskovaiset ovat suuri poliittinen voima Yhdysvalloissa, mutta politiikan ulkopuolelta monet ihmisten motiiveihin ja toimintaan liittyvät mielenkiintoiset näkökulmat jäävät paljastumatta.

Jos uskonto on usein konfliktitarinan sivujuonteena tai peräti konfliktin juuressa, niin se voi selittää *Passion* –elokuvaan suhtautumista. Suomalaisista lehtiartikkeleista päätellen elokuva jakoi mielipiteet. Osa piti sitä erinomaisena kuvauksena Kristuksen kärsimyksestä, mutta osalle elokuvan väkivalta oli loukkaavaa. Mielipiteiden kirjossa on jännitettä, mutta jakoiko se kansan loppujen lopuksi puoliksi? Ovatko mielipiteet mustavalkoisia vai jääkö niiden väliin myös harmaa alue? Ennen näiden kysymysten esittämistä aineistolle on selvitettävä, miten merkitykset rakentuvat *Passion*-teksteissä ja miten merkityksiä tuotetaan.

5. Merkitys retoriikassa ja kysymyksenasettelu aineistolle

”Jotta jokin argumentti on uskottava, on sen nojaututtava yleisössä vallitseviin arvoihin, jotka ovat kulttuurisesti ja historiallisesti muuttuvia.” (Koistinen 1998, 49)

Argumentti rakennetaan yleisölähtöisesti ja argumentoijan on tunnettava yleisönsä ainakin jollakin tasolla tehdäkseen uskottavan väitteen. Kun esimerkiksi toimittaja ja lukija ovat saman kulttuurin jäseniä, heillä on yhteinen arvoperusta, jonka tuntien toimittaja voi rakentaa argumentin, joka on lukijan mielestä uskottava. Miten merkitys rakentuu ja miten retoriikan avulla voidaan tutkia merkityksiä ja argumentointia? Minkälaisia tutkimuskysymyksiä tältä teoriapohjalta nousee?

5.1 Merkityksen synty

Merkitysten muodostaminen ei ole yhdentekevää eikä sattumanvaraista, sillä ne kuuluvat Lehtosen mukaan olennaisesti inhimilliseen elämään. Arjessamme rutiineilla, rituaaleilla, perinteillä ja myyteillä on osansa. Ne ovat niitä merkkejä, jotka pitävät yllä elämäämme ja joiden avulla ymmärrämme maailmaamme. (Lehtonen 1996, 15-16) Tämän tutkimuksen näkökulmana on myös uskonto, joka on mukana arjessamme rutiineissa, rituaaleissa, perinteissä ja myyteissä. Uskonto on niin iso osa kulttuuriamme ja perinteitämme, että joskus on vaikea sanoa mistä uskonnollinen alkaa tai mihin se päättyy, kuten E. Adamson Hoebel kirjoittaa (luku 2).

”Merkitykset eivät ole, vaan ne pikemminkin tulevat. Tekstit eivät ole pysähtyneitä objekteja, vaan pikemminkin aktiivisia toimijoita, jotka asettuvat suhteisiin aktiivisten toimijoiden kanssa.” (Lehtonen 1996, 26) Elokuvat ovat myös kulttuurisia tekstejä, joista voidaan lukea merkityksiä. Elokuvan merkitykset eivät synny sattumalta, vaan ne kertovat paitsi elokuvasta myös sen katsojasta. Asioilla on annettuja merkityksiä, mutta niitä ei välttämättä ymmärretä samoin lähettäjän ja vastaanottajan mielissä. Ihmiset ovat erilaisia ja meillä jokaisella on erilaisia kokemuksia takanamme. Jokainen tulkitsee asioita tavallaan ja omien kokemusien lävitse. Yhteinen suomalainen kulttuuri on kehys, jonka kautta me suomalaiset luemme tekstejä. Kulttuurimme ei ole homogeeninen, vaan sisältää erilaisia ihmisiä, joilla on erilaisia kokemuksia ja mielipiteitä. Siksi Passion-elokuvasta kirjoittelu ei voi olla luonteeltaan täysin homogeenistä, vaikka kulttuurillamme on tietty kollektiivinen kokemus asioista. Esimerkiksi suurin osa suomalaisista on luterilaisen kirkon jäseniä.

Gordon Lynch Birminghamin yliopiston teologian laitokselta kirjoittaa populaarikulttuurin ja teologian suhteesta. Hänen mielestään on tärkeää tutkia niitä tapoja, joilla uskontoja tai uskonnollisia henkilöitä esitetään mediassa. Sellaiset tutkimukset paljastavat kulttuuriin kätkeytyviä ennakoasenteita, joiden lävitse katsomme tiettyjä yksilöitä tai ryhmiä. Tällainen tutkimus ei tarkoita vain näiden representaatioiden kuvailua, vaan pikemminkin niiden takaa löytyvien arvojen ja ennakkokäsitysten tarkastelua. (Lynch 2005, 24) Voidaan väittää, että suomalaisten uskonnollisuutta on mahdotonta tutkia Passion-elokuvan kautta, koska kyseessä on

yksittäistapaus. Kuitenkin juuri tämän yksittäistapauksen tutkailu voi paljastaa kulttuurimme kätkeytyviä ennakkoasenteita ja arvoja, koska ne ilmenevät yksittäisten tapausten kautta.

Tapa, jolla uskonnosta kirjoitetaan, paljastaa myös siihen liittyvän merkityksellistämisprosessin. Lehtosen mukaan tieto on mahdollista vain merkityksellistämisen kautta. Hän lainaa Stuart Hallia, joka sanoo, että ”*merkitys on sosiaalinen tuotos, käytäntö*”. (Lehtonen 1996, 31-32) Uskontoa yritetään käsittää aineistoni artikkeleissa, joissa kirjoitetaan Passion-elokuvasta. Niiden keskeisin teema on kärsimys ja väkivalta, joiden kautta elokuvaa merkityksellistetään. Niiden suhde kristinuskoon puhuttaa useita kirjoittajia.

Kielellä on tärkeä merkitys ihmisten liittymisessä yhteen ja heidän erottautumisessa toisistaan. Se on tärkeä sosiaalisen ja kulttuurisen kerrostumisen osoitin ja kerrostamisen väline. (Lehtonen 1996, 48) Tämä käy hyvin ilmi seuraavissa luvuissa esille tulevassa yleisön problematisoinnissa. Passionista kirjoittava toimittaja puhuttelee tiettyä oletusyleisöä, mutta samalla liittyy ihmisiä yhteen ja erottelee heitä, koska se on kielen luonne. Jos yleisö koostuu yksilöistä, jotka ovat erilaisia, silloin osa lukijoista hyväksyy toimittajan väitteet ja osa ei niitä hyväksy.

Analysoin aineistoani retoriikan avulla ja tutkin merkityksiä, joita välitetään kielen kautta. Kieli tuottaa uutta keskeisenä välineenään metaforat. Ne ovat kielikuvia, jotka tuottavat merkityksiä rinnastusten avulla eli selittämällä yhtä asiaa toisen kautta. Yleensä tuttua käytetään selittämään tuntematonta. (Lehtonen 1996, 39-40) Passion-elokuvassa tuttua on Jeesuksen tarina. Vierasta puolestaan on tarinan väkivaltainen kuvasto.

Kielenkäytön rikkaus ja ongelmallisuus on sen monenlaisissa merkityksissä. Viestin vastaanottaja ei ymmärrä sanomaa aina juuri siihen tapaan kuin se tarkoitettiin. Kaikki sellaiset tekijät, joita kirjoittajat ja lukijat tuovat merkityksenantoprosessiin kuuluvat konteksteihin. (Lehtonen 1996, 164) Merkityksenantoon vaikuttaa intertekstuaalisuus, eli aikaisemmat luetut tekstit sekä yleisön oma kokemuspiiri ja kulttuuri. Passion-tekstien ei voida olettaa olevan yksiselitteisiä ja mustavalkoisia. Niistä löytyy sellaisia

merkityksiä, joita yleisö niille antaa. Jos merkitys syntyy vasta sanoman ja vastaanottajan kohdatessa, silloin on katsottava sanoman vastaanottajaa eli yleisöä.

5.2 Yleisö merkitysten antajana

Lehtonen kirjoittaa, että lukijoiden suhdetta tekstiin ei määritä ainoastaan teksti vaan myös heidän oma sijaintinsa: heidän tieto- ja kokemusvarastonsa. (Lehtonen 1996, 187) Stuart Hall puhuu merkitysten sisään- ja uloskoodaamisesta. Vaikka tietyt merkitykset on koodattu kulttuurisiin teksteihin, se ei tarkoita, etteikö niistä voisi koodata ulos erilaisia merkityksiä. (Lynch 2005, 163-164) Mel Gibson on voinut koodata omat merkityksensä elokuvaansa, mutta yleisö ei välttämättä koodaa niitä ulos hänen tarkoittamallaan tavalla. Tämä näkyy useissa lehtijutuissa, joissa sanotaan suoraan, että Gibsonin sisäänkoodaama sanoma ei tule elokuvassa esiin.

Stuart Hall puhuu erilaisista tavoista suhtautua koodattuihin viesteihin. Osa yleisöstä saattaa koodata ulos juuri ne merkitykset, jotka tekijä on siihen tarkoittanut. Toinen tapa on neuvotteleva koodi, jossa yleisö hyväksyy sanoman suurimmaksi osaksi, mutta tekee joitain omia muokkauksia siihen. Kolmas Hallin ehdottama uloskoodaustapa on vastakkainen uloskoodaus, jossa jyrkästi kritisoidaan alkuperäistä sisäänkoodausta tai uloskoodataan vastakkaisella tavalla. Yleisön uloskoodauksen tapaan vaikuttavat tietenkin aikaisemmat kokemukset, tieto ja sitoumukset. (Fiske 1998, 146-148) Suomalaisten suhtautumiseen Passioniin vaikuttaa suomalainen kulttuuri ja aikaisemmat kokemukset, joista yksi merkittävimmistä on kristillinen kuvasto. Passionin Kristus-kuva ei vastaa luterilaisten kirkkojen alttaritaulu-Jeesusta. Jos Mel Gibson on halunnut elokuvallaan viestittää Kristuksen kärsimyksen suuruutta, se tuntuu suomalaisista liioittelulta, koska kulttuurissamme ei ole totuttu verikuvastoon.

Yhteisöjen jäseniksi kasvaessamme olemme oppineet oman kulttuurimme merkityskartat. Tuotamme itsekin kulttuuria, mutta samalla olemme kulttuurimme tuottamia. (Lehtonen 1996, 18) Kukaan ihminen ei ole yksinäinen saari, joka ei vaikuttaisi toisiin tai johon muut eivät vaikuttaisi. Toimittaja, joka kirjoittaa Passionista, kirjoittaa paitsi omasta katsomiskokemuksestaan, myös niiden näkemysten vaikutuksen alaisena, jotka hän on lukenut, kuullut tai nähnyt. Samalla

hän kirjoittaa omasta uskonnollisesta taustastaan käsin ja oman (uskonnon vaikutuksen alaisena olevan) kulttuurinsa osana.

Eri merkityskartoilla ei ole kulttuureissa samaa painoarvoa. Hallitsevassa asemassa olevien ryhmien merkityskartoilla on taipumus tulla koko kulttuurin käyviksi tavoiksi luokitella ja järjestää todellisuutta. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kulttuurissa olisi muita vaihtoehtoisia merkityskarttoja. Vallitsevien merkitysten rinnalla voidaan puhua orastavista merkityksistä, joilla tarkoitetaan vallitsevia merkityksiä haastavia käsityksiä. (Lehtonen 1996, 25) Asumme luterilaisessa maassa jossa suurin osa ihmisistä kuuluu luterilaiseen kirkkoon. Uskonnon ajatellaan kuitenkin kuuluvan yksityiselle elämän sektorille, eikä se kuulu julkiseen elämään. Se miten Passionista kirjoitetaan kertoo minkäläisten merkityskarttojen kautta uskonnosta puhutaan Suomessa. Mitkä ovat niitä asioita, joiden oletetaan olevan vallitsevia merkityksiä? Ajatus kristinuskosta rakkauden ja armon uskontona on osa hallitsevaa merkityskarttaa. Orastavana merkityksenä voi olla esimerkiksi käsitys uskonnosta, jossa se kuuluu myös ihmisten julkiseen elämään ja josta voidaan puhua avoimesti.

Merkitykset syntyvät lukijan ja tekstin kohtaamisessa. Kirjoittaja haluaa vaikuttaa lukijoihin ja auttaa heitä näkemään asiat haluamallaan tavalla. Toimittajat käyttävät tätä valtaansa valitsemalla haastateltavat ja puhuttelutavat. Retoriikan keinoin argumentoidaan ja yritetään vaikuttaa yleisöön. Retoriikan ja uusretoriikan teoriapohjasta löytyy paljon sovellettavaa tähän tutkimukseen.

5.3 Retoriikan juuret

Retoriikan juuret löytyvät antiikin Ateenasta, missä keskeisimpiä tekstejä ovat kirjoittaneet **Aristoteles** (382-322 eKr.) ja **Cicero** (106-43eKr.). Aristoteles purki hyvän puhetaidon ja vakuuttamisen eri osiin ja Cicero puolestaan oli antiikin paras puhuja. (Palonen ja Summa 1996, 23) Puhetaito-oppi kehittyi kulttuurissa, jossa puheella oli keskeinen rooli.

Puhetaito-opin inventio-osassa keksitään suostutteleva aines ja sekä Aristoteleen että Ciceron perustana on kolme erilaista suostuttelun keinoa. Aristoteleen mukaan ne ovat puhujan luonteesta nouseva **ethos**, puhujan johdattelema tunnetila **pathos** ja

argumentaatio **logos**, jonka avulla asia osoitetaan todeksi tai todelta näyttäväksi. Kahden ensimmäisen keinon osuudesta ja toimivuudesta retoriikassa ollaan eri mieltä. Ne johdattavat myös puhujan moraliin liittyvien kysymysten äärelle. Viimeinen Aristoteleen mainitsema keino johtaa retoriikan ytimessä olevaan päättelyyn muotoon **enthymemaan**. Sille on tyypillistä se, että se nojaa todennäköisyyteen ja yleiseen mielipiteeseen tieteellisesti todistettujen faktojen sijaan. Sen molempia perusteita ei tarvitse lausua ääneen vaan kuulijoiden oletetaan mielessään täydentävän puuttuvan ja yleisesti tunnetun perusteen. Enthymeman tärkein arviointikriteeri on sen uskottavuus. (emt. 31-32) Passion-kirjoittelussa käytetään paljon todennäköisyyteen tai yleiseen mielipiteeseen nojaavia argumentteja. Ne paljastavat asioita, jotka ovat kulttuurissamme yleisesti hyväksytyjä.

Ciceron näkemys puhetaidon kaavasta on samantapainen kuin Aristoteleen, mutta hän mainitsee erikseen olennaisena osana huumorin suunnitellun käytön. (emt. 33) Tutkimusaineistossa on joitakin pilapiirroksia, joissa käytetään huumoria suunnitellusti. Artikkeleissa huumoria on myös käytetty, mutta melko hillitysti. Passion –elokuva käsittelee raskasta aihetta. Miten huumorin keinoja käytetään aiheesta puhuttaessa? Mille asioille on yhteisestä sopimuksesta mahdollista nauraa?

Puhujan ensimmäinen tehtävä on tapauksen ja sen eri osapuolten luonteen pohdinta. Toisin sanoen on löydettävä ongelman ydin. Sitten on päätettävä, miten asiaan suhtaudutaan, kiistetäänkö se vai painotutaanko tapauksen määrittelyyn. Jos asiaa päätetään puolustaa, todisteina voidaan käyttää puhujasta riippumatonta aineistoa sekä puhujan itse tuottamaa materiaalia. Ciceron keskeinen ongelma on se, miten puhuja voittaa kuulijoiden suosion. Hän kannattaa pathosmaista voimakkaiden tunteiden herättämistä kuulijoissa. Aristoteleelle keskeistä puolestaan on ethos, joka on puhujasta nouseva luottamusta ja sympatiaa herättävä aines. Kun puhuja on uskottava, hänen puheensa menee yleisössä helpommin läpi. (emt. 33-35) Tätä ajatusta soveltaen, tutkin argumentoidaanko Passionista tunteisiin, puhujan luonteeseen vai tosiasioiden pohjalta. Kirjoitetaanko artikkeleissa ciceromaisen tunteikkaasti vai herättääkö puhuja itsessään luottamusta?

Puhujan uskottavuus on huomionarvoinen seikka analysoitaessa tekstejä. Miksi tietyt henkilöt on valittu haastateltaviksi? Mikä tekee heidän mielipiteistään arvovaltaisia?

Passioniin liittyen haastateltiin erilaisia uskonnollisia auktoriteetteja, mutta myös esimerkiksi psykoanalyttikkoa. Mitä päätelmiä näistä valinnoista voi tehdä?

5.4 Uusretoriikka

Retoriikka-analyysin avulla yritetään ymmärtää, miten lähtökohdista päästään lopputuloksiin. Tarkoituksena on myös selvittää, miten tekstin tasolla tuotetaan todellisuutta. (Koistinen 1998, 49-50) Jos teksti tuottaa todellisuutta, silloin ei Passion-tekstien tutkiminen ole turhaa. Niiden kautta puhutaan uskonnosta tavalla, joka uusintaa suomalaisten käsitystä uskonnosta sekä heijastaa suomalaisten ajattelutapaa. On kiinnostavaa nähdä minkälaista päättelyä käytetään Passion-elokuvasta kirjoitettaessa ja millaisiin lopputuloksiin sen avulla päästään.

Aristoteles erotti analyttisen ja dialektisen päättelyn. Analyttinen päättely on muodollista ja se asettaa tietyn suhteen premissien ja johtopäätöksen totuuden välille. Analyttiset päätelmät ovat yleispäteviä, koska totuus on ihmisten mielipiteistä riippumaton. Dialektisten päätelmien premissinä ei ole totuus vaan yleisesti hyväksytyt mielipiteet. Aristoteles määrittelee sellaisiksi arvostetuimpien filosofien hyväksymät mielipiteet. Dialektisessa päättelyssä haetaan *”yleisesti tunnustetun nojalla hyväksyntää väitteille, jotka ovat tai voivat olla kiistanalaisia”*. Se ei koostu kiistattomista ja pätevistä päätelmistä, vaan siinä esitetään enemmän tai vähemmän vakuuttavia argumentteja. Dialektinen päättely ei ole yleispätevää, vaan sen arvo riippuu sen vaikutuksesta jonkun ajatteluun. Uusi retoriikka tutkii tällaisia argumentteja ja niiden esittämisen ehtoja. (Perelman 1996, 7-8) Aineistoni artikkeleissa ei välttämättä esitetä väitteitä totuudesta vaan argumentoidaan yleisesti tunnustettujen väitteiden nojalla. Uskonto on kiistelty aihepiiri ja kirjoitusten on nojattava yleisiin käsityksiin, jotta ne voitaisiin hyväksyä. Miten tällaisia argumentteja rakennetaan Passion-teksteissä?

Uudessa retoriikassa tutkitaan kaikentyyppisille yleisöille tarkoitettuja esityksiä. Argumentaatioteoria kattaa kaikki suostuttelun tai vakuuttamisen keinot yleisöstä ja käsitellyistä asioista riippumatta. (Perelman 1996, 11-12) Uusi retoriikka tarjoaa tutkimukselleni erinomaisen pohjan, koska tutkimuksen kohteena on myös yleisö, jota tutkitaan lehtitekstien avulla.

Kaksi keskeistä uuden retoriikan teoreetikkoa ovat **Kenneth Burke** ja **Chaïm Perelman** ja molemmat julkaisivat pääteoksensa 1950-luvulla. Perelman tutki argumentointia tavoitteenaan kehittää kattava teoria argumentoivan tekstin tai puheen analysoimiseksi. Burken kiinnostuksen kohteena puolestaan on retoristen ilmiöiden ymmärtäminen ja merkitys osana laajempaa inhimillistä toimintaa. (Palonen ja Summa 1996, 51-52) Burken teoriasta löytyy perusteluita retoriikan vaikutuspyrkimyksille ja Perelmanin ajatukset puolestaan auttavat argumentoivan tekstin, eli tutkimusaineistoni, analysoimisessa.

5.4.1 Burke ja identifikaatio

Kenneth Burke tutkii sitä, miten puhuja pyrkii vakuuttamaan yleisönsä **identifikaation** avulla. Puhuja voi identifioida itsensä yleisönsä kanssa samaan ryhmään kuuluvaksi ja luoda näin sosiaalisen järjestyksen, jota myös ylläpidetään identifikaation avulla. Siinä käytetään retorisenä keinona ”meidän ja muiden” – jaottelua, jonka avulla yleisö ja puhuja identifioidaan samaan ryhmään ja argumentin ennustettavuutta on helppo seurata. (Palonen ja Summa 1996, 51-52) Tähän liittyy ajatus merkityksestä, joka syntyy kielenkäytössä. Ihmiset liittyvät yhteen ja erottautuvat toisistaan kielen avulla, kuten Mikko Lehtonen kirjoittaa. Kehen Passion-kirjoituksissa liitytään ja kenestä erottaudutaan? Miten identifikaatio on nähtävissä lehtikirjoittelussa?

Olemukseltaan retoriikka ilmentää Burken mukaan ei-harmonisia tilanteita ja sisältää vähintäänkin vaivihkaista puolueellisuutta tai valtapyrkimyksiä. Näiden sisäänrakennettujen piirteiden havainnollistaminen on Burken tutkimuksen ytimessä. Terministiset ilmaisut ja mielikuvat ovat seurausta pyrkimyksestä yksinkertaistaa monimutkaisuutta. Nämä ovat tyhjentäviä ja vääristäviä tapoja kuvata todellisuutta. Terminaatioihin johtaa ”**jumala-termeihin**” perustuva kielenkäyttö. Ne ovat teologiasta tuttuja termejä, joita käytettyään, ei argumentointia tarvitse jatkaa. Jos esimerkiksi asian arvo selitetään rahassa, sitä ei ole enää tarpeen käsitellä. (emt. 55-60) ”Irtisanomisilla säästetään rahaa.” Raha selittää irtisanomiset ja riittää selitykseksi. Retoriikan tehtävänä on paljastaa sitä puolueellisuutta ja niitä valtapyrkimyksiä, joita teksteistä löytyy. Miten Passion-kirjoitusten kautta pyritään vaikuttamaan lukijoihin?

Aineistoni artikkeleissa käytetään paljon ns. jumalatermejä. Kristinuskosta puhuttaessa voidaan sanoa, että se on rauhan uskonto. Tämä on yleisesti hyväksytty väite, eikä sitä tarvitse selittää, koska se hyväksytään sellaisenaan. Minkälaisia jumalatermejä aineistosta nousee?

5.4.2 Argumentaatio ja yleisö

Chaïm Perelmanin argumentaatiotutkimuksessa on kyse arvoista. Arvioitaessa jonkin arvojärjestelmän järjellisyttä on tutkittava, miten sitä puoltavia ja vastustavia kantoja todellisuudessa perustellaan ja miten ne saavat uskottavuutensa. Miten arvopäätelmien uskottavuus rakennetaan vakuuttavan kielenkäytön avulla? Perelman ei erota muotoa ja sisältöä, vaan kielikuvat, asioiden järjestys ja korostukset ovat osa argumentaatiota. Argumentoinnin ja loogisen päättelyn tai demonstraation ratkaiseva ero on yleisölähtöisyydessä, sillä argumentoinnin tavoitteena on yleisön hyväksynnän saavuttaminen. Burken kuvatessa retoriikan ei-harmonista puolta Perelman valaisee argumentoinnin yhteisymmärrystä tuottavaa puolta. (emt. 63-67) Passion-teksteissä on kyse arvoista ja niiden kautta uskottavasta argumentoinnista. Lehtitekstejä tutkittaessa syvennyttään kielenkäyttöön ja tämän tutkimuksen valossa pohditaan sitä, miten uskottavuus rakentuu Passion-tekstien kielenkäytössä.

Argumentaatiossa pyritään hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntää esitetyille väitteille. Näin ollen argumentointi ei tapahdu tyhjiössä. Kuulijoiden mielipiteille annetaan jonkinlainen arvo jo siinä, että omaa tahtoa ei pakoteta toiselle. Sen sijaan argumentaation avulla pyritään vaikuttamaan yleisöön ja muuttamaan sen vakaumuksia tai taipumuksia tai hakemaan sen kannatusta. (Perelman 1996, 16-17) Toimittajat joutuvat ottamaan huomioon sen, että yleisöllä on jo mielipiteitä, joita voidaan vahvistaa tai yrittää muuttaa. Näin ollen Passion-kirjoituksissa käytetyissä argumenteissa otetaan huomioon oletettu lukijakunta ja sen ennako-oletukset.

Argumentaatiolla ei tavoitella vain älyllistä hyväksyntää vaan toiminnan tai toiminta-alttiuden luomista. Perelmanin mukaan kirkkoisä Augustinus opetti, että papin tulee saarnata sovellettavaksi tarkoitettua totuutta ei vain opettaakseen ja neuvoakseen, vaan pyrkiäkseen vaikuttamaan kuulijoiden tahtoon. Näin ollen argumentoija puhuu

yksilölle kokonaisuutena, ei vain tunteille, järjelle tai tahdolle. (Perelman 1996, 19-20) Jos argumentaation tavoitteena on tekoihin vaikuttaminen, perustelee se asian tutkimisen tärkeyden. Puheesta seuraa tekoja ja voidaksemme vaikuttaa yhteiskuntaamme on tärkeä tietää, miten meihin vaikutetaan ja miten me vaikutamme muihin.

Yleisön merkityksen korostaminen on Perelmanin työssä keskeistä. Argumentointi on kommunikointia, jolla on osoite eli siihen liittyy jonkinlainen tietoisuus yleisöstä. Yleisöksi Perelman määrittää joukon, johon puhuja haluaa vaikuttaa. Määrittelemätöntä yleisöä Perelman nimittää **universaaliyleisöksi**. Sen vastakohta on **erityisyleisö**, jonka koostumus tiedetään ennalta käsin ja jonka erityisiin odotuksiin voidaan vedota. Universaaliin yleisöön vedotaan järjellä ja vakuuttavalla argumentoinnilla. Erityisyleisö suostutellaan puhujan puolelle vetoamalla sen erityisiin intresseihin tai taipumuksiin. Vakuuttavaa argumentointia on Perelmanin mielestä yleistettävissä olevien perusteiden käyttäminen. Universaaliyleisöllä on nimestään huolimatta jonkinlainen yhteinen kulttuuri- ja arvoperusta. Perelmanin mukaan argumentoinnin kriteerinä ovat universaaliyleisön hyväksymät asiat. Väitettä on pidetty myös kiistanalaisena, sillä universaaliyleisön käsitykset muuttuvat ajan mukaan. (Palonen ja Summa, 1996, 67-69) Universaaliyleisön käsite on kuitenkin hyödyllinen siinä mielessä, että sen kautta voidaan tarkastella kunkin ajan henkeä. Mitkä Passion-elokuvaan liittyvät argumentit ovat yleisesti hyväksytyjä Suomessa nyt? Sitä kautta paljastuu asioita, joita pidetään yhteiskunnassamme universaaleina tosiasioina. Aineistossani on artikkeleita kahdesta kristillisestä lehdestä, joiden lukijakunnan voidaan sanoa olevan erityisyleisöä. Miten tämä näkyy teksteissä verrattuna universaaliyleisölle suunnattuihin artikkeleihin?

Argumentoinnissa faktan aseman saavuttaa sellainen tosiasiapäätelmä, jonka universaaliyleisö voisi hyväksyä. Perelmanin mukaan arvopäätelmät näyttävät saavuttavan hyväksynnän vain hyvin yleisessä muodossa ”*sisällöltään täsmentymättöminä ja hyvin korkealla abstraktiotasolla ilmaistuina*”. Epätarkasti ilmaistuina yleiset arvot kuten hyvinvointi, oikeudenmukaisuus tai tehokkuus saavuttavat faktaluonteen ja voivat esiintyä argumenttien julkilausumattomina ja lähtökohtaisina ”esisopimuksina”. Vakuuttavuus ei Perelmanin mukaan muodostu niinkään argumentin loogisesta rakenteesta vaan puhujan syy-seuraus-suhteiden,

esimerkkien, metaforien ja vastakkainasetteluiden uskottavuudesta. (emt. 69-70) Yleiset arvot ovat lähellä Burken jumala-termiä, joka selittää tyhjentävästi erilaisia asioita. Perelman ei niinkään tue tunteisiin vetoavaa puhetapaa vaan logosmaista tosiasioiden tai väitettyjen tosiasioiden avulla argumentointia.

Perelmanin käsitteistö on hyödyllistä journalistisen tutkimuksen kannalta, koska sen avulla voidaan tarkastella tekstiä kolmelta eri tasolta. Yksittäisiä argumentteja, eli sitä mitä sanotaan ja miten se perustellaan, voidaan analysoida ja jäsentää teorian avulla. Perelmanin kehittämän teorian kautta voidaan tutkia myös puhujan ja puhuteltavan välistä suhdetta. Kolmanneksi sitä voidaan hyödyntää yhteisen todellisuuden taustalla vaikuttavien arvojen ja maailmankäsityksen selvittämisessä. (Koistinen 1998, 49) Tämän tutkimuksen tavoitteena on analysoida yksittäisiä argumentteja, tutkia puhujan ja puhuteltavan välistä suhdetta ja tutkia näiden kautta kulttuurissamme vaikuttavia arvoja ja maailmankäsitystä.

5.5 Kysymyksenasettelu

Johdannossa olen nimennyt tämän tutkimuksen tavoitteeksi löytää Passion-keskustelun taustalla vaikuttavia konventioita, joiden avulla voisi selittää uskonnon ja median suhdetta Suomessa. Tutkimuksen teoriapohja nousee merkityksen problematiikasta, genrestä, yleisöstä ja retoriikan antamista näkökulmista.

Passion of the Christ –elokuva kuuluu Jeesus-elokuvien genreen, vaikka onkin rikkonut genren tiettyjä rajoja. Tämä rajojen rikkominen on hämmäntänyt yleisöä ja se näkyy myös lehtiartikkeleissa. Miten genren problematiikkaa käsitellään aineistoni jutuissa?

Tutkimukseni kohdistuu myös yleisöön ja sen puhutteluun. Kirjoituksissa identifioidutaan johonkin ja käytetään me ja ne –asetelmaa. Miten tämä ilmenee aineiston artikkeleissa? Chaim Perelmanin mukaan yleisöä puhutellaan, joko universaaliyleisönä tai erityisyleisönä. Miten puhuttelutavat näkyvät jutuissa ja minkälainen on universaaliyleisö Suomessa? Tapa puhutella kertoo jotain myös suomalaisten suhteesta uskontoon ja siitä mitä pidetään yleisesti hyväksyttynä.

Artikkeleissa argumentoidaan Passionin puolesta ja sitä vastaan. Argumentit perustuvat tosiasiaan tai tosiasialta vaikuttavaan asiaan. Miten väitteistä rakennetaan uskottavia? Kuinka paljon käytetään enthymemoja, eli todennäköisyyteen ei tosiasiaan perustuvia argumentteja? Herätetäänkö uskottavuutta tunteiden, tosiasiapäätelmien vai vakuuttavan persoonan toimesta? Argumentointiin liittyvät myös toimitukselliset päätökset, kuten haastateltavien valinnat.

Näiden kysymysten avulla luen tutkimusainestooni ja ne auttavat selvittämään sitä miten suomalainen media suhtautui Passioniin ja miten siitä argumentoitiin. Tämä paljastaa kulttuurimme arvoja ja maailmankäsitystä.

5.6 Tutkimuksen aineisto

Haluan tutkimuksellani tehdä mahdollisimman laajan läpileikkauksen suomalaiseen julkisuuteen ja siksi valitsin aineistooni monipuolisesti lehtiä. Mukana on lehtiä neljästä eri kategoriasta eli päivälehdistä, iltapäivälehdistä, aikakauslehdistä ja kristillisistä viikkolehdistä. Aineistoni koostuu maaliskuun 2004 **Aamulehdestä**, **Helsingin Sanomista**, **Iltalehdestä**, **Ilt-Sanomista**, **Suomen Kuvalehdestä**, **Kotimaasta** ja **Sanasta**. Kolme jälkimmäistä lehteä ilmestyy kerran viikossa ja muut päivittäin. Jokaisesta lehdestä olen ottanut tutkimukseen Mel Gibsonin Passion –elokuvaan liittyvät uutiset, toimitetut jutut, arvostelut sekä toimittajien että lukijoiden mielipidejutut. Passionin ensi-ilta oli 24.3.2004. Aiheesta kirjoittelu oli huipussaan ensi-illan tietämällä ja siksi valitsin maaliskuun jutut tutkimukseen.

Aineistoni jutut on suurimmaksi osaksi kirjoitettu ennakkoon, sillä elokuvan ensi-ilta oli vasta kuukauden loppupuolella. Aineiston valinta ja rajausta vaikuttavat olennaisesti tutkimukseen. Tutkimuskysymykseni kannalta ennakkoon kirjoitetut jutut ovat oleellisia. Etukäteen kirjoitettaessa asiasta on muodostettava mielipide muiden kertoman ja oman tietämyksen pohjalta. Aikaisemmin kirjoitetut artikkelit kertovat siitä minkälaisin oletuksin ja tiedoin Passionia lähestyttiin. Mistä kirjoittajat ammensivat tietonsa? Kuinka paljon käytettiin tietotoimistoja, lainattiin muita lehtiä tai tehtiin omia haastatteluja? Aineistoni on monipuolista, koska mukana on paitsi uutisia ja toimitettuja juttuja myös elokuva-arvosteluita ja elokuvayleisön mielipiteitä. Tuoreeltaan elokuvan ensi-illan jälkeen kirjoitetut arvostelut, jutut ja mielipiteet ovat

niitä, jotka valmistivat yleisöä joko katsomaan elokuvan tai välttämään sitä. Yhdessä tämä maaliskuun lehtikirjoittelu kertoo siitä, miten media pohjusti suomalaisia Passion-elokuvaan. Sisällönanalyyysiosiossa analysoin ensi-iltaviikon artikkeleita selvittäen, minkälaista retoriikkaa elokuvasta ja uskonnosta puhuttaessa käytettiin.

Olen valinnut aineistooni kaksi Suomen suurinta päivälehteä ja kaksi iltapäivälehteä. Mukana on myös ajankohtaisten asioiden aikakauslehti Suomen Kuvalehti. Tutkimus kiertyy uskonnollisen elokuvan ympärille ja siksi valitsin mukaan myös kaksi kristillistä lehteä. Viikkolehti Kotimaa on kirkollinen [Lehti on lähellä Suomen evankelisluterilaisen kirkon linjaa, koska sitä julkaisee Kotimaa-konserni, josta yli puolet omistaa Kirkkopalvelut ry. Kotisivuillaan se ilmoittaa seurakunnat ja muut kirkolliset toimijat pääasiakkaiskseen.] ja Sana on herätyskristillinen lehti. [Herätyskristillinen tarkoittaa kirkon sisällä toimivaa herätysliikettä, joita on useita. Kansan Raamattuseura, joka julkaisee Sanaa, kuuluu uuspietistiseen liikkeeseen, joille on ominaista henkilökohtaisen uskonratkaisun ja parannuksen tekeminen. (Kirkko muutosten keskellä, 339)] Molemmat lehdet ovat laajalevikkisiä ja kristittyjen piirissä luettuja.

5.7 Aineiston määrällinen analyysi

Alla olevasta kaaviosta näkyy aineistoon keräämiäni lehtijuttujen määrä suhteessa toisiinsa. Suomen Kuvalehti (SK), Sana (S) ja Kotimaa (KT) ilmestyvät vain kerran viikossa, mikä selittää niistä koottujen juttujen vähäisyyden. Yllättävää aineiston lähtökohdissa on se, että Ilta-Sanomien juttumäärä on merkittävästi suurempi kuin minkään muun lehden. Helsingin Sanomat, Aamulehti ja Iltalehti puolestaan eivät eroa toisistaan merkittävästi. Mielenkiintoinen kysymys on myös se, miksi Iltalehden ja Ilta-Sanomien julkaisemien juttujen määrässä on suuri ero.

Lehti	Jutut
Aamulehti	14
Helsingin Sanomat	11
Ilta-Sanomat	25
Iltalehti	9
Kotimaa	8
Sana	5
Suomen Kuvalehti	3
Yhteensä	75

Juttuja eritellessäni päätin analysoida kutakin lehteä ja siinä julkaistuja artikkeleita yksitellen. Juttujen lukumäärän ja sisällön pohjalta voin tehdä päätelmiä siitä, miten lehdessä kirjoitettiin Passionista. Nämä päätelmät voin vetää yhteen kuvaamaan sitä, miten suomalainen lehdistö yleensä suhtautui elokuvaan. Aineisto mahdollistaa mielenkiintoisia kysymyksenasetteluja. Kiinnostavaa on se, onko julkisuus jotenkin erilaista kristillisissä ja maallisissa lehdissä, tai päivälehdissä ja iltapäivälehdissä, tai sanomalehdissä ja aikakauslehdissä? Voiko lehdistä lukea elokuvalla asetettuja odotuksia ja niiden toteutumista? Suhtauduttiinko maaliskuun alussa elokuvaan eri tavalla kuin kuun lopussa? Minkä lajityypin juttuja elokuvasta kirjoitettiin ja millä osastoilla niitä julkaistiin?

Aineiston jutut olen jakanut kuuteen eri kategoriaan. **Lyhyt uutinen** on juttu, joka on uutistoimiston tai toimituksen toimittama, mutta jossa toimittaja ei ole läsnä. Lyhyet uutiset ovat lyhyitä, yhden palstan ja yhden kappaleen juttuja. **Arvostelu** on lehden julkaisema elokuva-arvostelu Passion –elokuvasta. Elokuva on arvostelussa yleensä arvioitu tähdin. **Toimittajan mielipide** on pääkirjoitus tai kolumni, jossa toimittajalla on vapaus ilmaista selkeästi oma mielipiteensä kirjoittamastaan aiheesta. **Toimitettu juttu** on haastattelu tai muu juttu, jossa aihetta on tarkasteltu laajemmin tietystä näkökulmasta. Se saattaa olla Lapin juutalaiset, psykoanalyysi tai elokuvan nähnyt pastori jne. **Lukijan mielipide** tarkoittaa mielipideosastolla julkaistuja lukijoiden kirjoituksia. Viimeinen kategoria on **huumori**, jolla tarkoitan pilapiirroksia tai lyhyitä kommentteja, jotka on nostettu esiin huvittavassa valossa.

Lehti	Lyhyt uutinen	Arvostelu	Toimittajan mielipide	Lukijan mielipide	Toimitettu juttu	Huumori	Yhteensä
Aamulehti	5	1	4	0	3	1	14
Helsingin Sanomat	5	1	4	0	1	0	11
Ilta-Sanomat	5	1	4	2	10	3	25
Ilta-lehti	4	1	0	1	2	1	9
Kotimaa	0	1	2	2	3	0	8
Sana	1	0	2	0	2	0	5
Suomen Kuvalehti	0	0	1	0	2	0	3
Yhteensä	20	5	17	5	23	5	75

Kahdessa suurimmassa päivälehdessä, Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä, suurin osa jutuista on lyhyitä uutisia tai toimittajan mielipiteitä. Toisaalta elokuvan ympärillä

pyörivän julkisuuden kehittymistä seurattiin uutisten kautta, mutta erityisesti myöhemmässä vaiheessa toimittajat pääsivät katsomaan elokuvan itse ja kirjoittamaan siitä oman mielipiteensä. Julkisuuden määrä on melko samanlaista molemmissa sanomalehdissä.

Kahden iltapäivälehdien välillä Passionin suhteen on suuria eroja. Ensinnäkin Iltalehdessä julkaistiin noin kolmasosa juttuja aiheesta verrattuna Ilta-Sanomiiin. Toisekseen Iltalehdessä julkaistiin pääasiallisesti lyhyitä uutisia. Sen sijaan Ilta-Sanomissa on useita toimitettuja juttuja ja mielipiteitä. Mielenkiintoista on se, että Iltalehdessä ei ollut yhtäkään toimittajan mielipidettä lukuunottamatta elokuva-arvostelua. Ilta-Sanomissa sen sijaan otettiin useassa jutussa selvästi kantaa elokuvaan. Iltalehdessä uutisoitiin lähinnä elokuvaan liittyvistä asioista uutisten kautta ja isompia toimitettuja juttuja oli vain kaksi. Ilta-Sanomia sen sijaan elokuva kiinnosti paljon ja yli puolet artikkeleista on toimitettuja tai sisältää toimittajan mielipiteen.

Ei ole mikään yllätys, että kristillisissä lehdissä, Sanassa ja Kotimaassa oli enemmän juttuja Passion-elokuvasta kuin Suomen Kuvalehdessä. Yllättävää on kuitenkin se, että erot eivät ole kovin suuret näiden kolmen lehden välillä. Hämmästyttävää sen sijaan on se, että Sana, joka on näistä kolmesta lehdestä uskonnollisin, julkaisi vähemmän juttuja aiheesta kuin Kotimaa-lehti.

Olen taulukoinut koko aineiston ja jakanut jutut teemoittain. Olen kategorisoinut jutut keskeisimpien teemojen mukaan. Jos Mel Gibson on mainittu ohjaajaksi, mutta hänestä ei puhuta sen enempää, en ole laittanut juttua **Gibson**-kategoriaan. Elokvasta ei silloin olla puhuttu varsinaisesti Gibsonin kautta. Kuitenkin, jos jutussa elokuvan yhteydessä mainitaan sana kohu, on se päässyt **kohu**-kategoriaan. Näin siksi, että kohu on elokuvaa määrittelevämpi käsite kuin Gibson. **Kaupallisuus** tarkoittaa esimerkiksi markkinoinnista ja lipputuloista puhumista. **Juutalaisvastaisuus** on juutalaisista ja antisemitismistä kirjoittamista. **Kristinusko** on uskosta, Jeesuksesta ja Raamatusta puhumista. **Väkivalta**-teemaan sisältyy myös sadismi, kärsimys ja kauhu. **Katsomiskokemus** on kirjoittajan oma tai toisen katsomiskokemus tai vaikutus katsojaan. **Jeesus-kuvastoon** liittyvät Jeesus-elokuvat ja maalaukset. **Muut** -teeman alla on elokuvan kieli, James Caviezel ja elokuvan internetsivut. Taulukon tavoitteena

on näyttää, mitkä olivat keskeisimmät teemat elokuvasta kirjoitettaessa sekä kuinka moni jutuista kirjoitettiin tietystä näkökulmasta.

Lehti	Antisemitismi	Kaupallisuus	Kohu	Kristinusko	Ikäraja	Mel Gibson	Väkivalta	Katsomiskokemus	Jeesus-kuvasto	Muut	Jutut yht.
AL	6	5	4	6	4	3	7	5	1	2	14
HS	5	4	5	5	3	3	6	3	2	1	11
IS	5	9	8	10	3	6	19	13	2	3	25
IL	4	2	4	2	0	4	4	5	2	2	9
KT	3	2	2	5	2	1	7	3	3	0	8
S	2	0	2	3	1	1	2	2	1	2	5
SK	2	1	1	2	1	1	3	2	2	0	3
KAIKKI	27	23	26	33	14	19	48	33	13	10	75

Päivälehdissä teemojen välillä ei ole suuria eroja. Molemmissa lehdissä väkivalta, antisemitismi ja kristinusko ovat nousseet keskeisimmiksi teemoiksi. Helsingin Sanomissa elokuvan kohu on nostettu useammin esille kuin Aamulehdessä. Aamulehdessä puolestaan on käsitelty useampaa katsomiskokemusta kuin Helsingin Sanomissa. Myös elokuvan liittäminen Jeesus-kuvastoon on ollut Helsingin Sanomissa useammin teemana..

Iltapäivälehdet puolestaan ovat jakautuneet selvemmin teemojensa suhteen. Iltalehdessä on puhuttu yhtä paljon antisemitismistä kuin väkivallasta, kun taas Ilta-Sanomissa väkivalta on noussut selkeästi tärkeimmäksi puheenaiheeksi. Molemmissa lehdissä käsiteltiin katsomiskokemuksia yhtä paljon. Kristinuskon problematiikka on ollut Ilta-Sanomissa selvästi Iltalehteä enemmän esillä.

Kolmen viikkolehden vertailussa väkivalta on keskeisin aihe sekä Suomen Kuvalehdessä että Kotimaassa. Keskeisin aihe kristillisimmässä lehdessä, Sanassa on odotetusti kristinusko. Sanassa olivat myös esillä muut aiheet, kuten elokuvalla perustetut suomalaiset internet-sivut, joita ei mainittu muissa lehdissä. Mielenkiintoista on myös se, että Jeesus-kuvasto oli useammin aiheena Suomen Kuvalehdessä ja Kotimaassa kuin Sanassa. Ehkä se kertoo jotain näiden kahden lehden analyttisemmasta otteesta.

6. Aineiston sisällönanalyysi

Tässä luvussa analysoin aineistoa retoriikan ja merkityksen lähtökohdista. Sanomalehdistä olen valinnut analyysin kohteeksi ensi-ilta viikon 21.-28.3.2004 jutut. Analysoitavia artikkeleita en ole ottanut tietyn teeman tai erityisen sisällön takia, vaan mukana ovat ensi-iltaviikon artikkelit. Viikkolehdistä olen analysoinut ensi-iltaviikon lehden jutut tai edellisen viikon lehden jutut. Kriteerinä on se, kummassa lehdessä oli useampia artikkeleita aiheesta.

Valitsin ensi-ilta viikon artikkelit analyysin kohteeksi, jotta olisi mahdollista vertailla lehtiä keskenään. Aineiston rajaaminen ajallisesti mahdollisti sen, että sain erilaisia juttutyyppisiä analyysin kohteeksi. Analyysiosiossa jokaisen luvun otsikkona on analysoitavan artikkelin otsikko. Tehtyäni sisällönanalyysin yhden lehden ensi-iltaviikon jutuista olen tehnyt lopussa yhteenvedon kyseisestä lehdestä. Kysymyksenasetteluna ovat luvussa 5.5 esitetyt kysymykset genrestä, yleisöstä, merkityksestä ja argumentaatiosta.

6.1 Helsingin Sanomat

Suomen suurimmalla päivälehdellä, Helsingin Sanomilla on lukijoita 1 094 000. (<http://medianetti.helsinginsanomat.fi/tutkimukset/1065352113181> 24.2.2005) Passion-elokuva esiintyi maaliskuussa 2004 11 jutussa. Helsingin Sanomissa oli useita lyhyitä uutisia aiheesta, mutta myös useita toimittajan puheenvuoroja. Ensi-iltaviikolla julkaistiin kolme erityyppistä artikkelia elokuvasta. Mukana on lyhyt juttu, kolumni sekä laaja Sunnuntai-sivun artikkeli.

6.1.1 Kärsimystä kaikille

Helsingin Sanomien Sunnuntai-sivulla (21.3.2004) analysoidaan Passion-elokuvaa psykoanalyytikon avulla otsikolla ”*Kärsimystä kaikille*” Kuvituksena on piirros elokuvayleisöstä orjantappurakruunut päässään. Juttua varten on haastateltu psykoanalytikko Mikael Enckeliä, joka vastaa kysymykseen siitä, ”*Mitä Mel Gibsonin väkivaltainen Jesus-elokuva kertoo kristinuskosta ja tästä ajasta?*”. Jutun kinalona on ”*Evankeliumi Mel Gibsonin mukaan*”, johon on kerätty uutiskertaus

elokuvan mielenkiintoa herättäneistä vaiheista. Haastateltavan valinta kertoo Helsingin Sanomien halusta käsitellä aihetta ethoksen kautta. Haastateltava on valittu tarkoin ja kysymyksiä esitetään henkilölle, joka edustaa tieteellistä uskottavuutta.

Varsinainen juttu alkaa elokuvan yhden väkivaltaisimman kohtauksen kuvaamisella. Seuraavaksi todetaan, että kyseessä on Amerikan katsotuin elokuva ja että sitä on syytetty sekä juutalaisvastaisuudesta että sadismista. Artikkelin kirjoittajalle ”*elokuva on hämmentävä kokemus*”. Se ei levitä kristillisen lähimmäisen rakkauden ja suvaitsevaisuuden sanomaa ja on hänestä pikemminkin ”*tuskainen samastumiskokemus samanuskoisille, yhteinen kärsimys*”. Juuri tähän juttuun liitetty piirroskin viittaa. Lauseiden taustaoletuksena on se, että on olemassa tietty kristillisuus, joka on kaikkien hyväksyttävissä. Se ajaa lähimmäisen rakkautta ja suvaitsevaisuutta. Universaaliyleisö edustaa tätä kategoriaa. Lausahdus osoittaa kielen luonteen erottelevana ja yhdistävänä tekijänä. On olemassa jokin erityisyleisö, johon kuuluu ”*samanuskoisia*” ja joille elokuvan väkivallalla on jotakin sanottavaa. Samastumiskokemus asetetaan tekstissä vastakkaiseksi ’todelliselle’ tai kenties ”oikealle” kristilliselle sanomalle. Jos elokuva ei levitä tätä, se levittää jotain vastakkaista, joka on universaaliyleisölle vierasta mutta kuitenkin merkityksellistä samanuskoisille. Toisaalta myös ”*yhteinen kärsimys*” jättää ihmisiä ulkopuolelle. Kaikki eivät ole samanuskaisia ja näin ollen jäävät yhteisen kärsimyskokemuksen ulkopuolelle. Kristinuskon suvaitsevaisuus käsitetään asiaksi, joka ei jätä ketään ulkopuolelle. Jos kaikki eivät koe kärsimystä samastumisena, eli jos joku kokee itsensä ulkopuoliseksi, silloin elokuva ei voi olla kristillinen.

Toimittaja kysyy, miten keskiaikainen kärsimysnäytelmä voi ensinnäkään puhutella katsojaa saati kiteyttää kristinuskon? Oletuksena on, ettei kärsimys kuulu kristinuskon sanomaan. Lähimmäisenrakkautta tai suvaitsevaisuutta ei tarvitse erikseen määritellä, koska jokainen tietää, mitä ne tarkoittavat ja että ne ovat hyviä asioita. Jokaisen tulisi myös tietää, että kärsimys ja kidutus eivät millään tavalla liity niihin. Toimittaja ei kysy tai vastaa siihen, mikä on kärsimyksen tarkoitus kristinuskossa. Kärsimys on jotenkin niin hämmentävää, että siihen ei edes tohdita ottaa kantaa.

Haastateltavaksi on valittu psykoanalyytikko Enckell, koska hän on tutkinut sekä uskonnollista ajattelua että juutalaisuuden suhdetta kristinuskoon ja on

elokuvaesseeisti. Näkökulmaksi on valittu tieteellinen, psykologis-uskonnollisanalyyttinen ajattelu. Haastateltavana ei ole pastoria tai rabbia, vaan uskonnon ja elokuvan tutkija. Tavoitteena on saada uskonnon ulkopuolinen ja anlyyttinen katsaus elokuvaan. Jutussa käy ilmi, että Enckell ei ole kristitty eikä juutalainen, vaan on kasvanut ateistikodissa. *”En halua kutsua itseäni ateistiksi enkä uskovaiseksi, olen jotain siltä väliltä.”* Hänen oma uskonnollisuutensa on häilyväistä, eikä ole lokeroitavissa.

Enckell toteaa, että *”kuvauksena rakkauden uskonnosta elokuva on aika julma”*. Universaali totuus on se, että kristinusko on rakkauden uskonto. Psykoanalyytikon mukaan elokuva on epäreilu sekä kristinuskoa että juutalaisuutta kohtaan. Hänen mielestään se on peräti *”hyvin voimakkaasti ja selvästi juutalaisvastainen elokuva”*. Se näkyy hänen mielestään ylipapin ja fariseusten saamana tyydytyksenä aiheuttamastaan kärsimyksestä. Enckell perustelee näkemystään käsikirjoituksen pohjana olleilla nunnien näyillä, joissa hänestä korostetaan juutalaisten pahantahtoisuutta. Nunnien näkyjä ei sen enempää esitellä tai kuvata. Enckellin todistus riittää, eikä toimittaja kyseenalaista haastateltavansa sanomisia.

Universaali totuus on se, että kristityt ovat olleet juutalaisvastaisia 2 000 vuotta. Toimittajan tekstissä todetaan nimittäin, että *”Pelkkä kekkoslaisuus ei kuitenkaan selitä kristittyjen juutalaisvastaisuutta, onhan se jatkunut 2 000 vuotta”*. Lausahdusta ei perustella mitenkään. Kristittyjen juutalaisvastaisuus on yleisesti hyväksytty totuus, jota ei tarvitse selitellä. Seuraavaksi Enckell esittää hypoteesinsa asiasta ja toteaa, että *”ratkaisematon suhde juutalaisuuteen vahingoittaa kristillistä itsetuntoa.”* Kristittyjen juutalaisvastaisuus on seurausta siitä, että heillä on huono omaatunto historian aikana tehdyistä asioista. Kristityt on leima, jonka omaavat ovat homogeenisiä. Kaikki kristityt ovat juutalaisvastaisia on lähtökohta, joka on tuulesta temmattu.

Haastattelu jatkuu ristiriitaisena. Enckell perustelee edelleen väittämänsä kristittyjen juutalaisvastaisuuden syistä, mutta päättyy siihen, että paavi on pyytänyt anteeksi eikä nykyistäkään paavia ei pidetä juutalaisvastaisena. Kristittyjen juutalaisvastaisuus jää roikkumaan ilmaan, vailla pohjaa.

Artikkelissa pohditaan myös pahuuden läsnäoloa elokuvassa. Enckell mainitsee manikealaisuuden, joka jakoi maailman polaarisesti hyvään ja pahaan ja näiden välillä käytävään taisteluun. Se liitetään paitsi Saatanan läsnäoloon Passionissa myös George W. Bushin puheisiin pahan akselista. Psykoanalyytikko jatkaa, että länsimaiset kristityt saattavat tuntea itsensä ahdistetuiksi, koska kulttuuri on etäännytynyt uskonnollisuudesta. Hän pitää uskonnollisen elokuvan tuloa uskon sosiaalisena vahvistajana.

Jutun otsikko ja kuva vihjaavat, että jutussa analysoidaan yleisöä ja elokuvan suhdetta yleisöönsä. Sellaisesta jutusta on kyse, sillä haastateltavana on psykoanalyytikko. Tarkoituksena on ollut tehdä kollektiivinen psykoanalyysi Passionin yleistöstä. Ihmiset ovat kiinnostuneita itsestään ja omasta kulttuurista tehty psykoanalyysi on keino saada lukijat kiinnostumaan artikkelista. Ehkä universaaliyleisön mielessä on käynyt kysymys siitä, miksi Passion-elokuva on tehty ja mikä siinä viehättää. Tämän psykoanalyysin tarkoituksena on ollut vastata kysymykseen.

Jutussa ei pohdita Passionia suhteessa muihin Jeesus-elokuviin, lähtökohtana on pikemminkin sisällönanalyysi juutalaisuuden ja uskontotieteen näkökulmasta. Ne ovat näkökulmia yleisön ajatusten selvittämiseksi. Elokuva analysoidaan hyvin kriittisesti. *”Eckell yrittää vielä ’Eikö sieltä elokuvasta nyt jotain positiivistakin löytyisi?’ Istutaan hetki hiljaa.”* Toimittaja sekä haastateltava ovat itsekin tietoisia omasta kriittisyydestään.

6.1.2 On niin kiva rypeä

Tomi Ervamaan Näkökulma –sarjassa (25.3.2004) kirjoittama kolumni Passionista on tehty väkivallan ystävän näkökulmasta. Heti ensimmäisessä lauseessa toimittaja tunnustaa pitävänsä väkivaltaelokuvista ja hänestä Gibsonin Passion on jo nyt alan merkkiteos. Kirjoittaja identifioi itsensä heti alussa niiden lukijoiden joukkoon, jotka pitävät väkivaltaelokuvista ja näin hän puhuttelee erityisesti heitä. Hän ei tuomitse väkivaltaviihdettä. Toimittaja myös osoittaa näin erilaisen lähestymistapansa aiheeseen, sillä hän ei pidä elokuvan väkivaltaisuutta itsessään pahana asiana.

Kolumnissa toimittaja kuvailee elokuvan väkivaltaisuutta ja toteaa sitten, että mäiskimisen huono puoli on sen jännitteettömyys. Sellainen sankaruus, jota väkivaltaelokuvissa esiintyy, puuttuu Passionista. Kirjoittaja ei pääse väkivallan taakse tulkinnassaan elokuvasta. Käsittämätön pahoinpitely on kenties elokuvan pinnallisin taso, sen taakse pääseminen vaatii uskonnollisen taustan hyvää tuntemista.

Toimittaja toteaa, että aika moni katsoja kärsii elokuvaa katsoessaan. Niin sanottua perinteistä väkivaltaelokuvaa seurattaessa, sankarin taistellessa uhkaajiaan vastaan, katsoja samaistuu sankariin ja tämän voimaan ja oveluuteen. Tässä elokuvassa ei ole vastustelevaa sankaria, vaan päähenkilö kärsii nöyrästi ruoskaniskut ja kidutuksen. Elokuvan katsojan myötätunto on Jeesuksen puolella, mutta hänen kärsimyksensä samaistuminen tekee elokuvan katsomisesta epämiellyttävää. Väkiältä tulee liian todelliseksi ja liian lähelle. Kukaan ei halua samaistua vain kärsimykseen, vaan sankaruudella täytyy olla kohde ja sankarilla vaikeuksista huolimatta mahdollisuus voittaa. Passionin päähenkilöllä ei ole tätä asennetta, vaikka kirjan lukeneet tietävät, että tarina saa onnellisen lopun.

Kolumnisti lainaa amerikkalaista kulttuurikriitikkoa, Christopher Hitchensiä, joka toteaa elokuvan luontevimman kohderyhmän olevan ”*kristittyjen homoseksuaalien sadomasokistinen yhteisö*”. Kukaan muu, kriitikon mukaan, ei mielellään katso komeiden nuorten miesten ruoskimista. Kohderyhmän tulee olla kristittyjä, sillä heidän oletetaan nauttivan elokuvasta. Miksi? Johtuuko se siitä, että kristityillä on jotakin tietoa aiheesta, joka auttaa ymmärtämään tarinaa ja hyväksymään väkivallan? Tai ehkä lausahdus viittaa genreen, sillä Passion edustaa Jeesus-elokuvia.

Ervamaa toteaa Hitchensin kommentista, että hän on oikeassa siinä, että vähempikin hurskastelu Passion-keskustelussa olisi riittänyt. Näin kirjoittaja identifioi itsensä ei-hurskastelijoiden joukkoon. Hän puhuu asioista asioina ja siksi paljastaa oman mieltymyksensä mäiskimiseen. ”*Väkivaltahan se vetää ihmisiä elokuvateattereihin. On niin kiva rypeä.*” Ihmiset haluavat rypeä kuvitteellisen (kuitenkin realistisen) väkivallan maailmassa mieluummin, kuin kohdata todellisen elämän ongelmia. Tai elokuvien väkiältä ja toimintaelokuvien sankarit saavat katsojan unohtamaan hetkeksi omat ongelmansa. Universaaliyleisö tietää, että väkiältä vetää katsojia elokuvateattereihin, vaikka sitä ei pidettäisikään suotavana asiana.

Passionin kärsivä ja ruoskittu Jeesus vaatii ottamaan kantaa. Toimittaja tekee kuitenkin väistöliikkeen ja tyytyy toteamaan elokuvan olevan väkivaltainen ilman tarkoitusta. Passion ”on vihan täyttämä, vihassa rypevä teos. Jos se on elokuva kristillisestä armosta ja rakkaudesta, niin Teksasin moottorisahamurhat analysoi talouden rakennemuutosten haittavaikutusta pohjois-amerikkalaisissa agraariyhteisöissä”. Toimittajan kritiikki elokuvaa kohtaan ei johdu hurskastusta, vaan hän sanoo mielipiteensä lajityypin kuluttajana. Olisi siis järjetöntä väittää, että moottorisahamurhilla olisi jotain murhaa syvällisempää sanottavaa. Jokainen tietää, että jos joku rypee vihassa sen täytyy silloin olla kaukana ”kristillisestä armosta ja rakkaudesta”. Kirjoittaja kritisoi Passionia oman genererajansa ylittämistä. Jeesus-elokuvan tulisi kuvata kristillistä armoa ja rakkautta, mutta sen sijaan elokuvalla on päinvastainen sanoma.

Kolumninsa viimeisessä osassa kirjoittaja tarttuu vielä antisemitismiin. Hän kritisoi amerikkalaista yhteiskuntaa liiallisuuksiin menevästä kulttuurisesta herkkyydestä. Se johti kohuun Gibsonin elokuvan antisemitismistä. Toimittajan mielestä ei ole kohtuullista syyttää Gibsonia kiihotuksesta uskontokuntaa kohtaan, hänen kuvatessaan osan parituhatta vuotta sitten eläneistä juutalaisista verenhimoisiksi. Hän vertaa antisemitismisyytösten Euroopassa saamaa vaimeaa kaikua Amerikassa syntyneeseen skandaaliin. Juttu päättyy ironisesti siihen, että elokuva on tahkonnut 300 miljoonaa dollaria Yhdysvalloissa ja että nyt Amerikan katsotuin elokuva on ”Elävien kuolleiden aamunkoitto”.

Passion on väkivallan ystävällekin liian verinen. Kriitikolle elokuvasta ei jää käteen Jeesus-elokuvista tuttua sanomaa. Vaikka filmi olikin hänestä melko kauhea, antisemitismisyytökset olivat perusteettomia. Oltiinpa elokuvasta mitä mieltä tahansa, ainakin se on tuonut tekijöilleen paljon rahaa kassaan.

6.1.3 Puhumme arameaa

Nyt-liitteen elokuvasivulla (26.3.2004) on kuva ja pieni juttu Passionista ensi-iltaviikon perjantaina. Otsikkona on ”Puhumme arameaa”. Heti alkuun todetaan, että elokuvaa on moitittu monesta. Jutussa ei elokuvaa aiota moittia. Tekstissä keskitytään

kertomaan vain se, että elokuvassa puhutaan ansiokkaasti kieliä, joita kukaan ei enää puhu. Toimittaja pilkkaa amerikkalaisten elokuvia, joissa ei voida käyttää tekstityksiä ja niinpä natsit kähisevät, venäläiset päristävät ja ranskalaiset sorauttelevat – englanniksi. Toimittaja toteaa myös, että Passionissa kielen roolina on näyttää kuka on hyvien ja kuka pahojen puolella. Jeesus puhuu arameaa ja Pilatus latinaa. Toimittaja huomaa sen, että kieli tuottaa epätasa-arvoisuutta ja uusintaa niitä.

Juttu on yksi harvoista, joka on neutraali Passion-elokuvaa kohtaan. Jutussa ei käsitellä lainkaan lehdissä esiintyneitä keskeisiä teemoja, väkivaltaa tai uskontoa. Siinä syy neutraaliuteen. Kielen suhteen ei tarvitse olla niin kriittinen. Jutun argumentointitapa on logosmainen. Tekstissä kerrotaan faktat elokuvassa puhutuista kielistä ja verrataan sitä Hollywood-elokuvaan, joissa vieraita kieliä puhutaan, juttelemalla englanniksi hassulla aksentilla. Jutun enthymema on se, että on parempi puhua oikeasti vierasta kieltä, kuin teeskennellä. Ajatus on universaaliyleisön hyväksyttävissä.

6.1.4 Helsingin Sanomien jutuista kokonaisuutena

Helsingin Sanomissa julkaistiin ensi-iltaviikolla kolme juttua Passionista. Kahdessa ensimmäisessä jutussa nähdään ongelmalliseksi elokuvan kuvaaman väkivallan ja kristinuskon sanoman suhde. Väkivallan liittäminen suvaisevaisuuden, rakkauden ja armon uskontoon ei ole sopivaa. Väkivaltaisen kuoleman merkitystä sovituksena ja rakkauden uskonnon mahdollistajana ei nähdä. Juutalaisvastaisuus kuitataan yhdessä jutussa hölynpölyksi. Toisessa jutussa se kuitenkin on artikkelin yksi keskeisimmistä teemoista ja elokuvaa pidetään hyvin vahvasti juutalaisvastaisena.

Lähestymistapa sunnuntai-sivun jutussa on selvästi haastateltavan auktoriteettiasemaan nojaava ethos. Kolumnissa kirjoittaja kertoo omasta mieltymyksestään mäiskimiseen ja näin tuo esille omaa ethostaan. Hänellä on oikeus kritisoida elokuvaa väkivaltaviihteen kautta. Kolmannessa jutussa luotetaan tosiasioiden esittelemiseen logosmaiseen tapaan.

Helsingin Sanomissa elokuvaa ja kristinuskon problematiikkaa katsotaan tieteen ja politiikan lasien läpi. Uskonto tai uskonnollinen kokemus sinänsä ei ole näkökulmana,

vaikkakin jutuissa todetaan, että on olemassa joitakin ihmisiä, joita se tällä tavalla myös puhuttelee. Heille ei kuitenkaan olla annettu ääntä. Elokuva ja sen katsojia on katsottu kuin suurennuslasilla muurahaisia – etäältä ja ihmetellen. Kolumnissa Passionia tarkastellaan puolestaan väkivaltaviihteen genren kautta. Lopputulos on se, että elokuvan sankari ei pärjää väkivaltagenressä ja on parempi, että se löytää paikkansa uskonnollisten elokuvien joukosta. Toisaalta se ei ole sanomaltaan niin kristillinen, että se soveltuisi sinnekään hyvin.

Universaaliyleisölle Helsingin Sanomissa tarjotaan näkemystä, jossa Passion kiinnostaa vain uskovaisia tai kristittyjä sadomasokistisia homoseksuaaleja. Elokuvalle ei ole annettavaa keskivertosuomalaiselle, sitä pidetään liian pahennusta herättävänä.

6.2 Aamulehti

Aamulehdellä on 322 000 lukijaa ja se on Suomen toiseksi suurin sanomalehti. (<http://aamulehti.fi/mediapalvelu/tutkimus/> 24.2.2005) Aamulehdessä julkaistiin maaliskuussa 2004 yhteensä 14 juttua Passion-elokuvasta. Suurin osa jutuista oli lyhyitä uutisia tai toimittajan mielipiteitä kuten kolumneja. Ensi-ilta viikolla ilmestyi kolme juttua Passionista ja yksi pilapiirros. Mukana on kulttuurisivulla ilmestynyt toimitettu juttu, elokuva-arvostelu sekä uutinen.

6.2.1 Pilapiirros

Elokuvan ensi-iltana (24.3.2004) Aamulehden mielipidesivun pilapiirros on Passionista. Kuvassa on ensi-illasta tuleva mies, jonka takki on täynnä veriroiskeita ja sormista tippuu veritippoja. Miehen silmät pyörivät päässä ja hän astuu elokuvateatterista ulos hoiperellen. Oven vasemmalla puolella seisova mies katsoo hämmästyneenä elokuvissakävijää. Oikealla puolella seisova nainen sanoo, ”Ai sinä kävit heti ensi-illassa...”. Oven vieressä on Passion-elokuvan juliste, jossa on Kristus orjantappurakruunuineen.

Kuvan teemat ovat väkivalta ja katsojakokemus. Filmi on pökerryttävän väkivaltainen ja sen verisyys roiskuu suorastaan katsojien ylle. Kuva liittyy hyvin Aamulehdessä

julkaistuihin artikkeleihin aiheesta. Kulttuurisivulla on 4.3. kolumni otsikolla *Gibson teki Jeesuksesta splatterin*. Sen näkökulma on Gibsonin kehittämä uskonnollisen splatterin lajityyppi. (Jutussa lainataan samaa Time-lehden artikkelia, johon olen viitannut luvussa 2.3.) Kuvassa splatter-termi saa selkeän merkityksen, kun veri on tosiaan roiskunut katsojan vaatteille.

Piirroksessa olevan naisen kommentti viittaa siihen, että innokkaimmat käyvät ensi-illassa, mutta se voi olla kohtalokas kokemus. Elokuva saattaa olla katsojalle liian rankka. Ulkopuolella seisovat ovat viisaamman asemassa, koska he eivät ole nähneet elokuvaa. He eivät ole pyörryksissä, ainoastaan selvjärkisiä sivustaseuraajia. Kuvan lukija asettuu sivustaseuraajan asemaan. Hän on lukenut Passionista kirjoitettuja artikkeleita ja tietää, että elokuva on hyvin väkivaltainen eikä sitä välttämättä kannata mennä katsomaan.

Kuva vetoaa katsojan tunteisiin pathosmaisesti. Se saa hymähtämään huvittuneena, mutta samalla kuva saa miettimään haluaako itse samanlaisen katsomiskokemuksen. Kyseessä on nimenomaan katsomiskokemus, ei järkeen vetoava argumentti.

6.2.2 Raamatun väkivalta ei riittänyt Gibsonille

Aamulehti (24.3.2004) vei Tampereen yliopiston historiantutkijan Jussi Hanskan ja Kirkon tutkimuskeskuksen tutkijan Maarit Hytösen katsomaan elokuvaa. Haastateltavat on valittu tieteen piiristä. Historiantutkija on perehtynyt kirkkohistoriaan ja toinen edustaa kirkollista tutkimusta. Haastateltavien valinnalla on haluttu ottaa uskonnon historiallisliteellinen näkökulma elokuvaan. Tässä on haastateltu tieteellisiä auktoriteetteja samaan tapaan kuin Helsingin Sanomien artikkelissa. Tutkijoiden auktoriteettiasema korostuu valokuvassa, jossa he katsovat alas kameraan kirkon katon noustessa korkealle heidän yläpuolelleen. Jutun tarkoituksena on vedota lukijaan haastateltavien luonteella, ethoksella. Kulttuurissamme luotetaan tieteen arvovaltaan ja siksi universaaliyleisöä voidaan vakuuttaa tieteellisin keinoin.

Artikkelista on etusivulla kuvallinen vinkki otsikolla ”*Katsoja kärsii Via dolorosalla*”. Teema on sama katsojan kärsimys elokuvateatterissa, kuin Helsingin Sanomien

jutussa. Tämän jutun haastateltavat eivät ole ihmismielen asiantuntijoita, vaan uskonnollisuuden tutkijoita. Haastattelusta ei käy ilmi mikä heidän oma uskonnollinen vakaumuksensa on.

Artikkeli alkaa kuvauksella elokuvan väkivallasta. *”Jeesuksen käden läpi hakataan naula, luu rutisee.”* Raakuudella aloittaminen on luontevaa, koska se on keskeisin teema, jonka kautta elokuvasta on julkisuudessa puhuttu. Jeesus naulitaan ristiin ja tutkijoiden ensivaikutelmat filmistä ovat negatiivisia. Molemmat toteavat elokuvan olevan väkivaltainen ja Hytösen mielestä evankeliumi hukkuu mäiskinnän alle. Väkivallan ja uskonnon sekoittaminen ei ole sopivaa, kuten aikaisemmissa jutuissa on todettu. *”Uskonnolla ei voi oikeuttaa väkivaltaa...”* Tällä viitataan laajempaan kontekstiin uskonnollisesti perustellusta väkivallasta, joka voi sisältää uskonnolliset terroristiteot, ristiretket tai ehkäpä henkisen väkivallan. Kristinuskon ytimessä oleva väkivallan synnyttämä kärsimys mahdollistaa armon, mutta sen yhteyttä elokuvan kuvaamaan väkivaltaan ei nähdä.

Tutkijat pohtivat elokuvan tekemisen motiiveja. Historiantutkija miettii, että syynä on joko väkivallalla rahan tekeminen tai sitten fundamentalismi, jota hän ei voi hyväksyä. Kirkon tutkijan mielestä kyseessä ei ole fundamentalismi, koska *”se perustuu ajatukselle, että elokuva syyllistää juutalaisia”*. Oletusarvoksi jää se, että fundamentalismi syyllistää juutalaisia. Perusteita ei sen enempää selitetä. Argumentti on samantapainen kuin psykoanalyytikon haastattelussa, jossa viitataan kristittyjen antisemitismiin tosiasiana.

Artikkelissa kaksi tutkijaa saavat keskustella. Historiantutkijan mielestä elokuvan fundamentalismista kielivät splatter-väkivalta, vastustajien syyllistäminen ja epäseksuaalisuus. *”Tietoinen kaiken erotiikan pois pyyhkiminen on fundamentalismille tyypillistä.”* Tutkijan mielestä perinteinen Hollywoodin tapa olisi ollut kuvata edes Maria Madgalena eroottiseksi hahmoksi. Näille fundamentalismin määreille ei esitetä syytä, vaan ne ovat asioita, jotka ovat tuttuja kaikille – ns. universaaleja tosiasioita. Keitä nämä fundamentalistit sitten ovat? Löytyykö heitä Suomesta vai onko tässä kyseessä vain elokuvantekijöiden fundamentalismi? Ehkä tutkija viittaa erityisesti amerikkalaisiin fundamentalisteihin, onhan kyseessä amerikkalainen elokuva.

Hanska tekee selvän eron ”perinteiseen Hollywood-elokuvaan” ja ”fundamentalistisen” elokuvan välille. Passion ei pääse perinteisten Hollywood-elokuvien joukkoon. Toisaalta voisi myös kysyä, missä välissä kärsimysnäytelmää olisi ollut tilaa erotiikalle? Eroottisen jännitteen kuvaaminen kärsimyksen keskellä olisi saattanut keventää elokuvaa, mutta olisi todella muokannut Passionista hollywoodmäisemmän.

Hytösen mielestä elokuvassa ei syyllistetä juutalaisia, eikä se ole hänestä fundamentalistinenkaan. Se ohenee vain veriseksi väkivaltaviihteeksi, ”*jossa katsojat sekä ristin juurella että elokuvateattereissa ovat osallisia pahuuteen.*” Lausahdus on mielenkiintoinen. Miten katsojat ovat osallisia pahuuteen? Tuleeko elokuvayleisön osallisuus ilmi heidän halussaan ostaa lippu esitykseen? Vai onko kyseessä yhteinen kärsimys sekä ristin juurella että elokuvateattereissa? Jeesuksen kuoleman seuraaminen ei ole helppoa kenellekään ja on oltava jokseenkin paha kyetäkseen seuraamaan sitä.

Kysymys siitä miksi Kristus kuoli nousee jälleen esiin. Hytönen ihmettelee yksityiskohtaisen kidutuksen määrää, mutta hänestä ”*elokuva näyttää vain Kristuksen kärsimyksen, mutta ei oikeastaan kerro, miksi hän kuoli.*” Kärsimyksellä ei ole kiinnekohtaa katsojan elämään ja siksi väkivalta hämmentää ja aiheuttaa vastareaktion.

Tutkijat tuovat myös esille manikealaisuuden. Heidän mielestään elokuva on dualistinen, muttei kuitenkaan edusta manikealaisuuden uutta nousua. Vaikka osa henkilöistä esitetään liioitellun pahoina, mahtuu henkilögalleriaan myös joukko harmaita hahmoja.

6.2.3 Katso teidän kuninkaanne

Samalla sivulla (24.3.2004) on Aamulehden toimittajan kirjoittama elokuva- arvostelu. Otsikko ”*Katso, teidän kuninkaanne*” viittaa Raamatun tekstiin. Se viittaa myös siihen, että kyseessä oleva hallitsija ei ole kirjoittajan kuningas, vaikka voikin olla sitä lukijoille. Näin kirjoittaja identifioi itsensä siihen joukkoon, joka ei pidä Jeesusta kuninkaana. Arvostelu alkaa vertauksella Stanley Kubrickin elokuvaan *Kellopelempiappelsiini*, jossa eräs henkilöistä lukee Raamattua vankilassa sen väkivallan

ja toiminnan vuoksi. ”*Alex fantasioi itsensä roomalaiseksi sotilaaksi, joka antaumuksella ruoskii ristiään raahaavaa Jeesusta.*” Toimittaja kuvaa maailman omituisuutta toteamalla, että Kubrickin elokuvaa syytettiin niin väkivaltaiseksi, että hän joutui vetämään sen teattereista. Gibsonin kärsimysnäytelmästä puolestaan jouduttiin ottamaan lisää kopioita, jotta kaikki halukkaat olisivat päässeet sitä katsomaan. Taustaoletuksena on, että Jeesus-elokuvan genreen kuuluva filmi ei voi olla suositumpi saati raaempi kuin taiteellinen väkivaltaelokuva. Kirjoittajan mielestä *Passion* on tuhat kertaa *Kellopeleppelisiä* kauheampi. ”*Gibsonin elokuvan väkivalta on sadistista, eikä sitä ole edes yritetty pukea satiirin kaapuun.*” Väkivalta olisi hyväksyttävämpää, jos se olisi satiirista. Se on jumalatermi, koska satiirisuutta ei selitellä. Elokuvassa hakkaaminen ei ole edes vertauskuvallista, vaan raa’asti sitä itseään. Kirjoittaja argumentoi logosmaisesti tosiasiapäätelmin. Enthymema on se, että Jeesus-elokuvat eivät ole raakoja ja *Passionin* kuvaama kidutus on epämiellyttävää. Tämä paljastaa väkivallan hyväksymiseen liittyvän kaksinaismoraalin. Joissakin yhteyksissä mäiskiminen on perusteltua, mutta toisissa ei. Väkivalta herättää tunteita ja siksi agumentointi on myös pathosta hyväksi käyttävää.

Tekstissä on ikäänkuin kuriositeettina, että *Passion* keräsi enemmän katsojia avausviikonloppunaan kuin *Taru Sormusten Herrasta: Kuninkaan paluu*. Arviossa hämmästellään sitä, että elokuva on voinut kerätä niin suuren yleisön ja ohjaajalleen sievoisen tukun rahaa. Filmi on kirjoittajan mielestä hyvä kuva omasta ajastamme. Syitä tähän haetaan uskonnollisesta väkivallasta. Väite on esitetty niin, että sen on tarkoitus olla universaaliyleisön hyväksymä. Lukijoiden mielestä on siis absurdia, lentää matkustajakoneella pilvenpiirtäjää päin, ampua pyörätuolissa istuvia vanhuksia, räjäyttää itsensä kappaleiksi tai vastustaa aborttia. On mielenkiintoista, että aborttien vastustaminen on myös päässyt listalle. Kulttuurissamme abortit ovat yleisesti hyväksytyjä, mutta niiden vastustamisesta ei puhuta julkisuudessa. Kirjoituksesta ei käy ilmi, tarkoitetaanko sillä aborttiklinikoiden pommittamista vai kaikenlaista vastustamista. Joka tapauksessa kaiken uskonnollisesti motivoitun väkivallan keskellä, ”*jokainen uskonto julistaa olevansa rauhan, rakkauden ja oikeudenmukaisuuden asialla*”. Uskontojen tavoitteiden ja käytäntöjen kesken nähdään ristiriita. Uskonnot myös homogenisoidaan, kaikki edustavat yhtä ajattelutapaa. Kirjoituksessa ei oteta huomioon uskontojen erilaisuuksia. Toimittaja on

identifioinut itsensä jo otsikossa ei-uskonnolliseen joukkoon. Toisella puolella ei ole vain yksi uskonto, vaan kaikki niistä.

Kristuksen kärsimys ristillä ei tuo kirjoittajalle mieleen mitään uskontoon liitetyistä positiivisista arvoista. Hänestä elokuvan voima onkin tässä: ”*Se on armoton ihmisen kuva.*” Kristuksen kärsimys ei voi yleisen käsityksen mukaan julistaa rauhaa, rakkautta tai oikeudenmukaisuutta. Se edustaa pikemminkin ihmistä kuin jotain jumalallista. Se on mielenkiintoinen näkökulma, koska toisaalta elokuvan sanotaan tuovan esille Kristuksen inhimillisyyden, poiketen kiiltokuvaelokuvista.

Arvostelussa on omintakeista se, että nyt ei vedota ainoastaan kristinuskon ”oikeaan” käsittämiseen, vaan kritiikin kohteena on kaikkien uskontojen tekopyhyys. Elokuva liitetään samaan genreen väkivaltaisten filmien kanssa, sen sijaan että sitä verrattaisiin Jeesus-elokuviin. Elokuva sai kaksi tähteä Aamulehden kriitikolta.

6.2.4 Mel Gibson tekee seuraavaksi raamatullisen

Aamulehden kulttuurisivulla (26.3.2004) on uutinen Mel Gibsonin suunnitelmista, otsikolla ”*Mel Gibson tekee seuraavaksi raamatullisen*”. Toimittajan antama otsikko jutulle on harhaanjohtava, koska seuraavan elokuvan aihe on historiallis-uskonnollinen, muttei raamatullinen. Uutinen on suomennettu **Sunday Timesin** artikkelista ja se koskee Gibsonin seuraavaa elokuvaprojektia. Ohjaaja suunnittelee kuvaavansa yhden juutalaisen heimon, makkabealaisten, taistelun, joka tapahtui 165 vuotta ennen Kristusta. Uutisessa kerrotaan, kuinka Gibson on ollut huonoissa väleissä juutalaisten yhteisöjen kanssa Passionin ”*väitetyn juutalaisvastaisuuden vuoksi*”. Antisemitismistä on käyty keskustelua, mutta siitä ei olla yksimielisiä.

Mel Gibson aikoo uutisen mukaan rinnastaa juutalaiset villin lännen raivaajiin. Se huolestuttaa juutalaisyhteisöjä. Jutussa haastatellaan juutalaista hankkeen vastustajaa, joka toteaa, että juutalaiset eivät kaipaa Gibsonin hyvitysyrittystä. ”*Hänen käsissään me todennäköisesti häviäisimme.*” Oletetaan, että Gibson on vääristellyt historiaa ja saattanut juutalaiset epähistoriallisten asioiden perusteella huonoon valoon. Samoin lähtökohtana on se, että Passion-elokuva on antisemitistinen.

Vaikka kyseessä on uutinen, siinä on paljon pathos-argumentointia, sillä sekä Gibsonin isän lausahdus että juutalaisen kommentti ovat hyvin tunteella ladattuja. Uutisteksti itsessään on toteavaa. Erityistä ei ole se, että Gibson aikoo tehdä historiallisen elokuvan vaan, että sekin on uskonnollisesta aiheesta. Uutiseen on saatu selkeä vastakkainasettelu, joka tekee siitä uutisen arvoisen.

6.2.5 Aamulehti kokonaisuutena

Aamulehdessä nousivat esiin fundamentalismi, erotiikan puuttuminen, väkivalta ja juutalaisvastaisuus. Passionin uskonnollisuus on yhden tutkijan mielestä fundamentalistista ja toisen mielestä ei. Tästä asiasta esitettiin kahden henkilön näkökulmat asiaan, joten keskustelulle annettiin tilaa. Toinen heistä edusti maallista laitosta ja toinen kirkollista ja tällä haettiin ilmeisesti vastakkaisia mielipiteitä. Todellisuudessa tutkijoiden ajatukset erosivat vain osittain toisistaan.

Universaaliyleisöä puhuteltiin Passionin väkivallan sopimattomuudella. Pilakuvan elokuvissakävijälle filmi oli liian kova pala. Tutkijoille väkivalta ilman selitystä oli huolta herättävää ja elokuva-arvostelijalle väkivalta ilman satiiria oli kelpaamatonta. Väkivalta itsessään ei ole paha asia, mutta siihen täytyy liittää selittäviä elementtejä.

Aamulehdessä uskonnot liitettiin yhteen ja pettymys kaikkia uskontoja kohtaan on pettymys Passionia kohtaan. Ihmisten on mahdoton elää uskonnollisten tavoitteiden mukaisesti. Englantilaisesta lehdestä käännetty uutinen puuttui antisemitismiin, juutalaisen äänellä. Teemaan ei oteta sen enempää kantaa.

Aamulehti haastatteli tieteellisiä auktoriteetteja, mutta tavallisia katsojia ei haastateltu maaliskuussa. Uskonnollista aihetta lähestytään samaan tapaan kuin Helsingin Sanomissa, tutkijan näkökulmasta. Tämä puoltaa Beckermanin (luku 4.2) esittämää ajatusta amerikkalaisen lehdistön (sama näyttää pätevän Suomeen) omaksuneen empiris-tieteellisen maailmankuvan. Myös uskonnollista aihetta lähestytään tutkimuksen näkökulmasta.

6.3 Iltalehti

Iltalehti on Suomen toiseksi suurin iltapäivälehti, jolla on 607 000 lukijaa. (<http://www.iltalehti.fi/info/iltalehdesta/> 24.2.2005) Se kirjoitti Passionista huomattavasti vähemmän kuin kilpailija Ilta-Sanomat. Iltalehdessä oli maaliskuussa 2004 vain 9 aiheesta kertovaa juttua, uutista tai kommenttia. Ensi-iltaviikolla siinä julkaistiin kolme juttua Passionista. Kaikki edustavat erilaisia juttutyyppejä. On uutinen, elokuva-arvostelu sekä mielipidekirjoitus.

6.3.1 Jeesus aiheutti tappelun

Ulkomaan uutisten palstalla Hullu maailma (22.3.2004) kerrotaan, kuinka ”*Jeesus aiheutti tappelun*”. Otsikkoon on nostettu tapahtuneen ristiriita. Rauhan sanomaa julistanut Jeesus aiheutti tappelun. Uutisen alussa todetaan, että ympäri maailmaa kohua herättänyt Jeesus-elokuva on aiheuttanut tappelun avioparin välillä. Universaaliyleisölle lauseen sisäinen ristiriita on selvä ja uutisen absurdiudessa on humoristisia piirteitä. Cicero mainitsi huumorin tarkoituksellisen käytön retoriikassa. Tämä uutinen on tarkoituksellisesti julkaistu sen humoristisen arvon takia. Lukija voi vain huokaista, kuinka hullu maailma on. Filmin sisällöstä kiistely sai pariskunnan toistensa kurkkuun ja poliisi joutui erottamaan tappelijat toisistaan. Poliisi totesi, että ”*he eivät tainneet oikein tajuta mistä se elokuva kertoo*”. Universaaliyleisölle on selvää, että Jeesus-elokuvan ei tulisi aiheuttaa riitoja.

Uutisessa ei mainita lainkaan Passion-elokuvan väkivaltaa, joka olisi voitu helposti liittää siihen. Se on luultavasti käännetty suomeksi uutistoimiston toimittamasta uutisesta. Jos toimittajana olisi ollut suomalainen, elokuvan väkivalta olisi ollut helposti liitettävissä uutiseen, sillä se sai paljon huomiota Suomessa.

Uutisessa oletetaan, että Passionin kertoessa Jeesuksesta se myös kertoo rauhasta. Tässä valossa poliisin kommentti elokuvan sanomasta on ymmärrettävissä. Vaikka elokuvaa on syytetty väkivaltaiseksi, uutisessa oletetaan, että Jeesus-elokuvilla on aina rauhan ja väkivallattomuuden sanoma.

Uutinen vaikuttaa lipsahdukselta yleisen kirjoittelun valossa. Hullu maailma –palstalla kerrotaan omituisista tositapahtumista. Olisi ollut luontevaa liittää juttuun elokuvan väkivalta, joka on siirtynyt elävään elämään. Näin ei kuitenkaan tehty.

6.3.2 Mel Gibsonin evankeliumi

Iltalehden elokuva-arvostelun (24.3.2004) on tehnyt Olli Kangassalo. Hän on antanut elokuvalla kolme tähteä viidestä. Kangassalo käyttää voimakkaita ja väkivaltaa kuvaavia sanoja kuvaamaan elokuvakokemustaan. ”*The Passion of the Christ on sellaista sadismin ja kärsimyksen juhlaa, jota kauhuelokuvia lukuun ottamatta harvemmin näkee elokuvateatterissa.*” Kirjoittajan puhuessa elokuvan väkivallasta hän vetoaa universaaliin yleisöön ja sen vastenmielisyyteen väkivaltaa kohtaan. Hän identifioi itsensä väkivaltaa paheksuvan yleisön kanssa. Kirjoittajan oletus on se, että väkivalta ei ole Jeesus-kertomuksen olennaisin osa. ”*Jeesuksen tarinan muu, merkittävämpi sisältö tallautuu groteskin kidutuksen ja pahoinpitelyn jalkoihin.*”

”Merkittävämpi sisältö” jää epämääräiseksi ja on löyhä tosiasiapäätelmä, joka universaaliyleisön on helppo hyväksyä faktaksi. Seuraavassa kappaleessa kirjoittajan näkemys käy kuitenkin selvemmäksi. Väkivaltaista kuolemaa merkittävämpänä hän pitää Jeesuksen asemaa opettajana. ”*Verisen räikkäämisen sekaan mukaan mahtuu vain muutama ohi vilahtava takauma tilanteisiin, joissa Jeesus esiintyy opettajana. Tällaisenaan elokuva kertookin enemmän ihmisten sadismista kuin Jeesuksen julistamasta lähimmäisen rakkauden sanomasta.*”

Kirjoittaja käyttää evankeliumeita ja historiaa vastakohtaparina. Realismi liittyy historiaan ja yksipuolisuus evankeliumeihin. Historiallisuus on Burken määritelmän mukainen jumalatermi Jos asia on historiallinen, silloin sitä ei kiistetä, vaan se saa olla mitä on. Evankeliumit puolestaan kuuluvat kiistanalaiseen osastoon. Evankeliumien henki jätetään ilmaan roikkumaan, sillä sitä ei määritellä, vaan se on ilmeisesti yleisesti tunnettu yksiulotteisuudestaan. ”*Elokuva perustuu evankeliumeihin eikä historiaan, vaikka elokuvan tekeminen arameaksi ja latinaksi viittaisi uudenlaiseen realismiin korostamiseen. Evankeliumien hengen mukaan ylipappi Kaifas (Mattia Spragia) esitetään yksiulotteisena roistona ...*”

Jutun perusteella on mahdollista piirtää kuva universaalien yleisön yhteisestä kulttuuritaustasta. Se on yleisö, jolle Raamatun Jeesuksen tarina on tuttu. Se on niin tuttu, että se ei itsessään ole kiintoisa. *”Kaikille tutun tarinan kertominen vaatii uudenlaisia tehokeinoja.”* Yleisön maailmankuvassa evankeliumit eivät ole realistisia tai varsinaisesti historiallisia. Se ei myöskään katso suopein silmin väkivaltaisia elokuvia, joissa rääkätään yhtä ihmistä, joka ei yritä puolustaa itseään.

Mielenkiintoista tässä elokuva-arvostelussa on se, että kirjoittaja kritisoi käsikirjoitusta, mutta kehuu näyttelijävalintoja ja kuvauksen teknistä toteutusta. Suhtautuminen on kaksijakoista. On jotakin hyvää ja toisaalta huonoa. Ehkä arveluttavuus on tutun tarinan erilaisessa uudelleen kertomisessa. Kirjoittaja epäilee uuden tavan sopivuutta. *”Näyttelijävalinnoissa on kartettu tähtiä, mutta ne ovat kauttaaltaan onnistuneita. Visuaalisessa kerronnassa Gibson tekee Jeesuksen kärsimystarinasta niin sanotusti elämää suurempaa.”*

6.3.3 Passion-elokuva täyttää roskaa

Lukijan palstalle (27.3.2004) on kirjoittanut tuhtunut katsoja, jonka mielestä Passion-elokuva on täyttää roskaa. Sama mielipidekirjoitus julkaistiin myös Ilta-Sanomien mielipideosastolla. Siitä käy ilmi se, että suomalaisia etäännytti elokuvan väkivalta, mutta juutalaisvastaisuudesta siinä ei nähty merkkiä. Kirjoituksesta näkyy myös se, että elokuvalipun hinnalle eli rahalle on saatava vastinetta. Harvojen vuorosanojen ottaminen suoraan Raamatusta oli *Höynäytetystä maksajasta* ikävystyttävää. Raamattu on universaalien yleisön mielestä ikävystyttävä kirja ja jos vuorosanat ovat sieltä, ne ovat kaikkea muuta kuin mukaansa tempaavia.

Pathos on mukana tekstissä, onhan kyse mielipidekirjoituksesta. Sellaisen lähettämiseen tarvitaan yleensä suuri tunnekuuhu. Kirjoittaja tunnustaa, että kaikki tietävät Jeesuksen vuodattaneen verensä meidän puolestamme, mutta rajansa kaikella. *”..Joka vuodatti varmasti meidän kaikkien puolesta verta joka paikkaan, arviolta satoja litroja elokuvan aikana.”*

Taustalla saattavat olla kirjoittajan näkemät monet uskonnolliset kuvat, joissa Jeesus ristillä roikkuessaan näyttää melko seesteiseltä. Satojen litrojen verimäärän

vuotaminen on liioiteltua näihin perinteisiin kuviin verrattuna. Samassa kulttuurissa eläville suomalaisille tämä onkin itsestään selvyys.

Kirjoittaja ihmettelee juutalaisyhteisöjen voimakasta kritiikkiä, sillä elokuvassa ei tapahdu mitään. Nimimerkistä päätellen kirjoittaja haluaa vastinetta rahoilleen ja jos elokuvassa ei tapahdu mitään, rahat on heitetty hukkaan. Raha onkin jumalatermi, jolla asian arvo voidaan hyvin ja ilman sen enempiä selityksiä määritellä.

Elokuva jätti katsojan eksyksiin. ”Elokuvan jälkeen olo oli kuin pussihousujätkällä Broadwayn liikennevaloissa.” Pussihousujätkä on selvästi väärässä paikassa.

6.3.4 Iltalehti kokonaisuutena

Kolme artikkelia ovat melko lailla erilaiset sekä keskenään, että aikaisempiin artikkeleihin verrattuna. Koko aineistossani on vain muutamia mielipidekirjoituksia. Iltalehdessä yleisön ääni pääsi näin kuuluviin. Väkipalsta tuli suoraan esiin kahdessa jälkimmäisessä jutussa. Ensimmäisessä siitä ei suoranaisesti puhuttu. Pariskunnan tappelu pidettiin vain Jeesuksen sanomaan verrattuna outona.

Historiallisuus ja raha esiintyvät jumalatermeinä. Universaaliyleisölle evankeliumit ja Raamattu sisältävät ikävystyttäviä tekstejä.

Iltalehden kirjoitukset nojautuvat melko lailla samoihin argumentteihin kuin aikaisemmissa lehdissä. Väkipalsta on negatiivista, mutta tutun kertomuksen kuvaaminen vaatiikin uusia keinoja. Lyhyt uutinen on kurioositeetti, koska siinä kerrotaan vain mitä tapahtui, eikä sitä liitetty muuhun käynnissä olevaan Passion-keskusteluun.

6.4 Ilta-Sanomien

Ilta-Sanomien on Suomen laajalevikkisin iltapäivälehti 956 000:lla lukijallaan. (<http://www.iltasanomat.fi/mediatiedot/iltasanomat/tutkimukset.html> 24.2.2005) Maaliskuussa 2004 Ilta-Sanomien kirjoitti aineistoni lehdistä ylivoimaisesti eniten elokuvasta. Siinä julkaistiin peräti 24 aiheeseen liittyvää juttua. Niitä on sekä uutis-

että viihdesivuilla. Elokvasta kirjoitettiin myös Plussa-liitteessä, kolumneissa, mielipidejutuissa sekä pilapiirroksissa. Ensi-iltaviikolla lehdessä oli peräti seitsemän juttua Passionista. Oli toimitettu juttu, elokuva-arvostelu, uutinen, näyttelijähaastattelu, kaksi muuta uutista ja kolumni. Ilta-Sanomien artikkelit olivat aineistoni monipuolisinta satoa, koska niiden näkökulmat ovat vaihtelevia.

6.4.1 Väkivaltalta osoittaa kärsimyksen syvyyden

Ilta-Sanomien ensi-iltapäivän (24.3.2004) lehdessä on elokuvan arvostelu ja samalla sivulla teologian professori Miikka Ruokasen haastattelu. Otsikko on myönteinen, *”Väkivaltalta osoittaa kärsimyksen syvyyden”*. Haastateltava on sekä uskonnollinen että tieteellinen auktoriteetti. Hän on kuvassa papin vaatteet yllään ja kuva on otettu alakulmasta, joten professori katsoo alaspäin lukijaa. Väitteet esitetään ethoksen, eli puhujan arvovallan voimin ja vaikka näkökulma on tieteellinen on se myös selvästi uskonnollinen.

Lähtökohtana on se, että universaaliyleisölle täytyy selittää Passionin raakuuden syy. Uskonnon asiantuntijana Miikka Ruokanen on oikea henkilö auttamaan yleisöä ymmärtämään kohuttua elokuvaa. Ruokanen vastaa keskeisimpiin elokuvaa vastaan nostettuihin syytteisiin. Alussa hänen todetaan *”ymmärtävän”* elokuvaa. Se on saanut niin kovan kohtelun mediassa, että sitä täytyy ymmärtää samaan tapaan kuin Anneli Jäätteenmäkeä, joka on syytettyjen penkillä. Tähän viittaa myös elokuvasta käytetty termi *”kohuelokuva”*.

Mediassa pyörinyt keskustelu on muovannut käsityksen siitä, että Passion on liian väkivaltainen. Ruokasen mielestä sen pitääkin olla väkivaltainen, *”Olihan Jeesuksen kohtalo verisin ja väkivaltaisain juuri siksi, että häneen lyötiin koko ihmiskunnan pahuus, viha totuutta vastaan.”* Ruokaselle väkivallalla on tarkoitus ja siksi se on hyväksyttävää.

Helsingin Sanomat haastatteli psykoanalyttikkoa ja teemaan liittyen Ruokanen toteaa ristiinnaulitsemisen olevan *”eräänlainen kollektiivinen psykoanalyysi, joka osoittaa ihmisen pelon”*. Siinä missä psykoanalyttikko Enckell ajatteli kristittyjen kokevan syyllisyyttä juutalaisvihasta, Ruokanen ei erittele juutalaisia ja kristittyjä. Kyseessä on

kaikkien ihmisten yhteinen ongelma. Hän asettaa kaikkien uskontojen edustajat siinä mielessä samaan asemaan, kuten Aamulehden elokuvakriitikko. Ruokanen puhuu kuitenkin yksityisellä tasolla ihmisten pelosta ja Aamulehden kriitikko puhuu yleisesti uskontojen samanlaisista tavoitteista. Professori puhuttelee universaaliyleisöä, eikä erityistä uskonnollista erityisyleisöä.

Ruokasen analyysia voitaisiin käyttää avaamaan elokuvaa vastaan noussutta kritiikkiä uskonnollisella tasolla. Professorin mielestä ihmiskunnan vastareaktiossa paljastuu totuus meistä itsestämme. *”Emme usko, että Jumala rakastaa meitä kärsimällä ja pelastaa meidät kärsimyksen kautta.”* Gibsonin mukaan elokuvassa on kyse juuri tästä. Kristillinen kuvasto on historiallisesti niin siloiteltu, että ristiinnaulitsemisen julmuus herättää suomalaisessa, luterilaisessa kansassa vastareaktion. Ruokasen mielestä elokuvassa ei kuitenkaan mässäillä väkivallalla. *”Väkivalta osoittaa Jeesuksen kärsimyksen syvyyden ja ihmisen julmuuden sekä pelon.”* Tässä osoitetaan, että väkivalta ja kärsimys palvelevat tarkoitusta ja ne voidaan hyväksyä sanoman välineinä.

Passion-keskusteluissa on mainittu usein, että filmi kertoo paljon omasta ajastamme ja sen väkivaltaisuudesta ja brutaaliudesta. Ruokanenkin toteaa samanlaisen väkivallan olevan mahdollista missä tahansa yhteiskunnassa. Lausahduksella hän vastaa esittämättömään kysymykseen siitä, olisiko moinen mahdollista nyt. Näin hän myös kuittaa syytöksen juutalaisten syyllistämisestä elokuvassa. Se olisi voinut tapahtua minkä kansan keskuudessa tahansa. Ruokanen pitää elokuvasta niin paljon, että sanoo sen olevan kenties paras näkemistään elokuvista. Ruokanen avaa kristillisestä näkökulmasta elokuvan kuvaamaa kärsimystä liittäen sen kristinuskon pelastussanomaan. Se on harvinainen huomio aineistoni artikkeleissa.

6.4.2 Verinen tie pelastukseen

Elokuva-arvostelun (24.3.2004) otsikossa todetaan, että Jeesuksessa on tie pelastukseen. Arvostelu on lehdessä Ruokasen haastattelun alapuolella. Professori selvitti verisen pelastuksen tien syitä ja elokuva-arvostelija arvioi sen toteutusta. Kriitikko Tarmo Poussu on antanut Passionin toteutukselle neljä tähteä ja sisällölle kaksi tähteä. Kriitikko erottaa sisällön muodosta. Näin hän haluaa sanoa, että muoto

on hyvä ja mielenkiintoinen, mutta sisältö on lattea. Onko muotoa ja sisältöä kuitenkin mahdollista erottaa toisistaan?

Kriitikko kuvaa tekstissä omaa katsomiskokemustaan analysoiden sitä. Hän antaa teoreettista tilaa myös vaihtoehtoiselle näkemykselle. *”Riippuu katsojasta itsestään, kokeeko sen puhdistavaksi vai ainoastaan piinalliseksi.”* Kyse ei ole elokuvasta niinkään vaan katsojan elämäkatsomuksesta. Vastakohtiksi asetetaan puhdistava ja piinallinen. Hengelliset tai uskonnolliset kokemukset ovat puhdistavia, mutta ne voivat olla piinallisia ihmiselle, joka ei ole vihkiytynyt asiaan. Universaaliyleisön asemaa kunnioitetaan heterogeenisenä joukkona.

Kriitikko kertoo, ettei ole koskaan ennen elokuvissa nähnyt *”yhtä realistista ja pitkitettyä kidutuksen kuvausta (...) –enkä toivottavasti tule näkemään”*. Kidutus ei ole sopivaa katseltavaa, koska siinä tehdään toiselle ihmiselle tarkoituksellisesti pahaa. Pitkitettynä se ei pääty luonnollisesti vaan jatkuu luonnottoman kauan. Kaikenlainen väkivalta on yleisesti tuomittavaa ja siihen kirjoittaja nojaa. Nyt väkivallan estetiikan perustelut eivät kelpaa, vaan tässä yhteydessä väkivalta tuomitaan täysin. Kärsimysnäytelmässä on yksi hyvä puoli ja se on ylösnousemus. Tämä on se käsitys, jonka universaaliyleisö yleisesti hyväksyy. Elokuvan kuvaama ylösnousemus on aivan liian lyhyt, kirjoittajan mielestä. *”Niin lyhyeen, ettei sen sisältämä toivo ehdi mitenkään peittää alleen edeltänyttä tuskaa.”*

Elokuvan kuvaustekniikka ja näyttelijätyö ovat melko neutraaleja asioita. Niistä kirjoittaja uskaltaa antaa kiitosta. Vaikka kriitikko paheksuukin elokuvan väkivaltaa, tekstistä käy silti ilmi, että siinä on jotakin jollekin. *”Varmasti elokuva sikiää Gibsonin sisäisestä vakaumuksesta.”* Elokuva ei kuvaa vain Gibsonin väkivaltaisia mielikuvia (kuten AL:n kriitikko antoi ymmärtää vertauksellaan Kellopeleppeliin Jeesuksen ruoskimisfantasiakohtaukseen), vaan se kumpuaa vakaumuksesta. Se on ymmärryksen ulottumattomissa niille, jotka eivät jaa samaa sisäistä vakaumusta.

Yllä julkaistu Miikka Ruokasen haastattelu vastaa elokuva-arvostelussa esitettyihin väitteisiin. Kaksi täysin erilaista mielipidettä on saanut tilaa samalla sivulla. Toisessa kärsimys hyväksytään merkityksellisenä jokaiselle, toisessa se nähdään puhdistavana kokemuksena vain uskonnollisille ihmisille.

6.4.3 Raaka ja verinen

Ensi-illan jälkeisenä päivänä IS:n uutissivulla (25.3.2004) on juttu, johon on haastateltu ihmisiä, jotka ovat käyneet katsomassa elokuvaa sen ensi-illassa. Jutun tarkoituksena on antaa tavallisille katsojille mahdollisuus lausua mielipiteensä. Alkukappaleessa kerrotaan, että kriitikot ovat haukkuneet elokuvaa liian väkivaltaiseksi. Etäisestä tutkijan asemasta on nyt jalkauduttu kansan keskelle.

Jutun pathos tulee esiin haastateltavien mielipiteissä. He kertovat toimittajalle tuoreita tuntemuksiaan *Passionista*. Nuoret katsojat kuvaavat sitä raa'aksi, mutta hyväksi. Logos esiintyy asiantuntijahaastateltavien vastauksissa, joissa kerrotaan faktat. Katsojilla on auktoriteettiasemansa ja ethoksensa elokuvankatsojana, kuten myös muilla haastateltavilla omien tahojensa edustajina.

Finnkinon yritysmyyjän mukaan *Passion* on ensimmäinen elokuva, ”*johon seurakunnat ja muut uskonnolliset ryhmät varaavat paljon lippuja*”. Yhdysvalloista kantautuneiden tietojen mukaan, seurakunnat varasivat kokonaisia elokuvateattereita *Passion*-näytöksiä varten. IS testaa tässä kyseisen innokkuuden määrää Suomessa. Ero näkyy seurakuntien välillä. Jyväskylän vapaaseurakunta on varannut 200 lippua. Katolisen tiedotuskeskuksen tiedottaja tietää, että seurakunnasta on lähdössä ryhmä elokuvaa katsomaan. ”*Intoa Passionia kohtaan tuntuu olevan nimenomaan eiluterilaisissa seurakunnissa.*” Jutussa paljastetaan, että elokuvan kristillinen yleisö tuleekin pienemmistä seurakunnista.

Luterilaisen kirkon Kirkko ja kaupunki sekä Kotimaa -lehtien palstoilla on myös kritisoitu elokuvaa. Perusluterilaiset eivät siis ole niin innostuneita *Passionista*. Seurakunnat, joita suuri yleisö ei juurikaan tunne, ovat niitä jotka ovat innostuneet asiasta. Kiinnostus on siis universaaliyleisön ulkopuolelta. Haastatellut ihmiset eivät kuitenkaan kerro mihin seurakuntaan kuuluvat. Joka tapauksessa jutussa näkyy kristittyjen erityisyleisö, jota *Passion* kiinnostaa universaaliyleisöä enemmän.

Juttu antaa erilaisen näkökulman aiheeseen. Elokuvan väkivallasta on keskusteltu tähän saakka kyllästymiseen asti. Aineistoni lehdissä ei ole aikaisemmin kysytty

tavallisilta ihmisiltä mitä he ajattelevat. Haastateltavat ovat olleet uskonnon tai tieteen asiantuntijoita, mutta eivät arjen kristillisyyden tuntijoita. Tavallisten ihmisten kokemusten selvittäminen tuo asian lähemmäksi yleisöä.

6.4.4 Pilapiirros

Ilta-Sanomien perjantain 26.3.2004 numerossa on pilapiirros Passion-elokuvasta. Kuvassa on nuori kaljupäinen ja mustiin pukeutunut poika isoäitinsä kanssa. Pojalla on päällä musta t-paita, jossa on hirviön kasvokuva. Isoäidillä on kauhistunut ilme ja pojalla selittelevä katse ja hän sanoo, *”Ihan totta mummi, mä ajattelin, että siinä vois olla jotain meille molemmille”*. Kuvan oikeassa reunassa on seinän kokoinen juliste Passionista. Piirroksen etualalla oikealla on kauhistunut mies ja nainen. Naisella on iso risti kaulassa ja Jeesus-pinssi. Vasemmalla etualalla on järkyttyneen näköinen mies, jolla on valkoinen kaulus ja joka on ilmeisesti pastori.

Pilapiirroksessa on sama teema kuin Aamulehden julkaisemassa kuvassa. Se puhuttelee universaaliyleisöä, joka voi samaistua elokuvayleisön kokemukseen. Lukemansa perusteella universaaliyleisö tietää filmin olevan raaka. Passion on katsojille järkyttävä kokemus. Nuoren pukeutuminen mustiin vaatteisiin viitanee siihen, että hän pitää väkivaltaisista elokuvista. Tätä tukee hänen kommenttinsa siitä, että elokuvassa olisi voinut olla jotain myös hänelle. Samalla kommentti viittaa siihen, että isoäidillekin elokuvalla olisi annettavaa. Isoäiti saisi uskonnollisen kokemuksen ja teini-ikäinen poika väkivaltakokemuksen. Molemmat olisivat tyytyväisiä. Mummo on selvästi järkyttynyt elokuvasta ja poika on pahoillaan mummonsä puolesta. Hän itse sai ehkä jotain elokuvasta, mutta se ei käy selvästi ilmi. Kuvassa tehdään jako siten, että uskonto on mummojen ja väkivalta nuorten, mustiinpukeutuvien mielenkiinnon kohde. Se on kyseenalaistamaton tosiasiapäätelmä, eikä sitä tarvitse selittää.

Mielenkiintoista on se, että etualalla olevat kauhistuneet ihmiset ovat selvästi uskonnollisia, jopa uskonnon ammattilaisia. Piirroksen viesti on selkeä – elokuvalla ei ole annettavaa edes uskoville. Pastori ja ristiä kaulassaan kantava nainen ovat yhtä järkyttyneitä, vaikka he ovat elokuvan kohdeyleisöä.

6.4.5 Jeesuksen rooli oli tuskallinen

Elokuvan näyttelijöiden haastatteluja ei ole julkaistu oikeastaan muissa lehdissä. Ensi-iltaviikolla IS (26.3.2004) julkaisee Jeesuksen roolissa esiintyvän James Caviezelin haastattelun. Aukeaman keskellä on kuva kärsivästä Jeesuksesta nojaamassa ristiinsä. Toisella sivulla on sileähiuksinen ja arkisesti pukeutunut näyttelijä. Otsikko ”*Jeesuksen rooli oli tuskallinen*” toimii siltana kahden eri maailmasta tulleen kuvan kesken. Haastattelun tekee uskottavaksi Caviezelin ethos, sillä hän puhuu omasta kokemuksestaan. Kukaan muu ei näytellyt Jeesusta Passionissa, eikä kukaan toinen voi kertoa niistä tuntemuksista.

Kaikki ovat nähneet valokuvia elokuvan riepoteellusta Jeesuksesta. Näyttelijän inhimillisyys tuodaan esiin jutun ensimmäisessä kappaleessa, jossa kerrotaan, kuinka farkkuihin ja ruutupaitaan pukeutunut näyttelijä tulee haastateltavaksi. Hän onkin tavallinen ihminen, verta ja lihaa. Jeesuksen tuskan esittäminen on vain rooli ja kyseessä on vain elokuva. Muissa lehdissä filmin elokuvallisuus ei ole tullut tässä määrin esiin. Kristillisyyden ja Jeesuksen erityisasema kulttuurissamme on varmasti vaikuttanut siihen, että näyttelijäntyötä ei analysoida, koska Jeesus on niin todellinen, että on tärkeämpää kritisoida, kuinka hyvin hän representoi käsitystämme Jeesuksesta kuin haastatella näyttelijää. Tämä viittaa myös siihen miksi Ilta-Sanomat kirjoitti Passionista paljon enemmän kuin muut lehdet. Lehdessä filmiin suhtauduttiin myös elokuvana, eikä vain uskonnollisena aiheena.

Jutussa Caviezel saa tilaisuuden vastata mediassa elokuvaa vastaan nostettuihin syytöksiin. Väkivallan esittämisellä ei ollut tarkoitus shokeerata, vaan ”*korostaa Jeesuksen kärsimyksen suuruutta ja merkitystä*”. Seuraavaksi käy ilmi, että näyttelijä on ”*syvästi katolilainen*” ja suostui elokuvaan vasta pitkän harkinnan jälkeen. ”*Mihinkään täysin fiktiiviseen sovitukseseen tai vaikkapa Jeesus-aiheiseen komediaan en olisi suostunutkaan mistään hinnasta*”, kertoo näyttelijä. Elokuvan uskonnollisuus ei ole vain päälle liimattu teema, vaan pääosan esittäjäkin on mukana uskonnollisista motiiveista.

Tämä on jo toinen artikkeli Ilta-Sanomissa, jossa vastataan elokuvaa vastaan nostettuihin syytöksiin. Caviezel toteaa, että pr-kiertue on ollut vaikea, koska hänet on

asetettu tilanteeseen, jossa hänen täytyy puolustaa Mel Gibsonia, elokuvan ohjaajaa. Hänestä kuitenkin olisi tärkeämpää keskittyä elokuvan sanomaan, joka on suvaitsevaisuus. Käsite on länsimaisessa kulttuurissamme jumalatermi. Jos jokin asia määritellään suvaitsevaisuuden kautta, silloin se on tärkeä, eikä sitä tarvitse selitellä enempää. Elokuvalle on annettu arvo, jota ei pitäisi voida enää kyseenalaistaa.

Näyttelijä kertoo kovista kokemuksistaan elokuvan kuvauksen aikana. Jos katsojista elokuva on tuskallinen, niin ei se ollut helppo kokemus näyttelijällekään. Näyttelijän usko tulee esille. *”Välillä tuntui kuin Jumala olisi hylännyt minut ja nauranut koko elokuvaprojektille.”* Caviezel siis uskoi, että Jumala oli hänen kanssaan elokuvan teossa, vaikka välillä hän tuntuikin olevan kaukana. Elokuva tehtiin ensisijaisesti Jumalalle eikä niinkään viihteellisenä projektina. Näin ollen sen analysoiminen nimenomaan uskonnollisena asiana on perusteltua.

Toimittaja antaa James Caviezelin kertoa tuntemuksistaan ja kokemuksistaan puuttumatta niiden todellisuuteen tai uskottavuuteen. Jutussa aiheeseen suhtaudutaan sekä viihteellisenä että uskonnollisena projektina. Näkökulmaa ei kritisoida, vaan kaksi teemaa kulkee sujuvasti rinta rinnan.

6.4.6 Ambrosius kehuu Jeesus-elokuvaa

Ehkä Ilta-Sanomien toimituksessa haluttiin laajentaa edelleen Passion-keskustelua, koska seuraavan päivän lehdessä (27.3.2004) lainataan piispa Ambrosiuksen Kotimaa-lehteen elokuvan tiimoilta kirjoittamaa artikkelia.

Juttu nojautuu piispan ethokseen eli asemaan uskonnollisessa hierarkiassa. Hän on asiantuntija argumentoimaan Kristukseen liittyvästä aiheesta. Jutun otsikko on positiivinen *”Ambrosius kehuu Jeesus-elokuvaa”*. Ortodoksi-piispa on uskonnollinen auktoriteetti ja otsikossa liitetään Passion uskonnollisten Jeesus-elokuvien genreen. Kohu elokuvasta on tuttu kaikille ja nyt on mielenkiintoista kuulla miksi, uskonnollinen auktoriteetti kehuu sitä. On kyse ei-luterilaisen seurakunnan edustajasta, jotka ovat joka tapauksessa kiinnostuneempia elokuvasta kuin luterilaiset.

Uutisen ensimmäisessä kappaleessa luetellaan Ambrosiuksen tittelit eli perustellaan hänen auktoriteettiasemansa. Hän on maassamme vaikuttavan pienen kirkkokunnan johtaja. Samassa virkkeessä hän toteaa, että elokuva *”ei liioittele tai mässäile väkivallalla”*.

Ambrosiuksen mukaan rikollisia on historiassa tapettu raaoilla tavoilla. Jeesuksen väkivaltainen kuolema ei eroa tästä mitenkään, sillä saihan hän rikollisen kohtelun. Kuvattu Jeesuksen kärsimys on historiallisesti perusteltavissa. Historiallisuus on jumalatermi, johon argumentaation voi päättää. Uskonnollinen auktoriteetti selittää elokuvan raakuuden historiallisilla tosiasioilla, eikä teologialla, kuten professori Miikka Ruokanen, jolla on myös uskonnollista arvovaltaa. Ambrosius muistuttaa Gibsonin samaistavan Jeesuksen myös viime vuosisadan sodissa ja keskitysleireillä kuolleisiin. Tälle toteamukselle ei esitetä enempiä perusteita. Jeesuksen kärsimys on verrattavissa muihin historiassa kärsineisiin olivatpa he sitten rikollisia, sotien uhreja tai keskitysleireillä kärsineitä.

Ambrosius jatkaa analyysillä nykyajan uskonnosta. Kritiikki koskee meitä nykyajan ihmisiä. Vaarana on piispan mukaan irtautuminen todellisuudesta. Kärsimys ja väkivalta ovat osa todellisuutta. Uskonnon tulisi olla siihen kosketuksissa, vaikka se olisikin kipeää. Todellisuudesta irrallaan oleva uskonto on merkityksetön.

Toisaalta piispan mielestä *”emme voi ymmärtää kärsimystä ja ristiinnaulitsemista erillään ylösnousemuksesta”*. Kärsimyksellä ei ole merkitystä ilman ylösnousemusta. Tämä on kristinuskon keskeinen teesi. Jos elokuvan väkivaltaa on kritisoitu epäkristilliseksi, johtuuko se kirjoittajan etäntymisestä todellisuudesta? Vai onko se kenties seurausta siitä, että elokuvassa ylösnousemus oli vain minimaalinen pilkahdus lopussa?

Vaikka hiippakuntapiispa Ambrosius kehuu elokuvaa, ei se ollut hänellekään helppo katsomiskokemus. Hän sanoo kyenneensä pitämään silmänsä auki verisimmissä kohdissa vain muistaessaan ylösnousemuksen perspektiivin. Uskonnollinen auktoriteettihahmo on tässä uutisessa myös inhimillinen. Hän näkee väkivallalla tarkoituksen, mutta ei pidä sitä miellyttävänä. Argumentti vetoaa universaaliyleisöön, koska siinä esitetään kaksi puolta asiasta.

6.4.7 Jeesus-filmi kirvoitti tunnustuksen

Ulkomaan uutisten joukossa samassa lehdessä (27.3.2004) on uutistoimiston toimittama uutinen Yhdysvalloista. ”*Jeesus-filmi kirvoitti murhatunnustuksen*” Jutussa kerrotaan filmin vaikutuksesta yleisöön. Kristinuskon tunnustamiseen kuuluu rehellinen elämä. Teksasilaisen murhamiehen omatunto alkoi kolkuttaa hänen nähtyään ”*piinaavan väkivaltaiseksi*” luonnehditun Passion-elokuvan. Uutisessa elokuvan väkivalta on liitetty asiaan, toisin kuin Iltalehden uutisessa elokuvan seurauksena tappeluun ajautuneesta pariskunnasta. Silloin filmin raakuutta ei mainittu lainkaan. Universaaliyleisö hyväksyy jutussa esitetyn ristiriidan väkivallan ja Jeesuksen sanoman välillä.

Ystävän kanssa keskustelu ja elokuvan näkeminen olivat saaneet murhaajan tuntemaan katumusta ja marssimaan poliisiasemalle tunnustuksen kanssa. Tämä on aineiston ensimmäinen juttu, jossa kerrotaan elokuvan nostattamasta syyllisydentunteesta. Uutisessa ei kerrota, mikä elokuvassa kirvoitti murhatunnustuksen. Elokuva kuvataan kyllä piinaavan väkivaltaiseksi. Ehkä väkivallan määrä viatonta ihmistä kohtaan sai murhamiehen muistamaan oman tekonsa.

Uutisen lopussa todetaan elokuvan ravisuttaneen katsojia ympäri maailmaa. ”*Viime viikolla brasilialainen pastori kuoli sydänkohtaukseen elokuvateatterissa kesken näytöksen.*” Näin murhatunnustus liitetään muihin harvinaisiin ja epätodennäköisiin tapahtumiin. Elokuva on herättänyt kohua ja yksi pastori on kuollut sydänkohtaukseen.

6.4.8 Jeesus pelastaa taas

Samana viikonloppuna Plussa-liitteessä (27.3.2004) on Timo Kuismin kirjoittama Aistien valtakunta –kolumni nimellä ”*Jeesus pelastaa taas*”. Otsikko paljastaa, että sanoma Jeesuksen pelastavuudesta on tuttu ja kulunut lauseenparsi. Kaikki tietävät sanoman Jeesuksesta ja sen uudelleen kertominen on vanhan kertausta. Kirjoittajan näkökulmana on hänen ateisminsa. Jos elokuvan sanoma on suvaitsevaisuus, niin

ateisteja se ei suvaitse. Tyyli on uskonnollista ja kolumnin huumori syntyy uskonnollisen tyylin yhdistäminen ateistiseen sisältöön. Huumori on jutun keskeisin tehokeino.

Argumentoinnissa kirjoittaja puhuttelee yleisöä omasta vakaumuksestaan käsin. Hänen ethoksensa ateistina on argumentaation pohjana. Kirjoittaja identifioi itsensä ateistien erityisyleisöön ja samalla parodisoi kristittyjen erityisyleisöä. Toimittaja kuvaa itseään hartaaksi fundamentalistiateistiksi. Hän liittää yhteen kaksi termiä, jotka sanakirjan mukaan ovat toisilleen vastakohtaisia. Tietojätti selittää fundamentalismin olevan ”uskonnollisen opin kirjaimellista noudattamista vaativa (esim. Raamatun tai Koranin) ajattelutapa”. (Tietojätti 2001) Kaksi vastakkaista asiaa asetetaan yhteen ja siinä piilee niiden retorinen voima. Ateisti asettuu loukkaantuneen kristityn saappaisiin. Kirjoittaja valittaa, että hän on joutunut katsomaan vakaumuksensa horjuttamiseen tähtäävää elokuvaa. Se ei ole vain uskonnollisille ihmisille suunnattu vaan sen on myös tarkoitus käännäyttää ihmisiä ja saada heidät ajattelemaan toisin. Kirjoittaja pilkkaakin tässä elokuvaan loukkaantuneita kristittyjä.

Seuraavaksi toimittaja analysoi elokuvasta kirjoittelua. Median edustajat eivät ole olleet kiinnostuneita kolumnistin kohtalosta, vaan elokuvan *”tiimoilta on kyllä haastateltu kaiken maailman uskonnollisia hihhuleita ja rubenstillereitä ja kysytty, eivätkö he olisi edes pikkuriikkisen loukkaantuneita tästä jeesustelusta”*. Kirjoittajan mielestä on loukkaavaa, että häneltä ei olla kysytty mitään. Jutuissa on annettu tilaa uskonnollisille ihmisille ja julkkiksille (Ruben Stiller) ja heiltä on kysytty ovatko he loukkaantuneita. Eikö juuri näiltä uskonnollisilta ihmisiltä olisi pitänyt kysyä, kuinka tyytyväisiä he ovat? Kirjoittelun ambivalenssi tulee tässä hyvin esille. Toisaalta uskonnolliset ihmiset teilaavat elokuvan uskonnollisin perustein ja toisaalta juuri uskonnollisten ihmisten pitäisi olla siitä innostuneita. Ironista on se, että ateistilta ei ole kysytty mitään, mutta uskonnon asiantuntijat ovat loukkaantuneet ateistinkin puolesta elokuvaan. Ateisti itse puolestaan pitää elokuvaa sen verran vaikuttavana, että voi sanoa sen tähänneen hänen vakaumuksensa muuttamiseen.

Toimittajan mielestä tarina on epäuskottava ja tuttu Hollywood-tarina *”hyväntahtoisesta hölmöstä, joka on valmis uhraamaan itsensä pelastaakseen ihmiskunnan”*. Passion liitetään laajempaan Hollywoodin sankarielokuvien joukkoon.

Hyväuskoinen sankari pelastaa maailman milloin avaruusolennoilta milloin ydinpommilta. Jeesus ei ole vain uskonnollinen sankari, vaan yksi elokuva-sankari muiden joukossa. Kirjoittaja tehostaa sanomaansa uskonnollisella kliseellä. *”Siihen uskomisen vaatii sellaista vakaumusta, ettei se ole tästä maailmasta.”* Mikään yliluonnollinenhan ei ole tästä maailmasta.

Kirjoittaja vertaa Kristusta terminaattoriin. Arnold Schwarzeneggerin tapaan Jeesus ei puhu juuri mitään. Hollywoodin sankarielokuvista tehdään yleensä jatko-osia. Samaan tapaan kirjoittaja epäilee Gibsonin suunnittelevan jatko-osaa elokuvalla, jossa päähenkilö voi todeta palaavansa kolmen päivän kuluttua.

6.4.9 Ilta-Sanomien kokonaisuutena

Ilta-Sanomien kirjoittelu Passionista ensi-iltaviikolla oli runsasta ja monipuolista. IS oli ainoa lehti joka oli haastatellut elokuvan katsojakuntaa sekä pääosan näyttelijää. IS:ssa oli myös ainoa ateistin kirjoittama kolumni.

Juttuihin otettiin näkökulmia myös väkivallan ulkopuolelta. Ilta-Sanomissa oltiin ilmeisesti huomattu väkivalta-teeman olevan loppuun kulunut, vaikka se tulikin selvästi esiin elokuva-arvostelussa. Haastatteluissa se oli myös läsnä, mutta päinvastaisella tavalla. Haastateltavat nimittäin vastasivat kritiikkiin ja kertoivat, miksi väkivalta heistä oli perusteltua ja tarpeellista. Näitä näkökulmia ei muissa lehdissä ole esiintynyt. Ilta-Sanomissa päästiin väkivallan herättämän vastareaktion ylitse käsittelemään aihetta monipuolismmin.

Kolumnissa oli erilainen näkökulma ateistin silmin ja Jeesus liitettynä Hollywood-sankareiden joukkoon jumalolennon sijaan. Lehdessä annettiin enemmän tilaa ihmisten uskonnollisten kokemusten kuvailulle. Ensi-iltaviikolla lehdessä ei ollut haastatteluja tutkijoista, jotka olisivat kylmän analyttisesti purkaneet elokuvan osiin. Tunnelataus eli pathos toi artikkelit lähelle tavallista kansaa.

6.5 Suomen Kuvalehti

Suomen Kuvalehdellä on 427 000 lukijaa.

(http://www.kuvalehdet.fi/mediatiedot/index.jsp?cid=mt_lehdet_SK 24.2.2005) Se julkaisi maaliskuussa 2004 3 juttua Passioniin liittyen, ja siitä kirjoitettiin kahdessa numerossa. Lehden päätoimittaja Tapani Ruokanen oli katsonut elokuvan ja kertoo kokemuksistaan pääkirjoituksessa 19.3. Saman päivän lehdessä on neljän sivun juttu elokuvasta, johon liittyy yksi kainalojuttu. Olen syvälukenut 19.3. ilmestyneen lehden jutut tätä tutkimusta varten. Valitsin ensi-iltaviikkoa edeltävän viikon, koska siinä oli käsitelty aihetta monipuolisemmin kuin ensi-iltaviikon lehdessä, jossa oli vain yksi artikkeli Passionista.

6.5.1 Passio

Suomen Kuvalehden kolumni (19.3.2004) on kuvaus elokuvakokemuksesta, jonka kirjoittaja on jakanut Helsingin juutalaisen seurakunnan puheenjohtajan Gideon Bolotowskyn kanssa. Kirjoituksen argumentointi luottaa Ruokasen ethokseen eli asemaan päätoimittajana. Jutun pathos tulee esiin voimakkaiden sanojen tietoisesta käytöstä. Niitä ovat esimerkiksi *verikylpy*, *sadistinen*, *pornografinen*, *kauhuelokuva*, *brutaaleja* ja *Kristinaattori*. Jutun logoksen eli argumentoinnin pohjana on kirjoittajan oma kokemus ja kuvaus elokuvasta. Hän luo uskottavuutta määrittelemällä vierasperäiset sanat. Se antaa lukijalle täsmällisen kuvan asiasta ja säntillisen vaikutelman kirjoittajasta. Se on myös tyylillinen tehokeino. ”*Monet juutalaiset ovat kokeneet elokuvan antisemiittisenä eli juutalaisvastaisena. Verikylpy on Bolotowskyn mielestä sadistinen eli toisen kärsimyksistä nautintoa etsivä ja pornografinen eli siveetön toisinto(...) Kristus hyväksyy Via Dolorosan eli kärsimysten tien...*”

Kirjoittaja kuvailee Bolotowskyä ”*oppineeksi hengelliseksi johtajaksi*”. Hän ei ole maallisen vallan edustaja vaan nimenomaan arvostettu *hengellisenä johtajana*. Hän ei ole myöskään puoskari, vaan *oppinut* hengellinen johtaja. Kirjoittaja ei ole yksin mielipiteensä ja kokemuksensa kanssa, vaan Bolotowskyn ajatukset vahvistavat kirjoittajan käsitystä.

Taustaoletuksena kirjoittajalla on se, että universaaliyleisö ei pidä väkivallalla mässäilyä suotavana. Argumentointina käytetään yleisesti negatiivisina pidettyjä ilmaisuja sekä kirjoittajan ja tämän seuralaisen henkilökohtaista, negatiivista kokemusta. Kriittinen sävy on luettavissa rivien välistä, mutta suoraan kirjoittaja ilmaisee oman mielipiteensä vasta jutun kolmanneksi viimeisessä virkkeessä. *”Bolotowsky ei pitänyt Kristinaattorista, joka nousee siloisena haudasta suuret reiät käsissään. En minäkään. Sen uhka on vierasta.”*

On mielenkiintoista, että kirjoittaja kuvaa haudasta noussutta Kristusta uhkaksi. Sitä ei kuitenkaan selitetä sen tarkemmin. Juuri ylösnousemuksenhan pitäisi olla kertomuksen huippukohta ja kärsimykseen helpotuksen tuova. Kirjoitus on ciceromainen tunteisiin vetoavuudessaan. Kirjoittaja mainitsee omista tunteistaan pelon kirjoituksen puolella välissä. *”Se ei ole juutalaisvastainen vaan ihmisvastainen. Siinä on pirun näkökulma ja perkele läsnä. Se pelottaa.”*

Jutusta käy ilmi se, että tarinalle on olemassa ”aidompi” loppu. Tämä elokuva on äärimmäinen julmuudessaan, mutta oikeampi tarina kerrotaan Tampere-talossa. *”Tarinan lopun voi kokea aidommin Tampere-talon Viimeiset kiusaukset – oopperassa. Se on passion jatko, oikeasti.”*

”Oikeaa” ei sen enempää määritellä. Jutun luettuaan yleisön pitäisi ymmärtää, että ”oikeasti” ei ainakaan sisällä sitä, mitä Passion-elokuvassa on näytetty. Siinä ei olla brutaaleja, pornografisia kohtauksia saati verikylpyjä. Kirjoittaja on siis voittanut yleisön suosion tukeutumalla oppineeseen hengelliseen johtajaan (sitä yleisön osaa varten, joka etsii hengellistä auktoriteettia) ja universaaliin yleisöön ja sen vastenmielisyyteen väkivallalla mässäilyä kohtaan.

6.5.2 Tämä on minun vereni

Sivun kokoisessa kuvassa runnellun ja haavoitetun näköinen Jeesus pitää kiinni ristinpuusta. Otsikkona on *”Tämä on minun vereni”* (19.3.2004). Jutussa on haastateltu Suomen elokuvatarkastamon johtajaa Matti Paloheimoa, joka on teologi ja joka on kirjoittanut uskonnon ja elokuvan suhteesta. Hän edustaa ethosta asemansa ja kokemuksensa vuoksi. Jutussa käydään läpi Jeesus-elokuvan historiaa ja kerrotaan

elokuviin piilotetuista Kristus-hahmoista kuten E.T:stä, jotka ovat vertauskuvainnollisia ihmiskunnan pelastajia. Juttu on hyvin järjellinen eli logosmainen. Haastateltava ei vaikuta kovin tunteelliselta eivätkä toimittajankaan mielipiteet ole vahvasti läsnä jutussa. Elokuvaa ei jutussa ihastella, muttei myöskään suoranaisesti vihostella, pikemminkin sitä arvioidaan kriittisesti sopivan etäisyyden päästä. ”*Se on hyvin nykyaikainen elokuva. Siinä ei piiloteta mitään, kaikki sanotaan suoraan. Nykyelokuvalle on leimallista juuri tämä: kaikki halutaan näyttää ja paljastaa, asioita ei enää peitetä tai vihjailla*”, pohtii (...) teologi Matti Paloheimo.”

Juttu on kirjoitettu yleisölle, joka haluaa lukea asiallisen analyysin elokuvasta ilman sen kummempia tunteiluja. Varsinaisen mielipiteen sanominen jätetään kainalojutun haastateltavalle, metropoliitta Ambrosiukselle. Hän osoittaa elokuvassa näytettävälle väkivallalle ymmärrystä. Hän muistuttaa elämän raakuudesta. ”*Meillä helposti unohtuu, miten 20. vuosisadalla Euroopassa ja muualla maailmassa kidutettiin ja tapettiin kymmeniä miljoonia ihmisiä sodissa, kaasukammioissa ja keskitysleireillä.*”

Ambrosiusta on jälleen pyydetty kommentoimaan elokuvaa. Ehkä syynä on se, että luterilaisen kirkon edustajan haastatteleminen olisi liian tavanomaista, tai se, että luterilaiset eivät vaikuttaneet turhan innostuneilta aiheesta. Ehkä motiivina oli myös se, että ortodokseille pääsiäinen on tunnetusti kirkkovuoden suurin juhla, kun luterilaisille se on käytännössä joulu.

Kokonaisuudessaan juttu on asiallinen katsaus genren historiaan ja väkivallan näkökulmaan ortodoksin silmin. Suostuttelun keinot eivät ole tunteisiin vetoavia, vaan haastateltavien ethokseen ja asian argumentointiin logokseen perustuvia. Universaaliyleisöön vedotaan järjen avulla.

6.5.3 Suomen Kuvalehti kokonaisuutena

Suomen Kuvalehden kirjoittelu Passionista on melko monipuolista. Lehdessä on tunteellinen ja hyvin kriittinen mielipide elokuvasta, mutta myös viileä analyysi sekä uskonnollisen johtajan kannanotto elokuvaan ja sitä vastaan nousseeseen kritiikkiin. Lehdessä puhutellaan universaaliyleisöä genren kannalta ja kahden erilaisen

katsojakokemuksen pohjalta. Yleisön päätettäväksi jää miten se suhtautuu elokuvaan ja sen raakuuteen.

6.6 Sana

Hengellistä viikkolehti Sanaa julkaisee Kansan Raamattuseura. Sen levikki on 29 642 kappaletta. (<http://www.karas-sana.fi/?sid=1030> 24.2.2005) Lehti on selvästi hengellisempi kuin Kotimaa, vaikka siinäkin kirjoitetaan ajankohtaisista asioista. Ulkomaan uutiset tosin keskittyvät muiden maiden ja maanosien kristittyjen tilanteesta kertomiseen. Suurin osa jutuista on haastatteluja tai reportaaseja uskovista ja heidän elämäänsä liittyvistä kysymyksistä. Sanassa oli maaliskuussa 2004 yhteensä 5 juttua Passion-elokuvasta. Analyysin kohteeksi olen valinnut torstain 18.3.2004 jutut. Ensi-iltaviikon lehdessä ei nimittäin ollut isompaa artikkelia aiheesta ja lehden näkökulman esiintuomiseksi isomman jutun analysointi oli kuitenkin tarpeen.

6.6.1 Bolotowsky: Evankeliumit eivät ole totta

Uutisen johtolauseessa Helsingin juutalaisen seurakunnan puheenjohtajan Gideon Bolotowskyn kerrotaan ottaneen kantaa Uuden testamentin historiallisuuteen Passion-elokuvaa kommentoidessaan. Kun kyseessä on kristillinen lehti, aihe on uutisen arvoinen, sillä se kyseenalaistaa kristinuskon pyhän kirjan auktoriteettia. Puhuteltavat kuuluvat erityisyleisöön, joita kiinnostaa Raamatun arvovalta. Argumentointi keskittyy Bolotowskyn ethokseen, mutta myös tunteisiin vedotaan (pathos). Raamatun arvovalta on tunteita herättävä kysymys ja uutisessa näkyy jo toimittajan ja haastateltavan välinen ristiriita aiheesta.

Bolotowsky ei pidä ”*evankeliumeja historiallisesti totena, vaikka ne voivatkin olla uskonnollisesti totta*”. On siis olemassa historiallinen ja uskonnollinen totuus. Jutun kirjoittaja haistaa kommentissa ristiriidan ja jatkokysymykseen puheenjohtaja vastaa kysymällä, mikä on totuus. Oman henkilökohtaisen tulkintansa mukaan uskontofilosofia voi olla eri asia kuin historiallinen totuus. Hän ei kuitenkaan halua puhua muiden juutalaisten tai seurakuntalaistensa puolesta. Bolotowsky ymmärtää asemansa seurakunnan puheenjohtajana. Hän voi puhua kaikkien juutalaisten tai

seurakuntansa puolesta, mutta hän ottaa asian vain omalle kontolleen. Juutalaisia ei pidetä homogeenisinä, vaan joukkoon mahtuu erilaisia mielipiteitä.

Bolotowsky täsmentää lausahdustaan myöntämällä Jeesuksen syntymän ja kuoleman sekä alkuseurakunnan syntymän olevan varmasti totta. *”Mutta se mitä Jeesuksen elämässä tapahtui eri evankeliumien kertomana ei ole välttämättä historiallinen totuus”*, selvittää Bolotowsky. Jos Passion-elokuvan sanotaan perustuvan evankeliumeihin, niin Bolotowsky kiistää niiden historiallisuuden. Jälleen uskonnollinen ja historiallinen asetetaan vastakohtapareiksi. On olemassa objektiivinen ja historiallinen totuus ja uskonnollisesti väritynyt totuus. Taustalla vaikuttava ajattelutapa on kulttuurillemme yhteinen, jokaisella on oma totuutensa – ajattelutapa. Haastateltava käyttää jumalatermiä ’historiallinen’, jolla viitataan ’oikeaan totuuteen’. Näin lukija voi sen ymmärtää, eikä sitä perustella enempää.

Tämä asia ei olisi ylittänyt uutiskynnystä sekulaareissa lehdissä, mutta hengellisen lehden lukijoille (erityisyleisölle) se on kiinnostava uutinen. Kyseessä on selkeä intertekstuaalisuus siinä mielessä, että Sana-lehti kommentoi muualla mediassa esille tullutta kommenttia.

6.6.2 Jeesus kielletty alle 18-vuotiailta

Sana-lehden toimittaja on käynyt katsomassa Passion-elokuvan ja kirjoittaa katsomiskokemuksestaan. Otsikkoon on nostettu elokuvan saama K18-ikäraja. Jeesushan kuuluu kaikille, joten otsikon sisäinen ristiriita herättää kiinnostuksen. Kuinka Jeesus voisi olla kielletty lapsilta ja nuorilta? Juttu on hyvin pathosmainen ja kirjoittaja vetoaa lukijan tunteisiin. Toimittajan auktoriteetti eli pathos tulee hänen katsojakokemuksestaan.

Elokuva leimataan kohuelokuvaksi heti ensimmäisessä lauseessa. Jatkuessaan jutussa kerrataan siinä puhuttavat kielet, juutalaisvastaisuus ja väkivalta. Juutalaisvastaisuussytös kumotaan, mutta väkivaltaiseksi filmi myönnetään. *”Elokuva pyrkii kuvaamaan historiallisia tapahtumia evankeliumien pohjalta.”* Lauseessa asetetaan historiallisuus ja evankeliumit eri puolille. Evankeliumit ovat näkökulma historiaan,

eivät itse historiaa. Historiallisuus on jumalatermi ja mielenkiintoista on se, että kyseessä on kristillinen lehti, jossa voisi olettaa evankeliumien olevan jumalatermi. Toimittaja ei näytä niin ajattelevan.

Hän ei pidä perusteltuna ”vahvasti uskonnollisia tunteita koskettelevan elokuvan” käärinistä raakaan väkivaltaan. Toimittajalle itselleen elokuvan katsomisesta jää paha olo pitkäksi aikaa. Elokuva koskee uskonnollisia tunteita ja väkivalta on vain sen käärepaperi. Ne eivät oleellisesti liity toisiinsa. Kirjoittaja toteaa hiljentymisen onnistuvan paremmin vaikkapa Koirankynnenleikkaaja-elokuvassa. Toimittajalle elokuvan sanoma ja hiljentyminen on tärkeää. Jutussa ei puhuta totuudesta tai tapahtumien realistisesta esittämisestä, vaan kyseessä on uskonnollisten tunteiden (pathos) herättäminen. Kristilliselle erityisyleisölle Jeesus-elokuvien genreen kuuluvat filmit ovat uskonnollisia kokemuksia varten. Hiljentyminen ei onnistu Passionia katsoessa toimittajan mielestä ja näin hän kyseenalaistaa Passionin genren.

Kriitikko löytää elokuvasta virheen sen suhteessa evankeliumeihin. ”Gibson on tuonut pirun hahmon elokuvaan, mikä poikkeaa evankeliumien kertomasta.” Paholaisen seikkailut elokuvassa johdattavat kirjoittajan päättelemään, että kärsimys ei ole evankeliumin ydin vaan pelastus. Siksi kirjoittaja pitääkin sitä skitsofrenisenä. Passionissa on siis jotain pelastuksesta kertovaa, mutta kärsimyksen vahva läsnäolo on hyvän asian paha puoli.

Kirjoittaja jatkaa argumenttiaan kertomalla Gibsonin sanoneen tuntevansa itsensä skitsofreniseksi, sillä hänessä on paha puoli, jota hän yrittää kuopata. ”Onkin sanottu, että elokuva kertoo enemmän Gibsonista kuin Jeesuksesta.” Paha on näytetty elokuvassa siis liikaa ja sen kuvaamisella ei kirjoittajan mielestä saavuteta mitään. Lopussa Suomen elokuvatarkastamon johtajalle on annettu lopuksi mahdollisuus selittää miksi elokuvalla annettiin K18-luokitus. Tästä voidaan päätellä, että kristillisen lehden lukijat haluavat tietää miten heidän tulisi suhtautua elokuvaan lastensa tähden.

6.6.3 Sana kokonaisuutena

Sana on ensimmäinen kahdesta aineistossa mukana olevasta kristillisestä lehdestä. Ensimmäisen jutun motivaatio on selvästi erilainen kuin sekulaarin lehden. Sekulaarilla lehdesellä ei olisi syytä pohtia evankeliumien historiallisuutta. Kysymys ei kosketa universaaliyleisöä.

Muissa lehdissä on tullut esille käsitys siitä, että Passionilla voi olla sanoma kristityille, vaikka epäuskoiset eivät sitä ymmärtäisikään. Sana-lehti on kristillinen lehti ja sen toimittaja kirjoittaa elokuvasta samaan tapaan kuin muissakin lehdissä. Hengellisen lehden toimittajalle filmillä ei myöskään ollut sanottavaa. Kristillisillä ja sekulaareilla lehdillä ei tämän esimerkin valossa ainakaan ole erilaista suhtautumista Passioniin. Väkivaltaisen kuvaston esittäminen Jeesus-elokuvien genreen liittyvässä elokuvassa ei kiinnosta. Erilaisiksi Sanan jutut tekee niiden vahvempi tunnepitoisuus. Toimittajat kirjoittavat tunteella asioista, kristillisen lehden näkökulmasta.

6.7 Kotimaa

Kotimaa on kristillinen viikkosanomalehti, jolla on 102 000 lukijaa. (<http://www.kotimaa.fi/kotimaa/> 24.2.2005) Lehti on kristillinen, mutta julkaisee myös yhteiskunnallisia uutisia. Maaliskuun 2004 Kotimaa-lehdissä oli Passionista 7 juttua. Kotimaa -lehden analysoitavat jutut ovat 26.3.2004 ilmestyneestä lehdestä. Valitsin ensi-iltaviikon perjantain lehden jutut analysoitavaksi, koska niitä oli monipuolisemmin tässä numerossa kuin aikaisemmin ilmestyneessä. Lehdessä oli kaksi lukijan mielipidekirjoitusta ja kolme muuta juttua.

6.7.1 Jeesus-elokuva panee ottamaan kantaa

Kotimaa-lehden mielipideosastolla (26.3.2004) julkaistiin kaksi lukijan mielipidettä elokuvasta. Otsikkona mielipideosaston jutuille on ”*Jeesus-elokuva panee ottamaan kantaa*”. Aihe on niin kahtiajakava, että siihen on otettava kantaa, koska on vaikea olla hiljaa. Kirjoittajan argumentointi ei ole niinkään hänen asemastaan lähtöisin, vaan tunteisiin (pathos) ja tosiasiapäätelmiin (logos) vetoavaa.

Lukija *Antti Kuokkanen* ottaa kantaa Kotimaa-lehdessä julkaistuun artikkeliin, eikä suoranaisesti elokuvaan. Hän myöntääkin, ettei ole elokuvaa vielä itse edes nähnyt. Kuokkanen rakentaa argumenttinsa yhteiselle pohjalle ja huomauttaa, että *”minäkin tulen kokemaan elokuvan brutaalisuuden vastenmielisenä”*. Kirjoittaja on seurannut mediassa elokuvasta käytävää keskustelua ja on sitä mieltä, että kaikki toimittajat ja kriitikot eivät voi olla väärässä. Väkivaltaisuusväitteissä täytyy olla jotain perää.

Kirjoittaja ei siis puolustele väkivaltaa, muttei ymmärrä, että Kotimaa ei näe, että kärsimyksellä voisi olla jollekin joku merkitys. *”Tavalliselle ihmiselle elokuva voi avata uuden näkökulman Jeesuksen kärsimyksen merkitykseen. Odotin, että kirkollisessa lehdessä olisi jotain tästäkin puolesta.”* Lukija ei pidä Kotimaa-lehden edellisessä numerossa julkaistua artikkelia uskollisena omalle tunnustuksellisuudelleen. Mielenkiintoisin on kuitenkin perustelu väitteelle. *”Nyt jäi tuntu, että tällaisesta puhuminen olisi ollut liian arveluttavaa.”* Olisi ollut arveluttavaa esittää valtamediassa esiintyviä mielipiteitä vastainen näkemys. Sen sanominen olisi ollut liian suuri riski kirjoittajan mielestä. Hän vertaa lehteä valtamediaan ja toteaa, että *”onneksi elokuvan tämäkin puoli on ollut esillä tavallisen median kautta”*. Kirjoittaja pitää kirkollista lehteä erilaisen kannan esiin tuomisessa pelkurina. Jopa valtamediassa ollaan oltu rohkeampia puhumaan kristinuskosta kuin kirkollisessa lehdessä.

Kirjoitus on selvästi erityisyleisölle suunnattu, sillä siinä argumentoidaan kristillisen erityisyleisön asioista. Valtamedia ja kristillinen media asetetaan vastakkain sillä oletuksella, että niillä on erilaiset tehtävät. Kristillinen media palvelee seurakuntalaisia ja valtamedia laajempaa yleisöä. Kirjoittajan tunteet ovat heränneet, koska Kotimaa-lehti ei ole hänen mielestään hoitanut omaa tehtäväänsä hyvin.

6.7.2 Väkiältä herättää lapsissa ahdistusta

Toisen mielipidekirjoituksen (26.3.2004) on lähettänyt *”opettaja ja neljän lapsen äiti”*. Hänen näkökulmansa elokuvaan on kasvatuksellinen sekä työn että kodin puolesta. Kirjoituksessaan hän puuttuu elokuvan väkivaltaan, sen ikärajaan ja siihen liitettyvään keskusteluun. Teksti perustuu selvästi pathoksen käyttöön. Kirjoittaja on

äiti, joka on huolissaan lapsistaan ja vetoaa tunteisiin. Kirjoitus vetoaa erityisyleisöön eli kristittyihin, jotka ovat myös huolissaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista.

Kirjoituksessaan äiti toteaa elokuvan herättäneen kohua maailmalla väkivaltaisuutensa takia. Elokuvan väkivalta on yleisesti tunnettu tosiasia – kuohutaanhan koko maailmassa sen tähden. Kirjoittaja ei todennäköisesti ole itse nähnyt elokuvaa, koska hän kirjoittaa asiasta yleisesti ja saamiensa yleisten tietojen pohjalta. Kirjoituksesta ei käy ilmi mitään henkilökohtaiseen katsomiskokemukseen viittaavaa. Sen sijaan kirjoittaja viittaa lehdissä eriteltyihin syihin, miksi elokuvalla annettiin ikäraajaksi K18. Hän ei ymmärrä miksi jatkuvasti tehdään entistä väkivaltaisempia elokuvia, joita lasten ja nuorten pitäisi voida myös katsoa.

Äiti on loukkaantunut elokuvan tapaan esittää kristinusko ja hän kauttaa samaa argumenttia kuin sekulaareissa lehdissä on käytetty. *”Eikö Jeesuksen elämäntyöstä kertovassa uudessakin elokuvassa haluttu korostaa muuta kuin juuri väkivaltaa?”* Kirjoittaja viittaa siihen, että Jeesuksen elämässä on muita väkivaltaa tärkeämpiä aspekteja. Hän kantaa huolta nuorista ja lapsista ja siitä, kuinka väkivalta *”herättää pelkoa, lisää ahdistusta ja haittaa lasten ja nuorten tasapainoista kehitystä ja kasvua”*. Kyseiset argumentit ovat kulttuurissamme jumalatermejä. Jos jokin asia haittaa lasten ja nuorten kehitystä, sen täytyy olla negatiivinen ja tuomittava asia.

Molemmat mielipiteenkirjoittajat ovat tehneet johtopäätöksensä ja muovanneet (voimakkaatkin) mielipiteensä median antaman informaation perusteella. Mielenkiintoista on myös se, että molemmat henkilöt päätyivät kuitenkin hieman erilaiseen lopputulokseen asiasta. Toisaalta on myös mahdollista, että molemmat lukijapalautteen antajat ovat lukeneet erilaisia lehtiä. Antti Kuokkanen on muodostanut avoimemman mielipiteen elokuvasta, koska on hän lukenut paitsi Kotimaan artikkelin, myös muiden lehtien mielipiteitä asiasta.

6.7.3 Elokuvasa Jeesus näyttää Jeesukselta

Kotimaa-lehden kulttuurisivulla (26.3.2004) on aukeamallinen juttuja Jeesus-elokuvaan liittyen. Ensimmäinen on Olli Seppälän juttu Jeesus-elokuvista ja kaksi muuta ovat arvioita Passionista. Otsikko *”Elokuvasa Jeesus näyttää Jeesukselta”*

kertoo, että jutussa käsitellään Jeesus-elokuvia yleensä ja sitä miten Jeesuksesta tuli itsensä näköinen. Teemana on Jeesus-elokuvien genre, josta toimittaja on kirjoittanut kirjan, mikä perustelee hänen ethoksensa. Juttu puhuttelee universaaliyleisöä, jolle kerrotaan Jeesus-elokuvien historiasta.

Toimittaja lähtee purkamaan ajatuksiaan siitä, kuinka Jeesus on kuulunut elokuvateollisuuden aiheisiin jo alusta alkaen. Toisaalta *”kirkonmiehet tajusivat elokuvan voiman puhutella suuria joukkoja”* ja toisaalta elokuvaihmiset halusivat *”arvokkailla aiheilla”* arvonantoa uutta taidemuotoa kohtaan. Toimittaja esittää, että Jeesus ei ole uusi tai sopimaton elokuvan aihe. Itse asiassa se on yksi vanhimmista aiheista, joita elokuvan keinoin on käsitelty.

Jeesuksen esittäminen on *”aina 1960-luvulle saakka ollut sidoksissa sovinnaisiin länsimaisiin mielikuviin: Jeesuksella on parta, pitkät hiukset ja siniset silmät”*. Jeesuksen näköinen Jeesus on sovinnainen ja länsimainen. On olemassa rajumpikin tapa kuvata Jeesusta, mutta se liittyy toisenlaiseen kulttuuriin. Sovinnainen ja länsimainen liitetään yhteen, koska molemmat ovat meille länsimaisille ihmisille tuttuja. Itämainen on tuntematon, eikä siksi ole sovinnainen. Kuvat eivät tuo Jeesuksesta esille mitään uutta. Kirjoittaja selittää kyllä sovinnaisuutta lisää. Siinä *”korostettiin Jeesuksen jumalallista puolta inhimillisen puolen jäädessä taka-alalle”*. Sovinnaisuus liittyy Jeesuksen perinteiseen jumalallisuuteen. Inhimillisuus ei ole hänen sovinnainen puolensa.

”Koska varhaisissa Jeesus-elokuvissa ei Raamatun tapahtumia juurikaan psykologisoitu, huomio kiinnittyi historialliseen ympäristöön.” Raamatun tapahtumien psykologisoimisella tarkoitetaan Jeesuksen motiivien ja henkilön tutkimista. Sillä myöhemmin toimittaja kirjoittaa, että *”vasta 1960-luvun kahdessa suurtuotannossa Jeesuksen hahmoon tuli mukaan psykologisia ulottuvuuksia, muun muassa Juudaksen roolin kasvattamisen kautta”*. Vasta myöhemmissä elokuvissa Jeesuksen henkilö syveni ja kiiltokuvamaisuus karisi.

Toimittaja mainitsee ruotsalaisen Max von Sydowin esittämän Jeesuksen *”elokuvan ensimmäiseksi hymyileväksi Jeesukseksi”*. Ilmeellä ei ole niin väliä, kunhan näyttelijällä on jokin ilme. Toinen maininnan arvoinen tulkinta Jeesuksesta on Pier

Paolo Pasolinin Matteuksen evankeliumista, jossa ”*nähdään harvinaisen ankara, suorastaan vihainen Jeesus*”.

Argumenteilla ei oikeastaan päästä mihinkään lopputulokseen. Toisaalta Jeesus on näyttänyt samalta kaikissa elokuvissa ja näyttää edelleen. Välillä huomattavissa on ollut jotakin vaihtoehtoista, kuten hymyilevä tai erityisen vihainen Jeesus. Lopputulos on se, että Jeesus näyttää Jeesukselta ja sillä hyvä. Olisi voinut luulla, että jutulla olisi ollut enemmänkin annettavaa, koska toimittaja on tutkinut aihetta enemmän ja kirjoittanut siitä peräti kirjan.

6.7.4 Verinen ja tehokas passiodraama

Saman toimittajan, Olli Seppälän, arvio Passion-elokuvasta on viereisellä sivulla. Jutussa on analyttinen ote ja kirjoittaja tekee päätelmiä johdonmukaisesti (logos). ”*Verinen ja tehokas passiodraama*” -nimiseksi otsikoitu juttu alkaa elokuvan kehumisella. Passion on ”*hyvä Jeesus-elokuva*”. Se liitetään selkeästi Jeesus-elokuvien joukkoon. Seuraavaksi nimittäin kirjoitetaan, että ”*se liittyy saumattomasti lajityypin perinteeseen*”. Elokuva on paitsi Jeesus-elokuva se on myös perinteinen passiodraama. ”*Kohuelokuva ei siis ole mikään kummajainen, vaan varsin perinnetietoinen.*” Näin ollen elokuva ei ole yksin omassa genressään vaan on osa jatkumoa ja perinnettä. Näin puhkaistaan kupla siinä mielessä, että elokuvan väkivalta tekisi siitä jotakin aivan erilaista, aloittaisi oman genrensä.

Kriitikko kuitenkin myöntää, että Passion on tuonut myös uusia ja hämmäntäviä asioita Jeesus-elokuvan perinteeseen. Esimerkkeinä hän mainitsee tehokkaan elokuvallisen kerronnan, visuaaliset tehosteet ja kauhuelokuvista lainatut välähdykset. Myös elokuvan raakuus on uutta. Kirjoittaja analysoi mielenkiintoisella tavalla elokuvaa. Hän ei tuomitse väkivaltaa tai muita kerronnallisia keinoja, joita elokuvassa on käytetty, vaan havainnoi Jeesus-elokuvan perinteen muutosta Passionin jälkeen.

Hän tulkitsee, että väkivallan ahdistavan läsnäolon tarkoituksena on ”*ihmiskunnan pohjimmaisesta pahuudesta ja syyllisyyden osoittaminen*”. Elokuvan alusta sen loppuun löytyy aina ihmisiä, jotka haluavat potkia Jeesusta, mutta hyvät ihmiset ovat sivusta seuraajia. Pahuus on elokuvan toimija ja hyvyys passiivinen. Kristinuskon keskellä on

näkemys ihmiskunnan pahuudesta ja syyllisyydestä ja pelastajan tarpeesta. Kriitikko liittää elokuvan väkivaltaisen sanoman kristinuskon ytimeen ja se saa merkityksensä sieltä.

Seppälä ottaa kirjoituksessaan esille väkivallan estetiikan. ”*Kuvat verisestä Jeesuksesta järkyttävät, mutta muuttuvat katsojan turtumisen myötä jopa estetiikaksi: Kristuksen veriset kasvot ruoskanjälkineen näyttävät pyhältä, aikojen saatossa kauniiksi patinoituneelta hurskaalta kovalta.*” Tässä kyseessä oleva väkivallan estetiikka on uskonnollista luonteeltaan. Väkivallan jäljet Kristuksen kasvoissa tekevät siis hänestä hurskaan näköisen. Tämä on ajallisesti kaukana tästä hetkestä ja näin ollen myös realismi on kaukana. Turtumisen myötä Passionin väkivalta muuttuu osaksi Kristus-elokuvien jatkumoa ja osaksi sitä Jeesus-kuvaa, johon alamme tottua. Jos taiteessa on yleensä totuttu siloteltuihin Jeesus-maalauksiin, niin tästä voi alkaa jotain uutta, joka tuo väkivallan estetiikan esiin yllättävällä tavalla. Mutta ensin katsojan on turruttava kuvastoon.

6.7.5 Kristuksen kärsimykset Gibsonin mukaan

Ortodoksisen kirkon piispa, metropoliitta Ambrosius on kirjoittanut puolen sivun analyysin elokuvasta. Kotimaa-lehdeltä on mielenkiintoinen valinta pyytää ortodoksia kirjoittamaan perinjuurin luterilaiseen lehteen arvionsa elokuvasta. Syynä on ehkä se, että ortodekseille pääsiäinen on vuoden suurin juhla ja näin ollen aihe on erityisen lähellä ortodoksien sydäntä. Pääsiäinen on koko kristinuskon keskeisin ydin ja olisi luullut, että kirkosta olisi löytynyt edes yksi ihminen, jota aiheesta olisi voinut pyytää kirjoittamaan.

Piispan teksti on tunnepitoista, sillä hän kertoo omasta katsomiskokemuksestaan. Piispan mielestä elokuva ”*avaa uusia näkökulmia pääsiäisen tapahtumiin*”. Ne ovat kaikille niin tuttuja, että uusien ja tuoreiden näkökulmien esittäminen on tervetullutta. Pääsiäinen on metropoliitan selkeä näkökulma elokuvan analyysiin. Se onkin ortodoksien vuoden tärkein juhla. Ambrosius liittää myös suomalaisen kristillisen perinteen kärsimykseen. Kärsimys ei ole vieras asia meille. Se on elänyt pitkään virsien sanoituksissa, joiden taustana on keskiaikainen kärsimys- ja verimystiikka.

Ambrosius puhuu elokuvan antamista uusista näkökulmista luultavasti siksi, että se on antanut hänelle uuden näkökohdan Kristuksen kärsimykseen. *”En aiemmin ole tullut ajatelleeksi, miten paljon ruoskimista ja fyysistä kipua Jeesuksen viimeisiin tunteihin todella liittyi.”* Nyt hän pitää Gibsonin tulkintaa oikeutettuna, sillä eihän rikollisten osa ollut tuolloin kehuttava. Hän mainitsee julkisuudessa esiintyneen tulkinnan, jonka mukaan Gibsonin muista väkivaltaisista elokuvista löytyy syy Passionin verisyyteen. Ambrosius epäilee kuitenkin, että taustalla on syvemmät syyt. Hänestä elokuvan sanomassa on kolme nykyaikaan liittyvää näkökohtaa.

Elokuva on raaka kuten elämäkin usein. Toiseksi Euroopassa on viime vuosisadalla kidutettu ja tapettu 170 miljoonaa ihmistä ja *”Jeesus ihmisenä samastui heihin, kulki heidän kanssaan”*. Nykyajan uskonnon vaarana on Ambrosiuksen mukaan *”irtautuminen reaalityodellisuudesta”*. Ambrosius liittää elokuvan todellisuuteen ja uskonnon harjoittamiseen reaalityodellisuudessa. Näin hän voi hyväksyä elokuvassa esitettävän väkivallan. Sillä on merkitys paitsi hänelle henkilökohtaisesti myös yleisesti ottaen uskonnon harjoittajille.

Joissakin artikkeleissa elokuva ei ole kirjoittajan mielestä heijastanut toivoa. Metropoliitta Ambrosius kuitenkin toteaa elokuvan saavan kristillisen lopun. *”Tyhjä risti on voitonmerkki. Emme voi ymmärtää kärsimystä ja ristiinnaulitsemista erillään ylösnousemuksesta.”* Useissa muissakin jutuissa on käsitelty samaa teemaa. Mutta niiden kirjoittajien mukaan kärsimys on liian suuri ja ylösnousemus on liian vähällä kuitattu. Teologiaan perustuva argumentointi puhuttelee kristillistä erityisyleisöä myös tunteiden kautta.

6.7.6 Kotimaa kokonaisuutena

Ensi-iltaviikon Kotimaa –lehdessä elokuva huomioitiin laajasti. Aiheesta oli kirvonnut kaksi mielipidekirjoitusta ja kolme elokuvaan liittyvää juttua julkaistiin. Jos tätä vertaa Sana-lehden uutisointiin, niin elokuva sai enemmän huomiota ja tilaa Kotimaassa. Ehkä Kotimaalla on paremmat resurssit ja aiheeseen perehtynyt toimittaja (Olli Seppälä).

Kaikissa jutuissa suhtaudutaan myönteisesti Passioniin, lukuunottamatta yhtä lukijan mielipidekirjoitusta. Toisaalta on todettava, että edellisviikon lehdessä Passion oli kansikuvajuttuna otsikolla, ”*Kohuttu Jeesus-elokuva asenteellinen ja liian raaka*”. Kotimaan jutuissa argumentoidaan usein pathokseen ja logokseen perustuen, ei niinkään henkilöiden omaan arvovaltaan nojautuen. Vaikka ethos vaikuttaa Ambrosiuksen ja toimittajan Jeesus-elokuva.asiantuntija-asemaan

7. Päätelmät

Tutkimuksen tavoitteeksi on asetettu uskonnon ja median suhteen selvittäminen. Kysymys on hyvin laaja ja sitä on tässä tutkimuksessa käsitelty Passion of the Christ –elokuvan Suomessa saaman julkisuuden kautta. On nähty, että Passion on osa Jeesus-elokuvien muuttuvaa genreä, mutta se ammentaa myös katolilaisesta passionäytelmien perinteestä. Passionäytelmät toivat Kristuksen kärsimyksen tien kaduille kaiken kansan nähtäväksi, samaan tapaan kuin Passion of the Christ on tuonut sen koko maailman nähtäväksi elokuvan keinoin.

Passion of the Christ –elokuva liitetään useassa jutussa myös väkivaltaelokuvien genreen. Filmin raakuus on hämmäntänyt monia kirjoittajia ja siksi sitä on ollut vaikea mieltää Jeesus-elokuvien joukkoon. Genren määrittelemistä on vaikeuttanut kristinuskon sanoman ja väkivallan liittäminen yhteen. Jeesuksen sanoma rakkaudesta, rauhasta ja suvaitsevaisuudesta ei sovi mäiskimiseen. Toisaalta kun elokuvan raakuus on voitu perustella kristinuskolla, on se voitu hyväksyä.

Useissa jutuissa identifioidutaan universaaliyleisöön, joka ei ole erityisen uskonnollinen. Jos elokuvaa kritisoidaan väkivaltaiseksi saatetaan huomauttaa, että filmillä on annettavaa kristityille. Erityisyleisöksi voi tunnistaa kristityt, joita puhutellaan omalla tavallaan hengellisissä lehdissä. Universaaliyleisö ei ole täysin homogeeninen yksikkö, mutta on hyödyllinen ajattelun väline ja puhutteluista voi löytää joitain yhteisiä piirteitä. Universaaliyleisö ei hyväksy väkivaltaviihdettä sinällään eikä raakuuden ja uskonnon yhdistämistä. Väkiältä hyväksytään silloin kun se on voitu perustella taiteellisilla, satiirisilla syillä tai Jumalan rakkaudella. Viimeinen on uskonnollinen selitys ja se riippuu katsojan henkilökohtaisesta kokemuksesta, eikä ole yleistettävissä. Uskonnosta puhutaan erityisyleisön asiana, se

ei suoranaisesti puhuttele universaaliyleisöä omakohtaisesti. Jos universaaliyleisö on *me* niin erityisyleisö on *ne*. Kristillisissä lehdissä tilanne on päinvastainen ja niissä puhutellaan ensisijaisesti kristillistä erityisyleisöä.

Tutkimuksen aineistona on laaja otos suomalaisia sanomalehtiä. Tavoitteena oli tarkastella päivälehtiä, iltapäivälehtiä, aikakauslehtiä sekä kristillisiä lehtiä. Voidaan todeta, että lehden hengellisyydellä tai maallisuudella ei ole merkittävää vaikutusta lehden suhtautumisessa elokuvaan. Kaikissa lehdissä käsiteltiin samoja teemoja suunnilleen samoissa määrin. Merkittävämpää onkin se, miten tietty kirjoittaja perustelee asian. Kristillisissä lehdissä aiheesta kirjoitetaan tunteikkaammin, pathoksen voimaan nojautuen. Uskonto herättää tunteita ja se selittää hengellisten lehtien tunteellisuuden. Sekulaareissa lehdissä puolestaan haastateltavien asema tieteessä tai uskonnossa on merkittäväällä sijalla ethosta tukemassa. Argumentoinnin pohjana on puhujan (tai haastateltavan) asema tai katsojakokemus. Haastateltavien valinta heijastaa lehdistön uskoa tieteen luotettavuuteen.

Lehtien vertailussa mielenkiintoista on Ilta-Sanomien julkaisemien Passion-juttujen suuri määrä. Siinä kirjoitetaan huomattavasti muita lehtiä enemmän elokuvasta. Ilta-Sanomien jutut ovat myös kaikkein monipuolisimpia ja ottavat huomioon myös tavallisen uskovan ja ateistin näkökulman. Jos valtajulkisuuden ongelma on uskonnollisten ihmisten vakaumuksen vakavasti ottamatta jättäminen, niin IS on lehdistä ainoa, joka ottaa tavalliset ihmiset huomioon edes jollakin tapaa.

Lehtiä tutkimalla elokuvan teemat eivät yllättäneet. Väkivaltalla oli odotetusti keskeisin teema. Kuitenkin se, miten väkivaltallaan suhtauduttiin tai miten siitä kirjoitettiin, vaihteli. Jos väkivaltaa ei kyetty liittämään kristinuskon keskeiseen sanomaan, oli se merkityksetöntä ja epämiellyttävää. Toisaalta jos väkivallalla ja kärsimyksellä nähtiin olevan jokin sanoma kristinuskossa, voitiin se hyväksyä, vaikka se oli silloinkin epämiellyttävää. Jutuissa näkyvä kaksijakoisuus tällä alueella.

Tutkimusten mukaan suomalaiset uskovat johonkin, mutta eivät välttämättä kirkon opettamalla tavalla. Vaikka suurin osa suomalaisista omaakin jonkinlaisen uskonnollisen vakaumuksen, ei siitä osata puhua toisten kanssa. Julkinen uskon osoitus on hyvin vaikeaa suomalaisille. Tämä tulee esille myös lehtijutuissa.

Uskonnosta ei ole luontevaa kirjoittaa. Varsinkin uskosta kirjoittaminen niin, että todella yritettäisiin ymmärtää uskonnollisia ihmisiä ei oikein tunnu luonnistuvan. Uskonnosta on helpompi puhua käsivarrenmitan päästä. Lehdissä haastateltiin myös enimmäkseen uskonnollisia tai tieteellisiä auktoriteetteja. Nämä ovat ihmisiä, jotka tutkivat uskontoa, mutta eivät välttämättä ole itse sen sisällä. Osa haastatelluista oli myös sellaisia ihmisiä, jotka toimivat aktiivisesti kirkossaan.

Tutkimuksen alussa arvelin, että suomalaisten on vaikea suhtautua myönteisesti Passioniin, koska kulttuurimme uskonnollinen kuvasto on niin erilainen Passionin kuvastoon verrattuna. Useissa jutuissa vedottiin kristillisen sanoman ja väkivallan yhteensopimattomuuteen.

Vaikka elokuvaa kritisoitiin liian väkivaltaiseksi, puhutteli se silti monia katsojia. Tämä näkökulma ei tullut esiin monessakaan artikkelissa. Ihmisten uskonnollisten kokemusten kuvailu ei ole helppoa lehdistölle kulttuurissa, jossa niistä puhutaan harvoin julkisuudessa. Kokemukset ovat myös yksilöllisiä eikä niistä siksi ole helppo kirjoittaa yleispätevästi.

Retoriikan ja merkityksen teoriaan pohjautuva sisällönanalyysi sopi hyvin tämänkaltaiseen tutkimukseen. Sen avulla saattoi nähdä miten Passionista on argumentoitu. Myös genre oli hyödyllinen käsite tutkimuksessa, koska Jeesus-elokuvien ja Passionin välinen genereraja on paljastunut häilyväksi. Kuten jokaisessa tutkimuksessa, myös tässä on parannettavan varaa. Retoriikan teoriapohjaa olisi voinut laventaa ja näin saada analyysiin vielä enemmän syvyyttä. Myös osuuteen lehdistön suhteesta uskontoon olisi voinut löytyä lähdeos, jossa aiheesta puhutaan suomalaisen lehdistön suhteen. Toisaalta monet amerikkalaiset ilmiöt ovat rantauneet jo tännekin.

Itselleni tutkimuksen teko oli mielenkiintoista, koska aihe on kiinnostava. Uskonnon ja median suhdetta olisi hyvä tutkia enemmänkin ja muista näkökulmista. Passion on elokuva ja kuuluu viihteeseen ja kulttuuriin. Uskonnon ja median keskustelua voisi tutkia myös muun muassa yhteiskunnallisten ja eettisten asioiden kautta. Sillä tavalla aiheeseen avautuisi toisenlainen näkökulma.

Aineisto:

Aamulehti

<http://aamulehti.fi/mediapalvelu/tutkimus/> 24.2.2005

numerot: 3.3, 4.3, 6.3, 14.3, 16.3, 19.3, 20.3, 24.3, 26.3 ja 31.3.2004

Helsingin Sanomat

<http://medianetti.helsinginsanomat.fi/tutkimukset/1065352113181> (24.2.2005)

numerot: 2.3, 3.3, 13.3, 19.3, 21.3, 25.3, 26.3, 29.3, 30.3 ja 31.3.2004

Iltalehti

<http://www.iltalehti.fi/info/iltalehdesta/> (24.2.2005)

numerot: 2.3, 8.3, 13.3, 18.3, 20.3, 22.3, 24.3 ja 27.3.2004

Ilta-Sanomat

<http://www.iltasanomat.fi/mediatiedot/iltasanomat/tutkimukset.html> 24.2.2005

numerot: 1.3, 2.3, 4.3, 9.3, 10.3, 13-14.3, 14.3, 20.3 (Plussa), 24.3, 25.3, 26.3, 27-28.3, 27.3 (Plussa), 29.3, 30.3 ja 31.3. 2004

Kotimaa

<http://www.kotimaa.fi/kotimaa/> 24.2.2005

numerot: 5.3, 19.3 ja 26.3.2004

Sana

Numerot: 4.3, 18.3. ja 25.3.2004

Suomen Kuvalehti 12/2004, 19.3. 2004.

Lähteet:

Armstrong, Chris (2004) *The Fountain Fill'd with Blood*. Christianity Today. March 2004.

Beckerman, Gal (2004) *Across the Great Divide Faith*. Columbia Journalism Review. May/June 2004.

Caldwell Deborah (2004) *Selling Passion*. Teoksessa: Perspectives on the Passion of the Christ. Miramax Books: New York.

Chambers Concise Dictionary (1991) Chambers: Edinburgh, United Kingdom.

CNNmoney June 18, 2004

http://money.cnn.com/2004/06/17/news/newsmakers/forbes_stars/ (15.11.2004)

Denzey Nicola (2004) *Biblical Allusions, Biblical Illusions: Hollywood Blockbuster and Scripture*. Journal of Religion and Film, Vol.8 Special Issue No.1 February 2004.

Fiske John (1998) *Merkkien kieli – Johdatus viestinnän tutkimiseen*. Vastapaino: Tampere.

Fiske John (1987) *Television Culture*. Routledge: London and New York.

Flannery-Dailey Frances (2004) *Biblical Scholarship and the Passion Surrounding the Passion of the Christ*. Journal of Religion and Film, Vol.8 Special Issue No.1. February 2004.

Flesher Paul V.M. ja Torry Robert (2004) *Filming Jesus: Between Authority and Heresy*. Journal of Religion and Film, Vol.8 Special Issue No.1 February 2004.

Frederiksen Paula (2004) *History, Hollywood and the Bible: Some thoughts on Gibson's Passion*. Journal of Religion and Film, Vol.8 Special Issue No.1 February 2004.

Grove Martin A. (2004) *Gibson breaks Hollywood's 10 Commands*. www.hollywoodreporter.com/thr/search_display.jsp?vnu_content_id=100...20.4.2004

Hall Sheldon (2002) *Selling religion: How to market a Biblical epic*. Film History Volume 14. 2002.

Heinonen Ari (1995) *Vahtikoiran omatunto – Journalismin itsesääntely ja toimittajat*. Tampereen yliopisto: Tampere.

Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89 (2004) Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2000-2003. Kirkon tutkimuskeskus: Tampere.

Leab, Daniel J (2002) *Introduction: Film and Religion*. Film History, vol. 14, pp. 119-120.

Lehtonen, Mikko (1998) *Merkitysten maailma*. Vastapaino: Tampere.

Lynch Gordon (2005) *Understanding Theology and Popular Culture*. Blackwell Publishing:UK.

Martin James, S.J (2004) *The Last Station*. Teoksessa: Perspectives on The Passion of the Christ. Miramax Books: New York.

Koistinen Mikko (1998) *Pelkkää taloutta – retoriikka journalismin tutkimuksessa*. Teoksessa: Media-analyysi Tekstistä tulkintaan. Toim. Anu Kantola, Inka Moring, Esa Väliaverronen. Tammer-Paino Oy: Tampere.

Kunelius Risto (1998) *Viestinnän vallassa*. WSOY: Juva.

Mork Gordon R. (2004) *Christ's Passion on Stage-The Traditional Melodrama of Deicide*. Journal of Religion and Film, Vol.8 Special Issue No.1 February 2004.

Newsweek October 13/2003, February 16/2004, March 1/2004, March 8/2004.

Palonen Kari, Summa Hilikka (1996) (toim.) *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino: Tampere.

The Passion of the Christ – Production Notes 2004

Perelman Chaim (1996) *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino: Tampere.

Pietilä Veikko (1998) *Hajanaisesta moninaiseksi – Joukkoviestintätutkimuksen kehityksestä (etupäässä) angloamerikkalaisessa kulttuuripiirissä*. Teoksessa: Kivikuru Ullamaija ja Kunelius Risto (toim.). Viestinnän jäljillä. WSOY: Juva.

Reinhartz Adele (2004) *Passionate Moments in the Jesus Film Genre*. Journal of Religion and Film, Vol.8 Special Issue No.1 February 2004.

Report of the Ad Hoc Scholars Group (2004) Teoksessa: Perspectives on the Passion of the Christ. Miramax Books: New York.

Seppälä, Olli ja Latvanen, Marko (1996) *Vapahtajia valkokankaalla Jeesus-hahmo elokuvassa*. Kirjapaja: Helsinki.

Stone, Bryan P. (1999) *Religion and Violence in Popular Film*. Journal of Religion and Film. Vol.3, No.1 April 1999.

Time March 1, 2004.

Tietojätti (2001) Gummerrus kirjapaino oy: Jyväskylä.

NÄKÖKULMA

Tomi Ervamaa

On niin kiva rypeä

Vuosia olen ollut väkivaltaelokuvien vankkumaton ystävä – onko parempaa kuin **Sam Peckinpahin** pumppuhaulikkobalerit?

Mel Gibsonin *The Passion of The Christ* on jo nyt alan merkkiteos.

Aluksi Jeesusta ruoskitaan. Ja ruoskitaan. Ja ruoskitaan.

Sitten Jeesusta ruoskitaan lisää. Ja sitten vielä, niin että lihanpalat lentävät.

Tässä vaiheessa väkivaltaelokuvan ystävä ymmärtää Gibsonin komean, voimakkaan teoksen yhden heikkouden: *Passion* edustaa lauantaimakkaradramaturgiaa. Se on rakenteeltaan potkö. Sellaisesta kärsii jännite.

Aika moni katsojakin kärsii tämän elokuvan pariissa, niin kuin tietyistä on tarkoitus.

Kulttuurikriitikko Christopher Hitchens pohti Yhdysvalloissa, että Gibsonin elokuvan luontevin kohderyhmä olisi jonkinlainen "kristittyjen homoseksuaalien sadomasokistinen yhteisö".

"Kyse on siitä, katsooko mielellään, miten komeita nuoria miehiä riisutaan ja ruoskitaan hitaasti elävältä. Minä en katso", Hitchens huomautti MSNBC-televisiokanavalla.

Ainakin siinä Hitchens on oikeassa, että vähempikin hurskastelu *Passion*-keskustelussa olisi riittänyt.

Väkivaltahan se vetää ihmisiä elokuvateattereihin. On niin kiva rypeä.

The Passion of the Christ on vihan täyttämä, vihassa rypevä teos. Jos se on elokuva kristillisestä armosta ja rakkaudesta, niin *Texasin moottorisahamurhat* analysoi taiteuden rakennemuutosten häittävyyksiä pohjois-amerikkalaisissa agraariyhteisöissä.

Kohu Gibsonin elokuvan "antisemitismistä"

kertoo enemmän amerikkalaisen yhteiskunnan kulttuurisesta herkkyydestä kuin mistään muusta.

Tämä kulttuurinen herkkyys on sinänsä kunnioitettava, mutta se johtaa kohtuuttomuuksiin. Ei Gibsonia ole kohtuullista syyttää kiihotuksesta uskontokuntaa vastaan vain siksi, että hän kuvaa jotkut tähän uskontokuntaan 2 000 vuotta sitten kuuluneet verenhimoisiksi vehkeilijöiksi.

Eurooppalaisille on kunniaksi, että täällä kohu elokuvan "antisemitismistä" on jäänyt vaiheeksi.

Skandaali laantuu Amerikassakin, ja saldo alkaa selvitä.

Nyt kun Kristuksen uusin surmaaminen on tuottanut Yhdysvalloissa muhkeat 300 miljoonaa dollaria (244 miljoonaa euroa), Gibsonin filmin on jo syrjäyttänyt katsotuimman elokuvan paikalta zombieistä kertova *Dawn of the Dead* (Elävien kuolleiden aamunkoitto).

► Mel Gibsonin elokuva *The Passion of the Christ* sai eilen ensi-iltansa Suomessa.
tomi.ervamaa@sanoma.fi

Canal+ uusii kaikk
kanavansa toukoku

► Vanhemmat elokuvat ja urheilu saavat omat kanavat

Canal+ Filmi 1 elokuvakanava, sai Filmi 2, jolla useivat esitetään k16:9 sekä äänistän by Digital 5.1. Nä elokuvat pyritään tasatunnein.

Perti Avola
HELSINGIN SANOMAT

► Canal+ uudistaa kaikki kanavansa toukokuun alusta lähtien. Uuteen pakettiin kuuluu viisi kanavaa, joista kolme näkyy myös maanpäällisessä digiverkossa ja analogisissa kaapeliverkoissa. Kaikki viisi näkyvät digitaalisesti satelliitti- ja kaapelivälitteisinä. Maksullisen kanavapaketin hinta pysyy edelleen 27 euron kuukaudessa.

Pääkanava Canal+ esittää elokuvien lisäksi vanhaan tapaan myös urheilua ja tv-sarjoja. Uudet tv-sarjat ovat kanavalla ensi-illassa keskiviikkoihin klo 21. Toukokuussa on luvassa uusia jaksoja sarjoista *Jäätä hattuun* ja *Monk*. Elokuva-ensi-iltoja on kuukausittain vähintään 25.

Täysin uusia 1 elokuvakanava C urheilukanava C

C More Filmi koostuu 1970- ja 80-lukujen suosikkielektoivat esitetään ensirun aina klo 22.

Canal+ Sport c lukanava, jolla eluita lähetetään tman kuin nykyis sa. Kanava esit yksinoikeudella Serie A:n, Allsv-serienin ja Norjnin otteluita suona, jälkilähetek uinsintoina. Luv uusia lajeja, kute heilua, nyrkkeily

Maanpäällises näkyvät toukol Canal+n kanavi nal+ Filmi 1 ja C

Yösuunnistajille suurin tuotantotuki

► Valtion näyttämötaidoitokunta jakoi lyhytaikaisiin ammattiteatterituotantoihin ja taiteilijavierailuihin avustuksia 108 500 euroa. Loput yhteensä 175 000 euron summasta jaetaan syys-lokakuussa.

Lyhytaikaisen ammattiteatterituotantojen avustuksia haki 51 ryhmää. Tukea myönnettiin 16 hakijalle. Taiteilijavierailuhakemuksia tuli 20, tukea myönnettiin yhdelle hakijalle.

Suurimmat 10 000 euron suuruiset avustukset saavat **Titta Halinen** ja työryhmä **Yösuunnistajat**-teatteriesityksen tuotantokulujen kattamiseen, **Camilla Hellberg** työryhmineen esityksen tuottami-

seen sekä **Miira** työryhmä *Myllypaus* An valmi: Teatteriyhdys 8 000 euroa oh **Sasha Pepelja** luun.

YleX:n Pö osaksi R

► YleX:n pop uutiset, *Pop-U* osaksi Ylen Ra Uutisten toimikuun alusta V: joka on aiemm YleX:n ja YleC YleX:n lisäk kuullaan YleC Yle Radio Suc YleQ:n yhteis

muskeskuksen tutkija Maarit Hytönen ja historioitsivat Mel Gibsonin elokuvan The Passion of Christin väkivalta-tilteenä.

Raamatun väkivalta ei riittänyt Gibsonille

K Johanna Vehkoo

Jeesus Nasaretilaista ruoskitaan. Jeesus kaatuu uupunena ja verisenä maahan ristinä alle. Jeesuksen käden läpi hakataan nauha, luu rutisee.

Dosentti Jussi Hanska Tampereen yliopiston historiatieteen laitokselta kuiskaa, että kyllä tämä kidutus kohta jo loppuu. Hän katsoi kelloa ensimmäisen kerran, kun yli kaksituntisesta elokuvasta oli kulunut noin vartti.

Tutkija Maarit Hytönen Kirkon tutkimuskeskuksesta istuu kauempana. En näe hänen reaktioitaan.

Astuttuamme elokuvateatterin verenhuruudesta pimeydestä päivänvaloon, kysyn tutkijoilta ensivaikutelmia. Mel Gibsonin elokuvasta *The Passion of the Christ*.

– Vastenmielinen, toteaa kirkkohistoriaan perehtynyt Hanska.

– Se oli väkivaltaelokuva. Uskonnolla ei voi oikeuttaa väkivaltaa, ja tässä evankeliumi peityi siihen, toteaa puolestaan Maarit Hytönen.

Ei siiti antisemitismia

Hanska näkee *The Passion of the Christin* tekemiselle kaksi mahdollista motiivia:

– Joko se on mahdollisimman paljon verellä läträävä viihde-elokuva, jolloin motiivina on raha. Tai sitten sillä on uskonnolli-

set motiivit. Silloin se edustaisi sen sortin fundamentalismia, etten voi sitä hyväksyä.

Hytönen ei niele väitettä fundamentalismista. Hänestä se perustuu ajatukselle, että *elokuva* syyllistää juutalaisia. Hanskan mielestä näin ei ole, vaikka Gibsonin elokuvaa onkin syytetty juutalaisvastaisuudesta. On sanottu, että *elokuva* syyttää juutalaisia Jeesuksen tuomiosta ja lietsoo näin antisemitismia.

Muun muassa eettisiä kysymyksiä työkseen tutkiva Hytönen ei näe elokuvaa juutalaisvastaisena sen kummempin kuin fundamentalistisenakaan. Hänestä *elokuva* on vain veristä väkivaltaviihdettä, jossa katsojat sekä ristin juurella että elokuvateatterissa ovat osallisia pahuuteen.

– Ei tässä tarinassa syyllistettä juutalaisia kansana, vaan lähinnä papistoa ynnä muita korkeassa asemassa olevia, Hytönen lisää.

Hanskan mielestä ei ole järkevää analysoida, mitä vastaan *elokuva* mahdollisesti on, vaan mitä se edustaa.

– Ylenpalttisen splatter-väkivallan lisäksi fundamentalismista kielivät vastustajien syyllistämisen ja epäseksuaalisuus. Tietoinen kaiken erotiikan pois pyyhkiminen on fundamentalismille tyypillistä, Hanska sanoo.

– Maria Magdalenankin hahmo on täysin epäseksuaalinen. Perinteinen Hollywoodin tapa

olisi ollut kuvata hänet eroottiseksi hahmoksi.

Väkivallan maksimointia

Hanska löytää elokuvasta joiakin ”väkivallan maksimoimisel tehtyjä” lisäyksiä *Raamat* tekstiin.

– Esimerkiksi sillalta putoaminen ketteingeissä oli lisäys. S moi se, kun korppi nokkii s mät toiselta ristiinnaulitulta. S nähän olisi muuten ollut par minuutin tauko väkivallassa.

Hytönenkin ihmettelee yksityiskohtaisen kidutuksen k vauksen määrää. Hänestä *elokuva* näyttää vain Kristuksen kämmen, mutta ei oikeastaan kerro, miksi hän kuoli.

Saatanan lymyilee mukana koko elokuvan ajan. Loppupuolella piru vielä nähdään pitämässä s lissään lasta, Antikristusta. Pah hahmot, kuten vapautettu B rabbas, näytetään liioitellun r minä.

Vaikka *elokuva* on voimakas dualistinen, Hanska ja Hytönen eivät siiti näe siinä maan kealaisuuden uutta nousua. Manikealaisuus oli suuntaus, jos olemassaolo nähtiin hyvän ja pahan, valon ja pimeyden välisen taisteluna.

– Ei tämä sentään äärimmäis manikealaisuutta ole. Henkil galleriassa mahtuu hyvän ja pahan välimaastoon myös harmaita henkilöitä, Hanska sanoo.

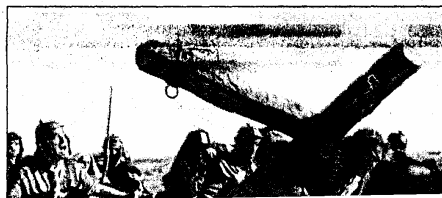
ininkaanne!

ja väkivaltaa. ensä roomalaiska antaumukseen raahaavaa *Passion of the Christin* roijoi Kellopeitauksen pian

kaksi tuntia ja tuhat kertaa Alexandria suuremmalla antaumuksella. Gibsonin elokuvan väkivalta on sadistista, eikä sitä ole edes yritetty pukea satiiriin kaapuun.

The Passion of the Christin käytiin silti jo avausviikonloppuna.

pyörätuolissa istuvia vanhuksia, räjäytellään itseään kappaleiksi kahviloissa ja kaiken vaurauden keskellä vastustetaan vielä aborttiakin. Silti jokainen uskonto julistaa olevansa rauhan, rakkaiden ja oikeudenmukaisuuden

Koetelmukseen Jälkeen kirkossa. Kirkon tutkimuskeskuksen tutkija Maarit Hytönen ja historioitseni Jussi Hanksa Tampereen yliopistosta katsovat Mel Gibsonin elokuvan The Passion of the Christ ennakkoon. He pitivät sitä vastenmielisinä väkivaltahtona.

Katso, teidän kuninkaanne!

Elokuva

The Passion of the Christ, Yhdysvallat 2004

Ohjaus: Mel Gibson
Käsikirjoitus: Benedict Fitzgerald ja Mel Gibson
Pääosissa: Jim Caviezel, Monica Bellucci, Claudia Gerin, Hristo Shopov
Ensikerta: Plevna 1 tänään klo 14.45, 17.30, 20.15
Ikärajat: K18
Kesto: 2 h 8 min

Kubrickin *Kelopelipöytä* -pääroolissa Alex innotus vankilassa päättämään Raamatua, koska pyhästä sanassa on niin

paljon toimintaa ja väkivaltaa. Alex fantasioi itsensä roomalaisiksi sotilaksi, joka antaumuksella ruokii ristiin rahaavaa Jeesusta. *The Passion of the Christ* -elokuva projisoi *Kelopelipöytä* -käsityksen pian mieleen, mutta henkisesti muutettuna: Alexin paikalla Kristusta ruokkiin superäiti Mel Gibson. *Kelopelipöytä* vastaan hyökättiin 33 vuotta sitten Englannissa niin lujaa elokuvan väkivaltaisuuden vuoksi, että Kubrick veti teoksensa teatterista. Mel Gibson sen sijaan on joutunut ottamaan ohjauksestaan lisäkopiota, jotta kaikki halukkaat pääsisivät katsomaan kuinka Jeesusta hakataan, raastetaan, rotkotetaan ja ristimauultaan yli

kaksi tuntia ja tuhat kertaa Alexia suuremmalla antaumuksella. Gibsonin elokuvan väkivalta on sodista, eikä siitä ole edes yrittänyt pukea satiiriin kaupun. *The Passion of the Christ* käytiin silti jo avausviikollispuuna katsomassa Amerikassa enemmän kuin *Taru Sormusten Herrasta: Kuninkaan paluu* -spektakkelia. Elokuvan odotetaan tuottavan Gibsonille voittoa puoli miljardia dollaria. *The Passion of the Christ* on loistava ajankuva, mutta ei Jeesuksen ajasta, vaan omastamme. Elämme äärimmäisyyksien aikaa, josta Gibsonin elokuvan jätösäio on vain yksi esimerkki. Uskonnon nimissä lennellään matkustajakoneilla päin pilvenpiirtäjiä, ammutaan ohjuksilla

pyörätoilla istuvia vanhuksia, räjäytellään itseään kappaleiksi kahviloissa ja kaiken vaurauden keskellä vastustetaan vielä aborttiakin. Silti jokainen uskonto julistaa olevansa rauhan, rakkauden ja oikeudenmukaisuuden asialla. Mikään näistä arvoista ei tule mieleen, kun katsoo Kristuksen kärsimystä Gibsonin rustilla. Juuri tässä on elokuvan voima. Se on armoston ihmisen kuva. Jim Caviezel suorittanut Kristuksen roolistaan rutiinilla, sillä hänellä on jo kokemusta roolista. Caviezelin esittämä otamies Wiitt tosin oli *Vieheen piirrettyä* viivasta paljon kohotavampi Jeesus-hahmo.

Markus Määttänen

Kohti Golgataa. Jeesus Nasaretiläinen (Jim Caviezel) raahaa ristään kohti pääkalonpaikkaa apunaan Simon Kyreneläinen (Jarrett Merz).

Iltalehti:

Jeesus aiheutti tappelon

Ympäri maailmaa kohtaan herättänyt Mel Gibsonin Jeesus-filmi on aiheuttanut Yhdysvalloissa jo ainakin yhden tappolon. Alopatri Sean ja Melissa Davidson ajautuivat riitelemään elokuvan näytöksen sisällöstä niin pahasti, että verbaalisen väiän jälkeen paikallaan ollut poliisi joutui väkivaltaisesti erottamaan heidät toisistaan. Tappelu päättyi vasta, kun Melissa oli lähenyt mieheensä rauhoitteluun tilanteeseen. "He eivät tienneet ollenkaan elokuvan sisällöstä", poliisi kertoi. Poliisi päätti lopettaa tapauksen, koska ei ollut mitään näyttöä väkivaltaisuudesta.

Leffat

Kohuelokuva saapui vihdoin myös Suomeen

Mel Gibsonin evankeliumi

The Passion of the Christ USA 2004

Ohjaus: Mel Gibson
Käsikirjoitus: Benedict Fitzgerald, M. Gibson

Kaikkialle tuottanut tarinan kertominen vaatii uudenlaisia tehokkaita. Menevästä päätellen Mel Gibson keksi oikean keinon hipaista yleisön sydämiin ja kärsimyksen juhlaan, jota kauhuohjuksia lukuun ottamatta harvemmin näkee elokuvateattereissa.

Jeesuksen tarinan muu, merkittävämpi sisältö taloustalouden groteskin kidutuksen ja pahoinpitelyn jälkeisen Gibsonin rajuun aiheen 12 tuntin, Jeesuksen pidättämisen edeltävistä hetkeistä kuulusta heräilleeseen Ven-

riksen räkkäämiseen sekaan mukaan mahtuu vain muutama ohi vilahdus takaisin tilanteisiin, joissa Jeesus esiintyy opettajana. Tällaisenaan elokuva kertoo enemmän ihmisten sadismista kuin Jeesuksen julistamasta lähimmäisen rakkauden sanomasta. Kokonaisuus näyttää suorastaan massokistiselta hekumoinnilta ja ei voi olla muuttamatta liikkunut. Onko hän innoitunut tekemään jatkossa *Braveheartin* lopun pitkäle kidutuskohtaukselle? Elokuvan perustus evankeliumin eikä historiaan, vaikka elokuvan tekeminen arvelaan ja lähenee viittä uudenlaisen realismin korostamiseen. Evankeliumin henget mukaan ylipappi Kaifas (Mattia Spragia) esteitä yksilöllisesti roikona ja roomalainen maaherra Pontius Pilatus (Hristo Shopov) puole-

staan pahaan pakkotilanteeseen joutuneena reaaliopolitiikona, jolla on varta vuotava omatunto. Historiallinen Pilatus olisi tuokin epäroimut teolluttava juutalaista kansankiihottajaa. Pilatus on Gibsonin moniulotteinen henkilö. Näyteljävalinnoissa on kartettu tähtä, mutta ne ovat kunnialtaan omistuneita. Ennenkin näyttelijälahjakkauksella tiedetty mutta tuntemattomaksi jäänyt aitoelminen James Caviezel (*Vieheen piirretty* ohje) ei ole monista maalausista tuttu ruipelo marttyyri. Monica Bellucci esittämän Maria Magdalenan rooli on peikkä ilkeijänäinen, toisin kuin esimerkiksi Martin Scorseseen *Kristuksen viimeisessä* kiusauksessa.

Visuaalisessa kerronnassa Gibson tekee Jeesuksen kärsimyksensä niin sanottuista elämä suurempaa. Hän harrastaa alkerasti hidas-

tuksia ja erikoisia kuvauksia, ja viimeksi musiikki vyöry niskaan kuin tuomiopöytä. Pyyl on kaikista huolimatta pakahduttavan tehokas ja elokuvan toimivan puoli. Hiihettävissä joukkokohtauksissa on aikaa tutkia ihmisten kasvoja ja reaktioita, ja välillä elokuva on kuin elävä maalaus.

Gibsonin tulkinnan omaperäisempiä ratkaisuja on kauhuohjuksen kuvaston redas mutta ei aina kovin onnistunut käyttäminen. Epäroimaa Jeesusta lähestyvä ylöisessä Getsemansessa Saataan, joka on traditionaalinen kalpea huppupäinen ja terävalkymäinen mies. Hahmo on tehty jännittäväksi androgynyydellä ja hiekkaperäisellä rauhalla puheäänellä. Jeesuksen ylipitkissä ruokinta-kohtauksissa tämän Saataan-hahmon sylissäön kantama demomuvava vaikuttaa jo kauhuohjuvayleisen keskeiseksi, ja Kristuksen kuoleman hetkellä helvetin hieskussa kiemurteleva pabolainen voisi yhtä hyvin katua omaa kiusemissäytään.

Mel Gibsonin varso Jeesuksen tarinasta keskittyä enemmän brutaaliin räkkäämiseen kuin rakkauteen ja anteeksiantoon.

Verinen tie pelastukseen

The Passion of the Christ
★★★★ (fototus)
★★ (sisälto)

TARMO POUSSU

Mel Gibsonin *The Passion of the Christ* on elokuva, jota ei kannata mennä katsomaan kevyin mielin. Sen katsominen on koettelemus, johon on syytä valmistautua. Riippuu katsojasta itsestään, kokeeko sen puhdistavaksi vai ainoastaan pinaaliseksi.

The Passion of the Christ on julmimpia ja väkivaltaisimpia koskaan tehtyjä elokuvia. Se näyttää kammiotavan yksityiskohtaisesti, miten seditiset sotilaat piikkevät, ruokkivat ja raakkaavat Jeesusta. Yhtä realistista ja pitkiä kidutuksen kuvasta on ole-

Jim Caviezel näyttää Jeesusta Mel Gibsonin puistattomasti julmassa kärsimysnäytelmässä *The Passion of the Christ*.

kaan ennen elokuvassa nähnyt – eikä toivottavasti tule näkemään.

Jeesusta esittää amerikkalainen Jim Caviezel, mutta elokuvan muut näyttelijät ovat eurooppalaisia. Mariaa esittää romantilainen Maia Morgenstern, Maria Magdalena italialainen Monica Bellucci ja Pontius Pilatus bulgarialainen Hristo Naumov Shopov.

Elokuvan kammiotavoin se, kun Jeesus annetaan

sotilaiden ruokittavaksi. Ensinnäkin keittiä ja sitten metallipäiset ruokat iskeytyvät Jeesuksen paljaaseen ihoon hirvittävällä voimalla yhä uudelleen ja uudelleen. Kun paksum rautanaulat lopulta iskeytyvät Jeesuksen käsiin ja jalkoihin läpi, ne tuntuvat melkein helpontavilta. Niiden jälkeen ei voi enää seurata pahempaa.

Hirvittävä yksityiskohtainen kärsimysnäytelmä päättyy lyhyeen vähädykseen Jeesuksen ylösnousemuksesta. Niin lyhyeen, ettei sen sisältäminen toivo ehti mitenkään peittää alleen edeltänyttä tuskaa.

The Passion of the Christ on kiistatonta taitavasti tehty elokuva. Sen näyttelijät, etenkin Caviezel ja Morgenstern, tekevät väkivaa työtä. Caleb Deschanelin upea kuvaus tuo järkkine kontrasteineen ja keltaisuuksineen sävyineen mieleen renessanssimaalari Caravaggioin työt.

Varmasti elokuva sikäällä Gibsonin sisäisestä vakauksesta. Henkilökohtaisesti on silti ymmärrettävä, mikä tarkoittaa vuonna 2004 elokuvaa, joka pelkistää Jeesuksen merkityksen kärsimykseen. Eikä lähimmäisen rakastamista opettanut Jeesus olisi ajalleen otollisempi elokuvan aihe?

ENNUSTAJA SELVÄNÄKJÄ

0700-18717
Rakkaus, ihmissuhteet, talous, terveys, työ, yksinäisyys, uskonto, muutos, elämäntapa.
Kokemus 50-luvun eläköiden, luottotietojen, syvästi vastuunsa tulotte, symposiumin avustajien ja viikkokirjeen tulotteiden tilausta. Ilmoitukset henk.kohd. 24 h/vrk, UNIL PL 64, 00511 Hki, 2,17 €+pvm

”Väkivalta osoittaa kärsimyksen syvyyden”

Teologian professori Miikka Ruokanen ymmärtää tänään Suomen-ensi-iltansa saavaa Mel Gibsonin kohuelokuvaa.

JUHA HEISKANEN

Helsingin yliopiston teologian professori Miikka Ruokanen ei häikäihdy Jeesuksen kärsimyksistä kertovan elokuvan väkivaltaisia kohtauksia.

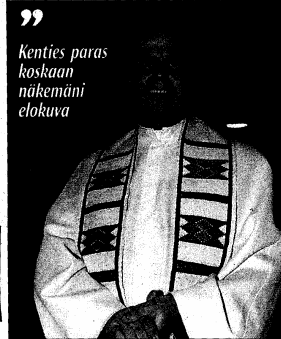
The Passion of the Christ -elokuvan pitkästi olla väkivaltainen. Olihan Jeesuksen kohtalo verisin ja väkivaltaisin juuri siksi, että häneen lyötiin koko ihmiskunnan pahuus, viha ja totuus vastaan.

Ruokasen mukaan elokuva paljastaa ihmiskunnan syvät pahuuden, epäuskon ja vihan.

Jeesuksen ristinnaulittaminen on Ruokasen mukaan eräänlainen kollektiivinen psykonaalyysi, joka osoittaa ihmisen peton.

– Olemme kyvyttömiä ottamaan vastaan hyvää. Jeesuksen ei uskottu olevan Jumalan poika ja siksi häntä vihattiin ja halveksittiin.

IHMISKUNNAN REAKTIOSSA paljastuu Ruokasen mielestä totuus meistä itsestämme. Emme usko, että Jumala rakastaa meitä kärsimällä ja pelastaa meidät kärsimyksen kautta. Siihen-

Teologian professori Miikka Ruokanen

”
Kenties paras koskaan näkemäni elokuva

hän viittaa elokuvan nimeenkin sana *passion*.

Ruokanen mieltä elokuvaa katsoessaan, että Jeesuksen ruokittamiseksi oli liian pitkiä kahdeksankymmentä ruokauskautta. Kohtaus oli hänen mielestään kuitenkin perusteltu.

– Ohjassa halusi varmistaa pitkästä ruokittamiseksi mieltä, että ihmiskunnan pahuus sananmukaisesti iski Jeesukseen. Lutherhan totei myöhemmin, että Jeesuksesta tehtiin suurin syntinen, joka löi muuten na-

huuden. Meidän pahuutemme siirrettiin häneen.

RUOKANEN PAINOTTAA, että elokuvassa ei missään väkivalloilla. Väkivalta osoittaa Jeesuksen kärsimyksen syvyyden ja ihmisen julmuuden sekä pelon.

– Samanlainen väkivalta Jeesusta kohtaan olisi ollut mahdollista missä tahansa yhteiskunnassa. Miikka Ruokanen mielestä *The Passion of the Christ* on paras Raamattusta tehty elokuva.

– Kenties paras koskaan näkemäni elokuva.

Kotimaa:

KULTTUURI

VERINEN JA TEHOKAS PASSIODRAAMA

FILMIN ARVIO

HETI ALUKSE! Mel Gibsonin *The Passion of the Christ* on hyvä Jeesus-elokuva. Se liittyy saumattomasti laajityyppiin perinteeseen. Samalla se liittyy laajemmin katolisen kirkon – ja nyttemmin myös Suomen luterilaisen kirkon – passiodraamaperinteeseen. Jo ensimmäinen Jeesus-elokuva vuodelta 1897 oli tehty Oberammergaun kärsimysnäytelmän pohjalta.

Gibsonin elokuva on siis ensisijaisesti passiodraama. Siinä seurataan Jeesuksen viimeisiä vaiheita Gesemanesta ristille. Katsoja voi

löytää myös katolisen ristintiekulueen meditatiiviset pysähdyspaikat. Kohuelokuva ei siis ole mikään kumma, vaan varsin perinnetietoinen.

Uutta ja hämmäntävää Gibsonin tulkinnassa ovat kuitenkin tehokas elokuvallinen kerronta, visuaaliset tehosteet, jopa kauhu elokuvista lainatut välähdykset. Myös elokuvan raukaus, pitkiä väkivallan kuvamairon on uutta Jeesus-elokuvien perinteessä.

Ise asiassa väkivalta ja verisen kärsimyksen kuvaus ylittää realismin rajat. Oikeassa elämässä ihminen olisi kuollut sellaiseen ruokintaan ja hakkaamiseen, jo-

ta elokuvassa näytetään. Väkivallan ahdistavalla läsnäololla on oikaastaan vain yksi tarkoitus: ihmiskunnan pohjimmaisen pahuuden ja syllisyyden osoittaminen. Vangitsemisesta aina ristille saakka joku haluaa lyödä ja potkia Jeesusta. Harvat hyvät ihmiset ovat elokuvassa sivustakatsoja, samoin kuin Saatanakin.

Kuvat verisesti Jeesuksesta käyttävät, mutta muuttavat katsojan turtumisen myötä jopa esteettikiksi: Kristuksen veriset kastitukset ruokanjälkinen näyttävät pyhäältä, aikojen saatossa kauhuksi patinoituneelta huuskaalta kavalta.

OLLI SEPPÄLÄ

The Passion of the Christ -elokuvan nähtäville on tarjottu avuttu keskustelutilaisuus www.jeesusristaus.fi, jonka ylläpitäjänä on E4-evankeliumikonferenssi lähellä oleva ryhmä.

Kristuksen kärsimykset Gibsonin mukaan

Metropoliitta Ambrosius kävi katsomassa Mel Gibsonin kohuelokuvaa. Se avaa uusia näkökulmia pääsiäisen tapahtumiin.

lisäksi meille muutakin Jeesuksen elämän väkivaltaisesta lopusta?

Uskonto irti reaalitodellisuudesta

Mielestäni kyllä. Näkisin Gibsonin sanomassa kolme nykykauden lähtökohdista. Elo-

riallisessa kontekstissa, jossa julma kidutus ja tappaminen olivat todellisuutta. Ja toiseksi, universaali Kristus-tapahtuma. Sihen sisältyy Jeesuksen koko todellisuus Marian ilmestyspäivästä pitkäperjantain ja pääsiäisen kautta kirkon perustamiseen. Ise ajan-

Sana:

Mel Gibsonin ohjaama ja tuottama ko-huelokuva *The Passion of the Christ*, (*Kristuksen kärsimys*) – 12 tuntia jotka muuttivat maailman saa Suomessa ensi-iltansa 26.3. Lehdistönäytös esitettiin 11.3. Helsingissä.

Elokuvasa puhutaan arameaa ja latinaa, ja se esitetään suomeksi ja ruotsiksi tekstitettyinä. Kaikkia lauseita ei käännetä. Gibsonin alkupe-räinen suunnitelma oli esittää elokuva ilman tekstitystä.

Elokuva pyrkii kuvaamaan historiallisia tapahtumia evan-geliumien pohjalta. Elokuva on saatellut kaksi kohua: sitä on pidetty juutalaisvas-taisena ja väkival-taisena.

Juutalaisvastai-suutta ei löydy, väki-valtaa sitäkin enem-män. Pikemminkin roomalaiset sotilaat esitetään raakalaisi-na kuin juutalaiset. Elokuva puhuu eh-kä pappien ylival-taa, mutta ei juuta-laisuutta vastaan.

Vahvasti uskon-nollisia tunteita koskettelevan elo-kuvan käärminen

Pirun hahmo esilinty monesti elokuvassa.

raakaan väkivaltaan ei ole pe-rusteltua. Minusta elokuva on hirveä, ja sen katsomisesta jää paha olo pitkäksi aikaa.

Se on elokuvan tarkoituk-sin, jotkut sanovat. Sen juoni on näyttää ihmisen pahuus ja Kristuksen viaton kärsimys. Jotkut sanovat, että elokuva vie hiljentymään ristin äärel-le. Se ei tässä melskaamisessa luonnistu. Hiljentymisen hy-vyyden äärellä onnistuu pa-remmin vaikkapa *Koirankyn-nenleikkaaja* -elokuvassa.

Vähempikin olisi riittänyt. Jeesus silvotaan mitä raaka-laismaisimmin keinoin eläval-tä kiireestä kantapäähän en-

nen ristiinnaulitsemista. Koh-taukset näytetään moneen kertaan, eri kuvakulmista ja hidastettuina niin, että veri melkein roiskuu katsojien päälle ja ruoskien iskut tun-tuvat penkeissä.

Tämä hukuttaa filmin sa-noman. Hiukan aukkoja vä-kivallan lomaan tarjoavat elo-kuvan takautumat, joissa hy-vyys ja Jeesuksen sanoma pää-sevät esiin. Myös ne kohtauk-set puhuttelevat, joissa naiset kärsivät, Juudas potee tun-nontuskia tai kun Simon kan-taa Jeesuksen rinnalla tämän ristiä.

Gibson on tuonut pirun hahmon elokuvaan, mikä poikkeaa evankeliumien ker-tomasta. Paholainen seikkai-lee useissa kohtauksissa ja kantaa välillä pahan maailman epämuodostunutta vauvaa sy-lissään kuin Maria ikään Jee-susta. Nämä kohtaukset tun-tuvat skitsofreenisilta. Kärsi-myshän ei ole evankeliumien ydin, vaan pelastus, mutta se jää taka-alalle.

Gibson on kertonut, että hänellä on skitsofreenisia puolia, ikään kuin hänessä asuisi toinen, paha puolisko, jota hän yrittää kuopata. On-kin sanottu, että elokuva ker-too enemmän Gibsonista kuin Jeesuksesta. Väkivaltaa olisi voinut leikata 80 prosenttia tai esittää vain viitteellisesti, ja silti sitä olisi ollut riittävästi. Hyvät takautumat taas ovat turhan suppeita.

KUVA ELOKUVASTA THE PASSION OF THE CHRIST

Elokuva kiellettiin Suomes-sa alle 18-vuotiailta. Valtion elokuvatarkastamo teki päätöksensä yksimielisesti. Kos-ka elokuvan levitysyhtiö jätti ikärajasta valituksen, asia kä-sitellään uudelleen ennen esi-iltia.

Päätöksen perusteena on elokuvan väkivalta, joka "etenkin pitkässä ruoskimis-kohtauksessa on äärimmäis-tä, pitkitettyä, liioiteltua, ve-ristä ja sadistista. Pahoinpi-tely jatkuu ristin kantamisen

aikan- miska kivalt kohta - N taa e eloku liittyy siin, relle gelmi ja on vatar **Palo**

kolumni

Terve, terve, hitto vie!

● Olen elämäni aikana vaihtanut monesti asuinpaikkakuntaa. Niissäkin elämäni vai-heissa, joissa olin asunnoton. Tästä johtuen ys-täviä ja tuttavvia – ja etenkin samasta pullosta ottaneita – löytyy vähän joka taajamasta.

Nykyisin evankelistan työtä tehdessäni olen paljon liikkeellä. Silloin tällöin törmään henki-löihin, joiden kanssa pyörin niinä vuosina kun mikään koti ei huolinut minua omakseen.

Alan miehet elävät "kulttuurissa", johon ei kuulu seurakuntautuisten seuraaminen. Siksi harvat heistä tietävät elämässäni tapahtuneista muutoksista.

Yksi tällainen törmäminen sattui pari päi-vää sitten. Jo tuon ystäväni avausrepliikki ku-vaa hyvin tapaamisen yllättävyyttä.

"No, voi helvetin kaksata! En ois uskonut

sua enää elävänä näkeväni."

Seurannut kättely tuntuikin tes-tiltä, jolla varmistettiin minun ole-van lihaa ja verta. Sitten hän siirtyi muistoihin ikään kuin perustelevaan elossa oloni synnyttämää yllätystä.

"Sä olit silloin syksyllä niin heikossa kun-nossa, että oksentelit verta. Yritin hommata sua lekuriin. Jatkáthán ei mitään välittäny. To-tesivat vaan, että 'tuli viesti rajan takaa'."

Mies palasi reaaliaikaan.

"Sulla menee hyvin?"

Kerroin lyhyesti siitä, mitä evankeliumi on elämässäni aikaansaanut.

"Vai niin! Kyllä sää viimeinen mun listalla olit, jonka olisin ajatellu uskoon tulevan."

Mumisin jotain siitä, että Jumalan armoymyl-

Pekka

lyissä viin päähän.

Miehen ei kuiten-tomastani missuunn

olemuksistani.

"Voisitko... öh, ...r Annoin hänelle kal Omasta kokemuks jota tämä ystäväni kä pi ase kuin se, että pois.

Hän poistui pikais tuun suuntaan.

Evankelointitilais

is kielletty 8-vuotiailta

raakaan väkivaltaan ei ole perusteltua. Minusta elokuva on hirveä, ja sen katsomisesta jää paha olo pitkäksi aikaa.

Se on elokuvan tarkoituksin, jotkut sanovat. Sen juoni on näyttää ihmisen pahuus ja Kristuksen viaton kärsimys. Jotkut sanovat, että elokuva vie hiljentyään ristin äärelle. Se ei tässä melskaamisessa luonnistu. Hiljentyminen hyvyden äärellä onnistuu paremmin vaikkapa *Koirankynnenleikkaaja* -elokuvassa.

Vähempikin olisi riittänyt. Jeesus silvotaan mitä raakalaismaisimmin keinoin elävältä kiireestä kantapähän en-

nen ristiinnaulitsemista. Kohtaukset näytetään moneen kertaan, eri kuvakulmista ja hidastettuina niin, että veri melkein roiskuu katsojien päälle ja ruoskien iskut tuntuvat penkeissä.

Tämä hukuttaa filmin sanoman. Hiukan aukkoja väkivallan lomaan tarjoavat elokuvan takautumat, joissa hyvyys ja Jeesuksen sanoma pääsevät esiin. Myös ne kohtaukset puhuttelevat, joissa naiset kärsivät, Juudas potee tunteutuksia tai kun Simon kantaa Jeesuksen rinnalla tämän ristiä.

Gibson on tuonut pirun hahmon elokuvaan, mikä poikkeaa evankeliumien kertomasta. Paholainen seikkaillee useissa kohtauksissa ja kantaa välillä pahan maailman epämuodostunutta vauvaa sylissään kuin Maria ikään Jeesusta. Nämä kohtaukset tuntuvat skitsofrenisilta. Kärsimys hän ei ole evankeliumien ydin, vaan pelastus, mutta se jää taka-alalle.

Gibson on kertonut, että hänellä on skitsofrenisia puolia, ikään kuin hänessä asuisi toinen, paha puolisko, jota hän yrittää kuopata. Onkin sanottu, että elokuva kertoo enemmän Gibsonista kuin Jeesuksesta. Väkivaltaa olisi voinut leikata 80 prosenttia tai esittää vain viitteellisesti, ja silti sitä olisi ollut riittävästi. Hyvät takautumat taas ovat turhan suppeita.

KUVA ELOKUVASTA: THE PASSION OF THE CHRIST

Elokuva kiellettiin Suomessa alle 18 -vuotiailta. Valtion elokuvataarkastamo teki päätöksensä yksimielisesti. Koska elokuvan levitysyhtiö jätti ikärajan valituksen, asia käsitellään uudelleen ennen ensi-iltaa.

Päätöksen perusteena on elokuvan väkivalta, joka "etenkin pitkässä ruoskimiskohtauksessa on äärimmäistä, pitkitettyä, liioiteltua, veristä ja sadistista. Pahoinpitely jatkuu ristin kantamisen

aikana. Myös ristiinnaulitsemiskohtauksen sisältämä väkivalta on erittäin yksityiskohtaista ja järkyttävää".

– Näin hirvittävää väkivaltaa ei yleensä näe missään elokuvassa. Koska elokuva liittyy uskonnollisiin tunteisiin, tämä voi aiheuttaa nuorelle mielenterveydellisiä ongelmia. Siksi elokuvan ikäraja on hyvin perusteltu, elokuvataarkastamon johtaja **Matti Palohelmo** sanoo.

Sakari Sarkimaa

SANA 18.3.04 + etusivun vinkki

poistamiseksi

tele revontulia

utuliin liittyviä ääniä on omistuttu tallentamaan akustisilla mittauslaitteilla ja puheteknologian professori Unto K. Laineesta korkeakoulusta. avainnot saavat vahvistomessa on syntynyt merä uutta tieteellistä tietoa. a yleisohavainnoista huotiede on pitänyt revontulia lminä.

e on viettänyt lähes sata lloilla ja erämaissa revonrkkailemassa. Selkeimmät hān havaitsi Kolilla revonliikkueissa vauhdikkaasti lā säällä.

Kuuntele revontulia tarkasti.

Laineen havainnot ovat herättäneet kiinnostusta kansainvälisissä tutkimusorganisaatioissa. □

ARJA PIISPA

vera-tutkinta pusuoralla

neran teleurkintajutun tuon valmistumassa. Keskuspoliisin apulaispäällikkö Jari ka arvioi, että juttu siirtyy ajalle parin kolmen viikon tā.

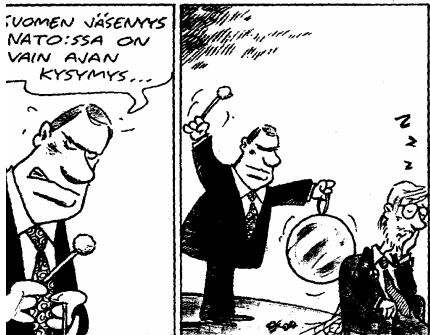
yttājā saa useamman tu-

hannen sivun paperipinon, jossa selvitellään, onko kahdeksan Sonneran työntekijää syyllistynyt törkeään viestintäsalaisuuden rikkomiseen. Epäiltyinä on mm. yhtiön entinen toimitusjohtaja Kaj-Erik Relander.

Ilmeisesti urkintauutiset eivät lopu tähän. Liukun mukaan tutkinnassa on tullut esille useita muitakin tapauksia, mutta niiden tutkinta venyy loppukevääseen. □

JARMO RAIVIO

KUUSANMAKI

R U O K A N E N

Passio

■ Katselimme ennakolta Mel Gibsonin kohufilmiä *The Passion of the Christ* Jesus Nasaretilaisen viimeisistä tunteista Getsemanesta Golgatalle. Vieressäni istui Helsingin juutalaisen seurakunnan johtaja Gideon Bolotowsky, oppinut hengellinen johtaja. Monet juutalaiset ovat kokeneet elokuvan *antisemitistisenä* eli juutalaisvastaisena. Verikylypy oli Bolotowskyn mielestä *sadistinen* eli toisen kärsimyksistä nautintoa etsivä ja *pornografinen* eli siiveton toisinto parisataa vuotta sitten eläneen augustinolaisnunnana Anne Catherine Emmerichin näkyjen mukaan. Verinen elokuva on, ei heikkohermoisille. Se mäsällee kärsimyksillä: veri roiskuu ja liha lentää roomalaisen ruoskiassa. Kauhueudessa on jotakin tuttua, kristillisen mystiikan kieli: katsoja samastuu Kristukseen, hänestä itsestään tulee pilkan ja julmuuden kohde. *Passio* eli kärsimyshistoria muuttuu todelliseksi. Sitä ei katsele enää kuvasarjana ulkoapäin. Kaikki ovat pääsemättömissä, kun paha saa vallan: oppineet, oppimattomat, korkea-arvoiset, katurahvas, hyvät, pahat – kukaan ei voi vastustaa väistämättömiä viatonta kärsimystä. Ihminen on voimaton. Kauhuelokuva ei syytä juutalaisia vaan kaikkia ihmisiä. Se ei ole juutalaisvastainen vaan ihmisvastainen. Siinä on pirun näkökulma ja perkele läsnä. Se pelottaa.

■ Turmelus on pahan hedelmä – siitä kertovat Herodeksen hovin irstaat vihjeet: siellä ihminen on jo mennyt kahua. Pahan valta on väliaikaista. Käärme luikertelee Getsemanessa rukoilevan Kristuksen ympärillä. Kristus hyväksyy *Via Dolorosan* eli kärsimysten tien, nousee ylös – ja murskaa käärmeen pään. Vanha liitto päättyy ja uusi alkaa. Juutalaisen ja kristityn näkökulmat eroavat, vaikka uskonnollilla on sama juuri. Passio on täynnä *paradokseja* eli näennäisiä vastakohtia, järjenvastaisuuksia: Kristus sortuu ristinsä alle ja sanoo nollahetkellä äidilleen: »Kats, uudeksi minä teen kaikki.» *Ristin teologia* eli voitto luopumisen tietä käyden on kuvattu yhdellä lauseella ja kuvalla. Muitakin kuvia on, *brutaaleja* eli häikäilemättömän raakoja, kuten kärsimys ja kuolema on. Lopuksi paha vangitaan. Bolotowsky ei pitänyt *Kristinaattorista*, joka nousee siloisena haudasta suuret reiät käsisissään. En minäkään. Sen uhka on vierasta. Tarinan lopun voi kokea aidommin Tampere-talon *Viimeiset kiusaukset* -opperassa. Se on passion jatko, oikeasti. □

Huolekseen
TAPANI.RUOKANEN@KUVALEHTI.FI

